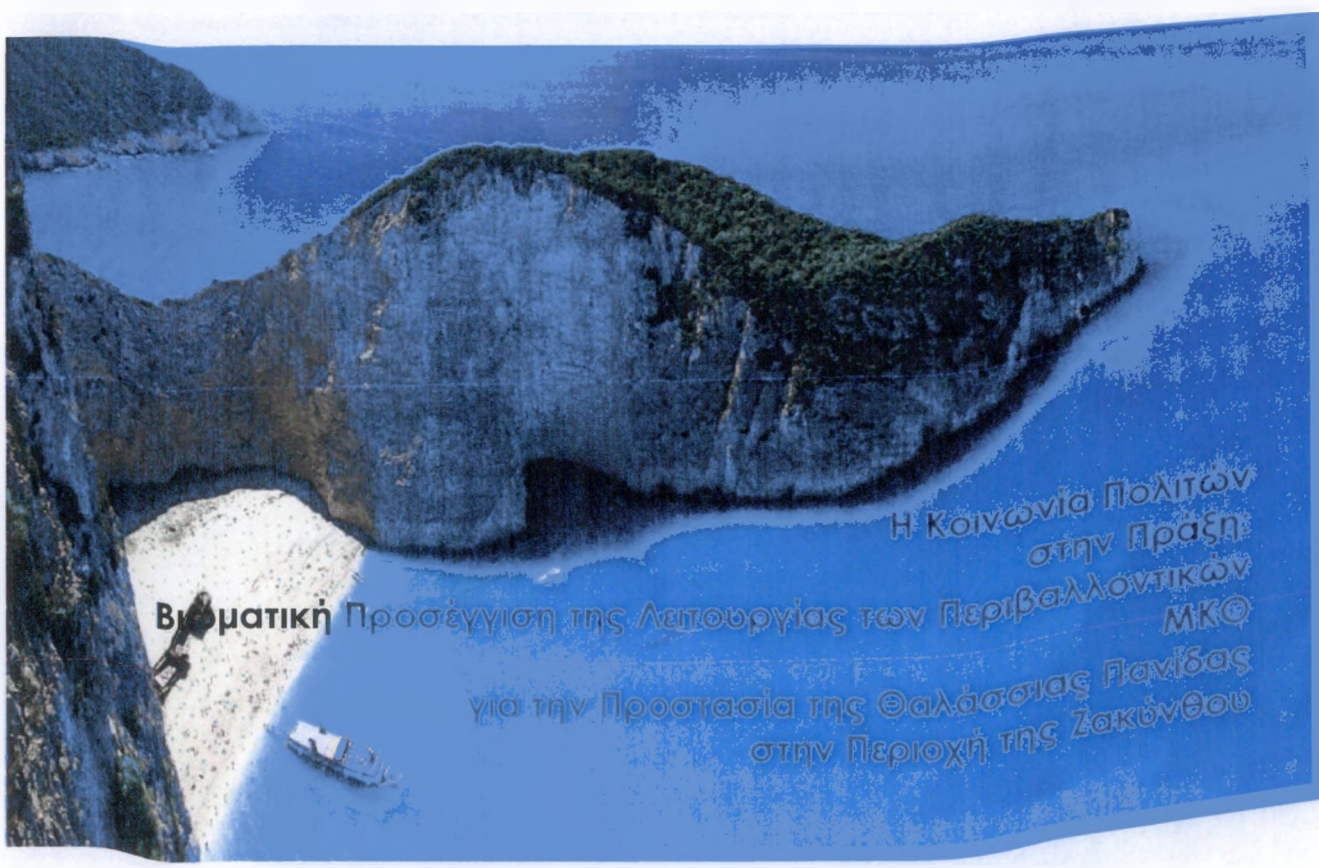

ΑΤΕΙ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

της Διονυσίας Γιακουμέλου

Εισηγητής
Δρ. Α. Στραβοσκούφης

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ 2011

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο Η ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	8
1.1 Ορισμός και ιστορική προσέγγιση του όρου «αειφόρος ανάπτυξη»	8
1.2 Ερευνητικές - θεωρητικές προσεγγίσεις	16
1.3 Αρχές της αειφόρου ανάπτυξης	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ (Π.Μ.Κ.Ο)	22
2.1 Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις	22
2.2 Οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ.....	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο ΟΙ ΘΑΛΑΣΣΙΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ	30
3.1 Γενικά	30
3.2 Περιβαλλοντικά ζητήματα	32
3.3 Η Προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση	32
3.3 Ο ρόλος της Ε.Ε.....	41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο ΟΙ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ	49
4.1 Γενικά	49

4.2	Οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ στη Ζάκυνθο	50
4.2.1	Αρχέλων	50
4.2.2	Αρκτούρος	51
4.2.3	Αρχιπέλαγος - Διαχείριση Παρακτίου και Θαλασσίου Περιβάλλοντος	51
4.2.4	Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων Υγροτόπων	52
4.2.5	Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία	52
4.2.6	Ελληνικό Κέντρο Περιθαψης Αγρίων Ζώων και Πουλιών	53
4.2.7	GREENPEACE ΕΛΛΑΣ	53
4.2.8	WWF (Παγκόσμιο Ταμείο για τη Φύση)	53

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΑΡΧΕΛΩΝ & MEDASSET ΔΥΟ ΜΚΟ ΤΗΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ

5.1.	Ο ΑΡΧΕΛΩΝ	55
5.1.1	Κυρίες δραστηριότητες	55
5.1.2	Προστασία της αναπαραγωγικής δραστηριότητας της Ζακύνθου	56
5.1.3	Η περιβαλλοντική αγωγή για ενήλικες	57
5.1.4	Άλλες δραστηριότητες	59
5.1.4.1	Το πρόγραμμα LIFE NATURE	59
5.1.4.2	Προστασία της αναπαραγωγικής δραστηριότητας στην Κρήτη	61
5.1.4.3	Προστασία της αναπαραγωγικής δραστηριότητας στην Πελοπόννησο	64
5.2	Το MEDASSET	68
5.2.1	Τα προγράμματα του MEDASSET	70
5.2.2	Οι διεθνείς εκστρατείες του MEDASSET	72

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	74
-------------------------	-----------

ΠΗΓΕΣ	78
--------------------	-----------

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η αδιάκοπη αναζήτηση μεγαλύτερης ασφάλειας και περισσότερης άνεσης έχουν οδηγήσει τον άνθρωπο επί αιώνες σε σύγκρουση με τη φύση. Ανέκαθεν άσκησε πίεση στο φυσικό περιβάλλον, στο βαθμό που του επέτρεπε η τεχνολογία του. Ακόμη και οι άνθρωποι της παλαιολιθικής και νεολιθικής εποχής προκάλεσαν μεγάλες καταστροφές στα δάση μέσω του εργαλείου της φωτιάς ενώ φαίνεται να ευθύνονται για την εξαφάνιση πολλών κινηγημένων ειδών. Βέβαια τα περιβαλλοντικά προβλήματα της εποχής μας είναι ασύγκριτα μεγαλύτερα καθώς απειλούν το σύνολο της βιόσφαιρας και το θέτουν σοβαρά ερωτήματα για το μέλλον της.

Τα σημερινά παγκόσμια περιβαλλοντικά προβλήματα, όπως το φαινόμενο του θερμοκηπίου, η εξασθένηση της στιβάδας του όζοντος, η αποψίλωση των δασών, η υποβάθμιση των υδατικών πόρων και η ρύπανση του αστικού περιβάλλοντος αποτελούν την κορύφωση της αλόγιστης χρήσης των φυσικών πόρων και των αλόγιστων ανθρωπίνων δραστηριοτήτων εις βάρος του φυσικού περιβάλλοντος.

Οι κλιματικές αλλαγές επηρεάζουν τα παραγωγικά ζώα με πολλαπλούς τρόπους. Οι κυριότερες επιδράσεις αφορούν μείωση του ρυθμού αναπαραγωγής, μείωση του παραγόμενου γάλακτος, μειωμένη ανάπτυξη και υψηλό ρυθμό θνησιμότητας. Οι επιδράσεις των κλιματικών αλλαγών στα παραγωγικά ζώα ζημιώνουν λ.χ τον τομέα της κτηνοτροφίας καθώς οδηγούν σε μείωση της παραγωγικότητας.

Οφείλουμε να ακολουθήσουμε τις προτάσεις των επιστημόνων τόσο σε συλλογικό, όσο και σε ατομικό επίπεδο έτσι ώστε να περιοριστεί η υποβάθμιση του περιβάλλοντος σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο. Αν δεν ληφθούν δραστικά μέτρα, τότε στο εγγύς μέλλον οι περιβαλλοντικές αλλαγές θα εντατικοποιηθούν και θα οδηγήσουν σε εξαφάνιση μια πλειάδα οικοσυστημάτων και ειδών ζώων.

Οι τεχνολογικές προοπτικές μείωσης των κλιματολογικών επιπτώσεων είναι μεγάλες και συνίστανται κυρίως στην υποκατάσταση των αγροχημικών προϊόντων, στην ορθολογική διαχείριση του νερού, στη διαφύλαξη της ποιότητας του εδάφους, στον περιορισμό της παραγόμενης ρύπανσης και γενικότερα στη χρήση τρόπων φιλικότερων προς το περιβάλλον για την ενίσχυση της αγροτικής παραγωγής.

Με την παρούσα μελέτη γίνεται προσπάθεια αποτύπωσης της σχέσης ανθρώπου – περιβάλλοντος στο βαθμό που η αλληλεπίδραση μπορεί, όταν κινείται μέσα σε πλέγμα ομαλής και βιώσιμης συνύπαρξης, να αποφέρει παραγωγικές λύσεις για κάθε ζήτημα που προκύπτει. Στην προσπάθειά μου αυτή αρωγοί ήταν ο καθηγητής μου κ. Στραβοσκούφης, οι τοπικές αρχές και οι εμπλεκόμενες ΜΚΟ της Ζακύνθου, τους οποίους και ευχαριστώ για την υποστήριξή τους.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΠΜΚΟ), επιδιώκουν να διαδώσουν μέσω της περιβαλλοντικής παιδείας τη χρησιμότητα του περιβάλλοντος, ώστε να εμποδιστεί – και μακροπρόθεσμα να αντιστραφεί – η υποβάθμιση του περιβάλλοντος, εξασφαλίζοντας έτσι την αρμονική συνύπαρξη ανθρώπου και φύσης. Οι περιβαλλοντικές οργανώσεις αποτελούν από την πλευρά τους το μέσο για αυτό το άνοιγμα της κοινωνίας στο περιβάλλον έχοντας ως οδηγό την όσο το δυνατόν καλύτερη αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος μέσα από τον ολοκληρωτικό σεβασμό του, ως ανθρώπινο δικαίωμα.

Σκοπός της παρούσης εργασίας είναι η προσέγγιση και η αποτύπωση του «περιβαλλοντικού δικαιώματος» για τον άνθρωπο και τη φύση, μέσα από τη λειτουργία των περιβαλλοντικών ΜΚΟ για την προστασία της θαλάσσιας πανίδας στην περιοχή της Ζακύνθου, συμβάλλοντας έτσι στον εμπλουτισμό των επιστημονικών κειμένων για τη δράση των ελληνικών περιβαλλοντικών ΜΚΟ.

Η τοπική περιβαλλοντική ανάπτυξη, βασίζεται πλέον όχι μόνο στις ενέργειες και τις δράσεις του σύγχρονου κράτους και της αγοράς, αλλά στις οργανωμένες δράσεις φορέων της κοινωνίας πολιτών, όπως οι ΜΚΟ που δρουν σε τοπικό κυρίως, επίπεδο. Στην περίπτωση αυτή θα μελετηθεί η επίδραση των περιβαλλοντικών ΜΚΟ, στην περιοχή της Ζακύνθου, στη γενικότερη περιβαλλοντική ανάπτυξη με έμφαση στη αναβάθμιση του θαλάσσιου οικοσυστήματος και κυρίως στην προστασία της θαλάσσιας χελώνας. Στην παρούσα μελέτη προτείνεται η μέθοδος της βιβλιογραφικής έρευνας και η εμπειρική αποτύπωση δράσεων δύο τοπικών ΜΚΟ ΑΡΧΕΛΩΝ και MEDASSET οι οποίες έχουν και πανελλαδική δραστηριότητα.

Η εργασία αποτελείται από τον πρόλογο, την εισαγωγή, πέντε κύρια κεφάλαια, τα συμπεράσματα και τις πηγές. Ως ερευνητικό εργαλείο ακολουθήθηκε η μέθοδος της έρευνας πεδίου με χρήση βιβλιογραφικών και αρθρογραφικών δεδομένων αλλά και η αποκόμιση πρωτογενών στοιχείων μέσω της συνέντευξης.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται λόγος για την αειφορία και την αειφόρο ανάπτυξη σήμερα, ενώ παρουσιάζονται τα θεωρητικά ρεύματα που την αφορούν.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται η δράση των ελληνικών περιβαλλοντικών μη κυβερνητικών οργανώσεων και ο χαρακτήρας της περιβαλλοντικής παιδείας σήμερα.

Στο τρίτο κεφάλαιο αποτυπώνονται οι προβληματικές γύρω από τα περιβαλλοντικά ζητήματα και κυρίως αυτά που αφορούν στο θαλάσσιο χώρο.

Στο τέταρτο κεφάλαιο αναλύεται γενικά η στρατηγική των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων στην Ζάκυνθο.

Στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζεται αναλυτικά η εμπειρική δράση δύο ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στη Ζάκυνθο, του ΑΡΧΕΛΩΝ και του MEDASSET.

Τέλος, διατυπώνονται κάποια συμπεράσματα τόσο για την έρευνα όσο και για τα περιβαλλοντικά ζητήματα τη Ζακύνθου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Η ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

1.1 Ορισμός και ιστορική προσέγγιση του όρου «αειφόρος ανάπτυξη».

Ο όρος αειφόρος ανάπτυξη ετυμολογικά ως ορολογία αναφέρεται: «στη διαδικασία εξασφάλισης της παραγωγής αγαθών, χωρίς να μειώνεται η παραγωγική ικανότητα»¹. Από την άλλη η Dimopoulou E το 2005 στο άρθρο της «*Multi-disciplinary Approach for the Environmental Analysis of Surface Waters in a Large-scale Development*» ορίζει τη λέξη αειφορία ως²: «τη συνειδητή παραγωγή ενός αγαθού από τη φύση με τέτοιο τρόπο, ώστε να μην μειώνεται, αλλά αντίθετα ν' αυξάνεται η παραγωγική του τάση και διάρκεια, χωρίς να επηρεάζονται οι περιβαλλοντικές ισορροπίες»

Ιστορικά ο όρος ορίστηκε αιώνες πριν οι παραπάνω συγγραφείς, προσπάθησαν να τον οριοθετήσουν εννοιολογικά. Συγκεκριμένα αρχικά εννοιολογικά, ο όρος ανάπτυξη υπέστη μια ουσιαστική και σταδιακή διαμόρφωση, η οποία προήλθε μέσα από μια ιστορική μετάβαση ανά στους αιώνες. Συγκεκριμένα οι πρώτες αναφορές έγιναν στην Κλασσική Ελληνορωμαϊκή περίοδο, αργότερα στη περίοδο της άνθησης του Χριστιανισμού και συγκεκριμένα στην Εβραϊκή θεολογία και ιστορία ο όρος

¹ Harris R.,(2003), Sustainable tourism-A global perspective, MPG Book Ltd, pp.35-45

² Dimopoulou E.,(2005),Multi-disciplinary Approach for the Environmental Analysis of Surface Waters in a Large-scale Development, FIG, Vol 21,pp.1-16

για πρώτη φορά δηλώθηκε ως³: «Μία κατευθυνόμενη διαδοχή γεγονότων, η οποία άλλαξε τον τρόπο σκέψης σχετικά με την ιστορία και την πρόοδο».

Η εμφάνιση της αειφορίας έγινε για πρώτη φορά το 1713 από τον Von Carlowitz ο οποίος θεωρείται ο πατέρας του όρου και τον χρησιμοποίησε στη προσπάθειά του να δώσει μια νέα οπτική για τη χώρα του. Συγκεκριμένα ανέφερε ότι⁴: «Η τέχνη, η επιστήμη και το καθεστώς αυτής της χώρας βασίζεται στη δυνατότητα διατήρησης και ανάπτυξης του ξυλώδους κεφαλαίου με τέτοιο τρόπο, ώστε να επιτευχθεί μια σταθερή, μόνιμη και αειφορική εκμετάλλευση του, διότι αυτό είναι μια απαραίτητη προϋπόθεση χωρίς την οποία δεν μπορεί η χώρα να υπάρξει».

Η ουσιαστική εννοιολογική προσέγγιση του όρου έγινε ιστορικά για πρώτη φορά στις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα. Η περίοδος αυτή μ' εναρκτήριο λάκτισμα να γίνεται το 1970 αποτέλεσε χρονικά, μια περίοδος ανησυχίας για το περιβάλλον σε σχέση με τις επιπτώσεις που μπορεί να έχει στην υγεία του ανθρώπου, στη ποιότητα ζωής και τέλος στην ευρύτερη οικονομική ανάπτυξη.

Συγχρόνως για πρώτη φορά και λόγω της μείωσης των φυσικών πηγών, υπήρξε η ανάγκη να εξοικονομηθούν φυσικοί πόροι οι οποίοι θα κάλυπταν και τις επόμενες γενεές. Οι Fredline και Faulker το 2000 αναφέρουν ότι⁵: «ο άνθρωπος έχει την υποχρέωση να διατηρήσει τους πόρους που του κληροδότησαν οι προγονοί του και αν μπορεί να τους αυξήσει, προκειμένου να τους μεταβιβάσει στις επόμενες γενεές».

³ Pisani.Du.A.J,(2006), Journal of Integrative Environmental Sciences, Volume 3, Issue 4 , p.p 83 – 96, Available in 4-4-2009 from

<http://www.informaworld.com/smpp/content~content=a755279221~db=all~order=page>
⁴ Καραμανώλης Δ.,(1998),Δασική Διαχείριση 2, Α.Π.Θ Θεσσαλονίκης, όπως αναφέρεται στο Καραμέρη Α.,(2006), Διερεύνηση των Αντιλήψεων των Εκπαιδευτικών για την Αειφόρο Ανάπτυξη, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, σελ 1-16

⁵ Fredline, E και Faulker, W.,(2000), International Market Analysis of Wildlife Tourism. Wildlife Tourism Research Report Series, Gold Coast, CRC for Sustainable Tourism,pp.24-28, cited in Harris R.,(2003), Sustainable tourism-A global perspective, MPG Book Ltd, pp.35-45

Αυτή η θέση των δυο συγγραφέων, αποτέλεσε βάση ανησυχίας αρκετά χρόνια πριν, μια και για πρώτη φορά οι επιχειρήσεις, οι κυβερνητικοί φορείς, οι πολίτες των κρατών διαπίστωσαν ότι η συνεχή και αλόγιστη σπατάλη των φυσικών πόρων, η δυναμική των μεγάλων βιομηχανιών οι οποίες επιβάρυναν με τη δράση τους το περιβάλλον είχε οδηγήσει στην μείωση των φυσικών πόρων και στην συνεχή επιβάρυνση ενός φυσικού περιβάλλοντος, το οποίο είχε να φιλοξενήσει πολλές ακόμα γενεές ανθρώπων αλλά και άλλων ζώντων οργανισμών.

Το 1970 ήταν η πρώτη χρονιά που διαπιστώθηκε ότι το πετρέλαιο δεν είναι απεριόριστο και ότι το ενεργειακό πρόβλημα χτυπούσε τη πόρτα των κρατών, ενώ συνάμα η μείωση των φυσικών πόρων οδηγούσε σε μια ευρύτερη οικονομική κρίση. Στη σφαίρα της κρίσης συμμετείχαν όλοι οι κλάδοι και ο τουριστικός τον οποίο θα τον μελετήσουμε παρακάτω εκτενέστερα σε σχέση με την αειφορία. Οι κλάδοι είχαν διπλή συμμετοχή στην ευρύτερη κρίση, από τη μια τη δημιούργησαν μέσα από την περιβαλλοντική επιβάρυνση και από την άλλη θα έπρεπε τώρα να την υποστούν⁶.

Οι οικολογικές οργανώσεις εκείνη τη περίοδο προσπάθησαν να «πολεμήσουν» την αλόγιστη καταστροφή που επέφεραν οι κλάδοι της βιομηχανίας, εστιάζοντας και σ' αυτήν του τουρισμού, επιδιώκοντας να αλλάξουν τα δεδομένα μετατρέποντας τη βιομηχανία ως μέσω οικονομικής ανάπτυξης αλλά και μέσω μείωσης της περιβαλλοντικής επιβάρυνση⁷.

⁶ McKercher B.,(2003), Sustainable tourism development guiding principles for planning and management, The Hong Kong Polytechnic University,pp.1-10, Available in 2-3-2009 from <http://www.devstud.org.uk/studygroups/tourism/resources/mckercher.pdf>

⁷ Dieren V.,(1995), Taking Nature into Account. A Report of the club of Rome, New York, Copernicus, Available in 4-3-2009 from [http://books.google.gr/books?id=UOcUZ9uquhEC&pg=PR13&lpq=PR13&dq=Dieren+V.,\(1995\)&source=bl&ots=TBuv3wH6Je&sig=V6oyOvVQJQpd4y8JZpREXb0gwL8&hl=el&ei=jqbXScXjNcehjAflnNSWDQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=3](http://books.google.gr/books?id=UOcUZ9uquhEC&pg=PR13&lpq=PR13&dq=Dieren+V.,(1995)&source=bl&ots=TBuv3wH6Je&sig=V6oyOvVQJQpd4y8JZpREXb0gwL8&hl=el&ei=jqbXScXjNcehjAflnNSWDQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=3)

Ιστορικά τα γεγονότα που ξεκίνησαν τον αιφύρο αγώνα ήταν η τρύπα του όζοντος, το φαινόμενο του θερμοκηπίου, τα πολλά και τραγικά ατυχήματα πετρελαιοφόρων τα οποία καταστρέψανε τα θαλάσσιο βασίλειο, η καταστροφή των δασικών περιοχών από φονικές πυρκαγιές που ξεσπούσαν συνήθως τις καλοκαιρινές περιόδους και οι λόγοι ήταν άλλοτε οικονομικοί και άλλοτε λόγω αδιαφορίας προς τη φύση⁸.

Τη περίοδο εκείνη όπως περιγράφει ο Dieren V το 1995 στο βιβλίο του «*Taking Nature into Account*», υπήρξε για πρώτη φορά η επιτακτική ανάγκη για τη δημιουργία ενός μοντέλου ανάπτυξης το οποίο θα έπρεπε να ταυτίζεται και με οικονομικούς και με κοινωνικούς αλλά και με περιβαλλοντικούς όρους⁹. Η περίοδος αυτή καθόρισε την ανάγκη ταύτισης του περιβάλλοντος με την οικονομία και τη κοινωνία, ο άνθρωπος είχε καταλάβει ότι δε μπορούσε ν' αναπτυχθεί σ' ένα κατεστραμμένο περιβάλλον.

Τη περίοδο όπου και εξετάζουμε στο παρόν σημείο 1970-1990, είχαμε τις μεγαλύτερες και κυριότερες εξελίξεις σε σχέση με την αιφύρο ανάπτυξη και γενικότερα σε σχέση με τις δράσεις για τη προστασία του περιβάλλοντος. Η αυτοαποκαλούμενη ομάδα της Ρώμης για πρώτη φορά το 1972, προέβη στην έκδοση σχετικού με το προαναφερόμενο θέμα άρθρου με θέμα, «Τα όρια της Ανάπτυξης»¹⁰.

⁸ Spillanis I and Vayanni H.,(2003), *Journal of Sustainable Tourism*, Vol 0. No 0,pp.1-22, Available in 3-4-2009 from http://www.aegean.gr/lid/internet/elliniki_ekdosi/TEL_DIMOSI/JOST%20407%20proofs.pdf

⁹ Dieren V.,(1995), *Taking Nature into Account*. A Report of the club of Rome, New York, Copernicus, Available in 4-3-2009 from [http://books.google.gr/books?id=UOcUZ9uquhEC&pg=PR13&lpq=PR13&dq=Dieren+V.,\(1995\)&source=bl&ots=TBuv3wH6Je&sig=V6oyOvVQJQpd4y8JZpREXb0gwL8&hl=el&ei=jqbXScXjNcehjAflnNSWDQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=3](http://books.google.gr/books?id=UOcUZ9uquhEC&pg=PR13&lpq=PR13&dq=Dieren+V.,(1995)&source=bl&ots=TBuv3wH6Je&sig=V6oyOvVQJQpd4y8JZpREXb0gwL8&hl=el&ei=jqbXScXjNcehjAflnNSWDQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=3)

¹⁰ Meadows, D.H.,(1992), *The Limits of Growth: a report of the club of Rome's Project on the Predicament of Mankind*. New York, Universe Books,pp.100-120, Available in 1-4-2009 from http://eric.ed.gov/ERICWebPortal/custom/portlets/recordDetails/detailmini.jsp?_nfpb=true&_ERICExtSearch_SearchValue_0=ED065302&ERICExtSearch_SearchType_0=no&accno=ED065302, (Summary of the Article)

Το άρθρο αυτό μελέτησε τη πολυπλοκότητα της προστασίας του περιβάλλοντος. Συγκεκριμένα όρισε ότι ο άνθρωπος δημιούργησε το πρόβλημα και ότι ο άνθρωπος καλείται τώρα να το επιλύσει, απλά ο τρόπος με τον οποίο ζούσε μέχρι τώρα δεν του έδινε το δικαίωμα ν' αλλάξει εύκολα την υπάρχουσα κατάσταση. Ο άνθρωπος δε κατανοούσε το μέγεθος της καταστροφής και γι' αυτό δεν ήταν σε θέση ν' αλλάξει εύκολα την υπάρχουσα κατάσταση¹¹.

Συγχρόνως η μελέτη όρισε τα ζητήματα που θα έπρεπε να απασχολούν το σύγχρονο άνθρωπος και τις επιχειρήσεις, προκειμένου να καταφέρουν να διατηρήσουν το περιβάλλον σε τέτοια κατάσταση που να μπορεί στο μέλλον να κληροδοτηθεί στους νεότερους εκπροσώπους, του ανθρώπινου είδους. Συγχρόνως να στηθούν οι υποδομές, ώστε αυτή η αρχέγονη διαδικασία να κρατηθεί μέσα στους αιώνες. Οι φάσεις για την μεταστροφή της υπάρχουσας κατάστασης και για την βιωσιμότητα του περιβάλλοντος, ορίστηκε μέσα από τις ακόλουθες δράσεις:

1. Έλεγχος της συνεχής αύξησης του πληθυσμού.
2. Ενίσχυση της γεωργικής παραγωγής.
3. Έλεγχος του εμπορίου.
4. Έλεγχος των δράσεων μόλυνσης του περιβάλλοντος, στη κατηγορία αυτή εντάχθηκε και ο τουρισμός.

Η ομάδα της Ρώμης, για πρώτη φορά έδωσε την οδηγία, ότι η αλόγιστη οικονομική ανάπτυξη, σύντομα θα επέφερε τα αντίθετα αποτελέσματα.

¹¹ Meadows, D.H.,(1992), *The Limits of Growth: a report of the club of Rome's Project on the Predicament of Mankind*. New York, Universe Books,pp.100-120, Available in 1-4-2009 from http://eric.ed.gov/ERICWebPortal/custom/portlets/recordDetails/detailmini.jsp?_nfpb=true&&ERICExtSearch_SearchValue_0=ED065302&ERICExtSearch_SearchType_0=no&accn_o=ED065302, (Summary of the Article)

Χρονικά όρισε ότι μέσα σε 100 χρόνια ανάπτυξη θα σταματούσε σ' όλα τα επίπεδα και σ' όλους τους τομείς¹².

Με βάση την ομάδα της Ρώμης τα Ηνωμένα Έθνη το 1975 οριοθέτησαν την αειφόρο ανάπτυξη ως τη βάση για ένα κοινό μέλλον, για όλους τους πολίτες του πλανήτη. Ο πρόεδρος των Ηνωμένων Εθνών έδωσε το στίγμα των στοιχείων, με βάση πάντα την ομάδα της Ρώμης, που θα επέφεραν την αλλαγή σε σχέση με τη συνεχή καταστροφή του περιβάλλοντος. Τα δεδομένα αυτά ήταν¹³:

1. Απομάκρυνση από την αλόγιστη βιομηχανοποίηση και επιστροφή του ανθρώπου στη φύση: Εδώ τα Ηνωμένα Έθνη θέλησαν να προσεγγίσουν την άποψη ότι ο άνθρωπος μπορεί να ζήσει αρμονικά με τα περιβάλλον, όταν δεν το εκμεταλλεύεται για να πλουτίσει αλλά για να επιβιώσει.
2. Η τεχνολογία θα πρέπει ν' αναφέρεται όχι στην αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών πηγών αλλά στη περιβαλλοντική βελτίωση ενισχύοντας τις δράσεις προστασίας του περιβάλλοντος.
3. Εκπαίδευση των πολιτών ώστε να μάθουν να σέβονται το περιβάλλον.
4. Ικανοποίηση μόνο των βασικών Αναγκών σε σχέση με την «εκμετάλλευση» του περιβάλλοντος, τέρμα στην αλόγιστη επιβάρυνση για την κάλυψη οικονομικών φιλοδοξιών. Σύνδεση προστασίας του Περιβάλλοντος και Οικονομίας.

¹² Meadows, D.H.,(1992), *The Limits of Growth: a report of the club of Rome's Project on the Predicament of Mankind*. New York, Universe Books,pp.100-120, Available in 1-4-2009 from http://eric.ed.gov/ERICWebPortal/custom/portlets/recordDetails/detailmini.jsp?_nfpb=true&_ERICExtSearch_SearchValue_0=ED065302&ERICExtSearch_SearchType_0=no&accno=ED065302, (Summary of the Article)

¹³ Kirkby, S.J.,(1995), *The Earthscan Reader in Sustainable Development*, Earthscan, London,p.112, Available in 2-4-2009 from <http://www.earthscan.co.uk/?tabid=750> (Summary of the Article)

5. Αναπροσδιορισμός του παγκόσμιου εμπορίου. Αλλαγή από το εμπόριο της οικονομικής ανάπτυξης σ' εμπόριο της βιωσιμότητας του περιβάλλοντος. Εστίαση στις δράσεις που θα επιφέρουν την αλλαγή στις εμπορικές δραστηριότητες, προσδίδοντας μια νέα τάξη πραγμάτων, όπου το περιβάλλον δεν θα επιβαρύνεται από το εμπόριο αλλά θα ενισχύεται μέσα από αυτό.

Το 1980 η World Conservation Union, όρισε για πρώτη φορά τους στόχους των οικολογικών διαδικασιών, τη βιωσιμότητα των πληθυσμών και τη συνύπαρξη με το περιβάλλον, τη προστασία των φυσικών πόρων¹⁴.

Το 1987 η Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, συνέδεσε τη προστασία του περιβάλλοντος, με τη προστασία του ανθρώπινου είδους δίνοντας βαρύτητα στο δεύτερο. Η δράση αυτή ήταν ουσιαστικά η βάση της ανάπτυξης της βιώσιμης ανάπτυξης, ακόμα και αν δεν εκφράστηκε απόλυτα σωστά, ουσιαστικά η σχέση ανθρώπου περιβάλλοντος, είναι αμφίδρομη, το πρώτο προστατεύει το δεύτερο και το αντίθετο¹⁵.

Το 1987 είναι επίσης η χρονιά της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία οριοθετεί για πρώτη φορά μέσα από τη συνθήκη του Μάαστριχ τη λεγόμενη βιώσιμη ανάπτυξη, η οποία για την Ε.Ε είναι η ισορροπημένη διαβίωση του ανθρώπου με το περιβάλλον¹⁶.

¹⁴ Ρόκος Κ.,(2001), Η πολιτισμική διάσταση της Αξιοβίωτης Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης, σελ 11, http://www.survey.ntua.gr/main/studies/environ/keimena/rokos_p.pdf

¹⁵ Κορκόβελος ΧΑ (1997), Η προστασία του περιβάλλοντος στην Ευρωπαϊκή Ένωση με αναφορές στα ελληνικά δεδομένα, Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή

¹⁶ Commission of the European Communities.,(2001), Sustainable development, Available in 2-4-2009 from <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0621:FIN:EN:PDF>

Ουσιαστικά η προσέγγιση της Ε.Ε σε σχέση με τη βιωσιμότητα σχετίζεται με τρεις πυλώνες ανάπτυξης, που είναι οι ακόλουθοι: «Οικονομική αποτελεσματικότητα, Περιβαλλοντική προστασία, Κοινωνική δικαιοσύνη»¹⁷.

Η επόμενη ιστορικά κίνηση έγινε από τα Ηνωμένα Έθνη, σε σχέση με τον επαναπροσδιορισμό της αιφόρου ανάπτυξης έγινε με τη λεγόμενη Agenda 21, η οποία αναπτύχθηκε για πρώτη φορά το 1992 στη σύνοδο του Ρίο. Σύμφωνα με τον Καστόρη Θ η Ατζέντα 21 αποτέλεσε μια δράση την οποία συνυπέγραψε η Ελλάδα με άλλες 178 χώρες του ΟΗΕ. Η συγκεκριμένη αναφέρθηκε σε τέσσερις κατηγορίες θεμάτων. Συγκεκριμένα¹⁸¹⁹²⁰:

1. Στην Κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη, η οποία είχε να κάνει με τις δράσεις των κρατών ενάντια στη φτώχεια, της υπέρμετρη κατανάλωση, τη μετανάστευση η οποία οδηγούσε στην οικονομική αστάθεια και τέλος στην οικονομική ανάπτυξη, μέσα από τη σταθερότητα του περιβάλλοντος.
2. Στη προστασία του οικοσυστήματος, μέσα από τη σωστή διαχείριση των πόρων αλλά και τη καταπολέμηση της μόλυνσης του περιβάλλοντος.
3. Στη δημιουργία ομάδων προστασίας του περιβάλλοντος, αποτελούμενη από απλούς πολίτες.

¹⁷ GHK (2002): The Thematic Evaluation on the Contribution of the Structural Funds to Sustainable Development. Final Report to the European Commission, DG Regio. Volume 1: Synthesis Report, Available in 2-4-2009 from http://alpsknowhow.cipra.org/main_topics/policy_landscape_alps/policy_landscape_furtherreadings.html

¹⁸ United Nation.,(2009), Agenda 21, Available in 2-4-2009 from <http://www.un.org/esa/sustdev/documents/agenda21/english/agenda21toc.htm>

¹⁹ Wikipedia.,(2009), Agenda 21, Available in 2-4-2009 from http://en.wikipedia.org/wiki/Agenda_21

²⁰ Καστόρης Θ., (2002), Ατζέντα 21- Συμμετοχικές διαδικασίες και Δήμος Νέας Σμύρνης, Ανάκτηση στις 2-4-2009 από http://www.neasmymni.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=321&Itemid=197&lang=el

4. Στο καθορισμό συγκεκριμένου νομικού πλαισίου προστασίας του περιβάλλοντος.
5. Στη δημιουργία τοπικών δράσεων μέσα από τους δήμους και τις κοινότητες σχετικές με τη προστασία του περιβάλλοντος και την ενίσχυση της αειφορίας. Ενίσχυση των τοπικών αρχών μέσα από οικονομικά και περιβαλλοντικά πακέτα με στόχο την αποκατάσταση επιβαρυσμένων περιοχών.
6. Στη στήριξη του περιβάλλοντος, ως βάση καταπολέμησης της φτώχειας και ενίσχυσης των αδυνάτων.

Η πιο πρόσφατη και έγκυρη οριοθέτηση του όρου αειφόρος για την Ελλάδα έγινε το 2001 μέσα από το πρόγραμμα ISTOS. Συγκεκριμένα Το Εργαστήριο Τοπικής και Νησιωτικής Ανάπτυξης του Πανεπιστημίου Αιγαίου, στα πλαίσια του συγκεκριμένου προγράμματος όρισε ιστορικά το πρόβλημα της αειφόρου ανάπτυξης και καθόρισε με βάση και την Agenda 21 τα δεδομένα που επιβάρυναν το περιβάλλον της Ελλάδας, αλλά και τα δεδομένα βελτίωσης της υπάρχουσας κατάστασης. Η δράση αυτή ήταν ιστορικά από τις πιο ολοκληρωμένες στα πλαίσια της αειφόρου ανάπτυξης στην Ελλάδα²¹. Η Αναπτυξιακή προσπάθησε να ορίσει τη δυναμική της καινοτομίας, ως μέσω βελτίωσης της αειφορίας στην Ελλάδα. Για το συγκεκριμένο φορέα, η τεχνολογία έχει την ικανότητα να ανατρέψει το καταστρεπτικό της έργο σε δυναμική ανάπτυξης για το περιβάλλον.

1.2 Ερευνητικές - Θεωρητικές προσεγγίσεις.

Στη συγκεκριμένη υποενότητα και έχοντας ορίσει ήδη ιστορικά τη βιώσιμη ανάπτυξη θα οριοθετήσουμε τον όρο μέσα από συγκεκριμένες ερευνητικές

²¹ Αναπτυξιακή Εταιρεία Κυκλάδων.,(2001), Καινοτομία και Αειφόρος Ανάπτυξης, Ανάκτηση στις 2-4-2009 από http://www.anefky.gr/drastrifites/istos/2ptyxo_web.pdf

δουλειές οι οποίες έδωσαν μια ουσιαστική οπτική μελέτης και ανάπτυξης του.

Η πρώτη ουσιαστική ερευνητική μελέτη είναι αυτή που έγινε από το World Conservation Union, την οποία και περιγράψαμε στη παραπάνω ενότητα σύμφωνα με αυτή η αειφόρος ανάπτυξη ορίστηκε ως εξής²²: «Η βιώσιμη ανάπτυξη είναι η λεγόμενη αναπτυσσόμενη διατήρηση των οικολογικών διαδικασιών και εκφάνσεων της υποστήριξης της ζωής του ατόμου συνυπάρχοντας με τη φύση. Εκφράζεται μέσα από τη γενετική ποικιλότητα τη βιώσιμη εκμετάλλευση των ειδών και των οικοσυστημάτων»

Αργότερα έχουμε στο άρθρο του Lele S(1991),«Sustainable Development», έναν πολύ σημαντικό ορισμό της αειφόρου ανάπτυξης. Σύμφωνα με αυτόν²³: «Η αειφορία μετουσιώνετε μέσα από οικολογικούς παράγοντες οι οποίοι μπορούν να στηρίξουν τη ζωή του ατόμου, στο παρόν και στο μέλλον του. Η αειφορία αναφέρεται για τον ερευνητή στη προστασία του περιβάλλοντος, στο περιορισμό της μόλυνσης, στην ενίσχυση των περιβαλλοντικών πόρων»

Σύμφωνα με τον Κολβεκονά G το 1993 η αειφορία ορίζεται²⁴: «Ως δράση η οποία αναφέρεται συγχρόνως σε οικολογικούς, κοινωνικούς και οικονομικούς παράγοντες. Αναφέρεται στη συσχέτιση περιβάλλοντος και οικονομίας»

²² Commission of the European Communities.,(2001), Sustainable development, Available in 2-4-2009 from <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0621:FIN:EN:PDF>

²³ Lele, SM.,(1991), Sustainable Development: A Critical Review, World Development, Vol 19, NO.6:pp..607-621, Available in 2-4-2009 from <http://www.wsu.edu:8080/~susdev/Lele91.html>,(Summary of the Article)

²⁴ Κολβεκονά G.,(2003), The use of resources - energy and environment, Available in 2-4-2009 from <http://www3.ekf.tuke.sk/konfera2008/zbornik/files/prispevky/kolvekova.pdf>

Αργότερα το 1995 ο Blower μελέτησε και έδωσε για πρώτη φορά την ήπια και την έντονη μορφή του όρου, αναφέροντας ότι²⁵: «Η ήπια μορφή του όρου αειφορία αναφέρεται στη συσχέτιση της με την οικονομική πολιτική μιας χώρας, από την άλλη η έντονη αναφέρεται στη σχέση της με το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο και την επίδραση που έχει στον άνθρωπο».

Ο ίδιος συγγραφέας την ίδια χρονιά ορίζοντας τους στόχους και τους σκοπούς της αειφορίας αναφέρθηκε στη δυναμική της σε σχέση με τη βελτίωση των συνθηκών του ανθρώπου, τη δυναμική του σε σχέση με το περιβάλλον, την αμφίδρομη σχέση περιβάλλοντος, ανθρώπου αναφορικά με τη καταστροφή του οικοσυστήματος, τη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων κ.λ.π²⁶.

Σύμφωνα τώρα με το Άρθρο 2 της Συνθήκης του Άμστερνταμ το 1997 η αειφορία ορίζεται ως²⁷: «Αρμονική ισορροπία και αειφόρο ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων». Με βάση τη συγκεκριμένη συνθήκη οι στόχοι της αειφόρου ανάπτυξης μελετούν τη προστασία των φυσικών πόρων, μελετούν μεθόδους σχετικές με την ενεργειακή σπατάλη, αναφέρονται στη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων.

Το 2002 η Ευρωπαϊκή Ένωση όρισε την βιώσιμη ανάπτυξη μέσα από έξι πηγές απειλών για το περιβάλλον. Αυτές ήταν οι κλιματολογικές αλλαγές, η χρήση φαρμάκων που επιδρούν αρνητικά στον άνθρωπο και το περιβάλλον, η χρήση χημικών κατασκευασμάτων που επηρεάζουν τη

²⁵ Blowers, A.,(1993), Planning for a sustainable environment. London, Earth scan, Available in 3-4-2009 from <http://www.amazon.com/Planning-Sustainable-Environment-Andrew-Blowers/dp/185383145X>

²⁶ Blowers, A.,(1993), Planning for a sustainable environment. London, Earth scan, Available in 3-4-2009 from <http://www.amazon.com/Planning-Sustainable-Environment-Andrew-Blowers/dp/185383145X>

²⁷Η Συνθήκη του Άμστερνταμ Άρθρο 2 όπως αναφέρεται στον Αθανάσιος Β.,(2008), Βιώσιμη ανάπτυξη και διατάξεις της συνθήκης των ευρωπαϊκών κοινοτήτων (εκ), Ανάκτηση στις 2-4-2009 από http://www.oikologio.gr/index2.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=403&Itemid=44

περιβαλλοντική υπόσταση, η γήρανση πληθυσμών, τα μεταφορικά προβλήματα των αστικών περιοχών κ.λ.π²⁸.

Φτάνοντας στο σήμερα και με βάση τους ποικίλους ορισμούς για τη βιώσιμη ανάπτυξη, μπορούμε να πούμε ότι οι διάφοροι ορισμοί μεταξύ τους παρουσιάζουν μια σχετική αντίφαση, η αντίφαση αυτή έχει να κάνει με τη διαφορετική υπόσταση του όρου και σε σχέση με την οικονομία και σε σχέση με το περιβάλλον. Η κατάσταση αυτή καθιστά δύσκολη έως και αδύνατη την ακριβή οριοθέτηση του όρου.

Η πιο πρόσφατη οριοθέτηση του όρου και ιστορικά και εννοιολογικά προέρχεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία στις 21-12 του 2005 εξέδωσε σχετική ανακοίνωση, η οποία είχε να κάνει με την αειφόρο ανάπτυξη. Αρχικά την όρισε ως²⁹: «την ανάπτυξη που καλύπτει τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να θέτει σε κίνδυνο τη δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες». Η Ανακοίνωση παρουσιάζει μια σειρά δράσεων οι οποίες αναφέρονται στα ακόλουθα:

1. Εμπόριο και Αειφόρος Ανάπτυξη: Η δράση αυτή αναφέρεται στη συνεργασία του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου με διάφορες περιβαλλοντικές οργανώσεις. Συγχρόνως οι αναπτυγμένες και μη χώρες θα πρέπει να συνεργάζονται καλύτερα προκειμένου οι εμπορικές τους δραστηριότητες να μην επιβαρύνουν το περιβάλλον.
2. Μείωση της φτώχειας: Πριν το 2015 θα πρέπει όλες οι ανεπτυγμένες χώρες να εστιάσουν στη μείωση της φτώχειας, για να γίνει αυτό θα πρέπει να εστιάσουν στη βιωσιμότητα του περιβάλλοντος, να ενισχύσουν τη ποιότητα και τη ποσότητα των φυσικών πόρων.

²⁸ Commission of the European Communities.,(2001), Sustainable development, Available in 2-4-2009 from <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0621:FIN:EN:PDF>

²⁹ Europa.,(2002), Αειφόρος Ανάπτυξη, Ανάκτηση στις 2-4-2009 από <http://europa.eu/scadplus/leg/el/s15001.htm>

3. Αειφόρος διαχείριση των φυσικών πόρων: Στοχος του μέτρου είναι μέχρι και πάλι το 2015 να μειωθεί η απώλεια σε περιβαλλοντικούς πόρους και να επιτευχθούν στόχοι σε σχέση με τη μείωση της μόλυνσης των υδάτων, σε σχέση με την εξοικονόμηση ενέργειας κ.λ.π.
4. Συνοχή: Συνοχή στη βιωσιμότητα στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η συνοχή θα επέλθει μέσα από τη συμμετοχικότητα των πολιτών.
5. Χρηματοδότηση: Ανάπτυξη προγραμμάτων χρηματοδότησης προστασίας του περιβάλλοντος και αειφορία στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

1.3 Αρχές της αειφόρου ανάπτυξης.

Με βάση τη μέχρι τώρα μελέτη, η αειφορία ορίστηκε ως «η αναπτυσσόμενη δράση σε σχέση με τη προστασία του περιβάλλοντος». Ο στόχος της αναφέρεται στην ανάγκη του ανθρώπου να διατηρήσει το περιβάλλον σε μια τέτοια κατάσταση ώστε και ο ίδιος αλλά και οι απόγονοι του να μπορούν να ζουν μέσα σε αυτό. Η αειφορία είναι η υποχρέωση της κάθε γενεάς προς το περιβάλλον αλλά και στις επερχόμενες γενεές. Οι βασικότερες αρχές της αειφόρου ανάπτυξης είναι οι ακόλουθες ορίζονται ως ακολούθως³⁰: Αρχικά έχουμε τη λεγόμενη φέρουσα ικανότητα. Η φέρουσα ικανότητα αναφερόμενη στην αειφορία, σχετίζεται με τα δεδομένα

³⁰ Dieren V.,(1995), Taking Nature into Account. A Report of the club of Rome, New York, Copernicus, Available in 4-3-2009 from [http://books.google.gr/books?id=UOcUZ9uquhEC&pg=PR13&lpg=PR13&dq=Dieren+V.,\(1995\)&source=bl&ots=TBuv3wH6Je&sig=V6oyOvVQJQpd4y8JZpREXb0gwL8&hl=el&ei=jqbXScXjNcehjAflnNSWDQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=3](http://books.google.gr/books?id=UOcUZ9uquhEC&pg=PR13&lpg=PR13&dq=Dieren+V.,(1995)&source=bl&ots=TBuv3wH6Je&sig=V6oyOvVQJQpd4y8JZpREXb0gwL8&hl=el&ei=jqbXScXjNcehjAflnNSWDQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=3)

που χαρακτηρίζουν το περιβάλλον, αλλά και τα όρια αντοχής που έχει σε σχέση με την αρνητική επίπτωση του ανθρώπου σ' αυτό. Για παράδειγμα με βάση το τουρισμό θα μπορούσαμε να πούμε ότι η φέρουσα ικανότητα μιας δασικής περιοχής, αναφέρεται στον αριθμό των επισκεπτών που μπορεί να δεχτεί καθημερινά και στον πραγματικό που δέχεται.

Ο Higham J.E.S το 2008, σε σχέση με τον όρο φέρουσα ικανότητα και αιφορία αναφέρει ότι η ορίζεται ως τον αριθμό των ζώντων οργανισμών που μπορεί να καλύψει το οικοσύστημα και το πραγματικό που καλύπτει. Όταν ο δεύτερος είναι μεγαλύτερος από τον επιτρεπτό αριθμό, τότε φθίνουν οι πόροι άρα και οι ζώντες οργανισμοί³¹. Η φέρουσα ικανότητα είναι δύσκολο να οριστεί, μια και δεν είναι εύκολος ο άνωθεν αριθμός να προσδιοριστεί για κάθε κομμάτι και τμήμα της φύσης.

Σύμφωνα με τον Higham J.E.S το 2008, αυτό μπορεί να γίνει με τον ορισμό ενός κατά προσέγγιση επιπέδου αντοχής του οικοσυστήματος. Ο ίδιος αναφέρει ότι πρέπει να υπάρχουν τα όρια και να τηρούνται, ακόμα και αν είναι υπερβολικά³². Ένα δεύτερο πεδίο αναφοράς είναι η βιοποικιλότητα. Σύμφωνα με τους Goodwin H.J et al το 2000 η βιοποικιλότητα και η διατήρηση της είναι μια από τις σημαντικότερες εκφάνσεις της αιφόρου ανάπτυξης. Η αιφορία βασίζεται στη διατήρηση της φυτικής και ζωικής ισορροπίας στο περιβάλλον. Όταν ο άνθρωπος σέβεται τις ισορροπίες, δεν υπάρχει πρόβλημα σε σχέση με τη διατήρηση της αιφορίας. Η βιοποικιλότητα ουσιαστικά ορίζεται ως η διαδικασία διατήρησης και

³¹ Dieren V.,(1995), Taking Nature into Account. A Report of the club of Rome, New York, Copernicus, Available in 4-3-2009 from [http://books.google.gr/books?id=UOcUZ9uquhEC&pg=PR13&lpg=PR13&dq=Dieren+V.,\(1995\)&source=bl&ots=TBuv3wH6Je&sig=V6oyOvVQJQpd4y8JZpREXb0gwl8&hl=el&ei=jqbXScXjNcehjAflnNSWDQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=3](http://books.google.gr/books?id=UOcUZ9uquhEC&pg=PR13&lpg=PR13&dq=Dieren+V.,(1995)&source=bl&ots=TBuv3wH6Je&sig=V6oyOvVQJQpd4y8JZpREXb0gwl8&hl=el&ei=jqbXScXjNcehjAflnNSWDQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=3)

³² Higham J.E.S.,(2008), Commentary Managing Wildlife-based Tourism: Edging Slowly Towards Sustainability, Vol.11, No.8, Department of Tourism School, Available in 2-4-2009 from <http://www.cffr.murdoch.edu.au/mucru/Higham%20and%20Bejder%202008.pdf>

προστασίας των ειδών³³. Το τρίτο πεδίο αναφοράς σχετίζεται με τη δικαιοσύνη μεταξύ των γενεών. Συγκεκριμένα ο Salam M.A. το 2000 αναφέρει ότι³⁴: «Κάθε γενεά θα πρέπει να κληροδοτεί στην επόμενη τον ίδιο αριθμό περιβαλλοντικών πόρων που οι ίδιοι κληρονόμησαν και αν μπορεί να τους αυξάνει». Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με τη συνεχή μείωση της μόλυνσης του περιβάλλοντος, με τη στήριξη εναλλακτικών μορφών ενέργειας, με το φειδωλό τρόπο ζωής, χωρίς σπατάλες και περιβαλλοντικές καταχρήσεις, με την επιβάρυνση με στόχο οικονομικά οφέλη.

Τέταρτο έχουμε τη νόρμα η οποία αναφέρεται στη μη επιβάρυνση χωρικών πεδίων του περιβάλλοντος, προς χάριν προστασία άλλων πεδίων του ίδιου τομέα. Η προστασία του περιβάλλοντος δεν έχει σύνορα. Μια περιβαλλοντική καταστροφή δεν είναι υπόθεση μόνο της χώρας που την έπραξε αλλά όλων των χωρών. Το πέμπτο πεδίο αφορά την εμπλοκή όλων των ενδιαφερόμενων προς το περιβάλλον μερών η οποία μπορεί να βοηθήσει στη βελτίωση της αιφόρου ανάπτυξης. Η προστασία του περιβάλλοντος ξεκινά από τους πολίτες και καταλήγει στους φορείς, βασίζεται στη συμμετοχή τοπικών αρχών, δήμων, κοινοτήτων και φυσικά κυβερνήσεων³⁵.

Τέλος η αιφορία αναφέρεται στην κατάδειξη των περιβαλλοντικών δεδομένων τα οποία έχουν μεγαλύτερη αξία για τη προστασία του περιβάλλοντος, στην ολοκληρωτική προστασία που μπορεί να επιφέρει την αιφόρο ανάπτυξη σ' όλους τους τομείς του περιβάλλοντος και στην πρόληψη που φέρει τη προστασία και την ανάπτυξη. Μέσα από τα

³³ Goodin H.J et.,(2000), Komodo National Park Indonesia, Department of International Development, Available in 2-4-2009 From <http://www.icrtourism.org/Publications/Volume3.pdf>

³⁴ Salam M.A.,(2000), Eco-tourism to protect the reserve mangrove forest the Sundarbans and its flora and fauna, Anatolia. 2000. 11: (1), 56-66, Available in 2-4-2009 from http://www.aqua.stir.ac.uk/GISAP/pdfs/Bangla_tourism.pdf

³⁵ Salam M.A.,(2000), Eco-tourism to protect the reserve mangrove forest the Sundarbans and its flora and fauna, Anatolia. 2000. 11: (1), 56-66, Available in 2-4-2009 from http://www.aqua.stir.ac.uk/GISAP/pdfs/Bangla_tourism.pdf

παραπάνω η αειφορία θέλει να διδάξει στον άνθρωπο ότι το περιβάλλον είναι ένας πολύ σοβαρός παράγων της βιωσιμότητας του ανθρώπου και πρέπει να αντιμετωπίζεται με σοβαρότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

(Π.Μ.Κ.Ο)

2.1 Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις.

Ο όρος μη κυβερνητικές οργανώσεις (Μ.Κ.Ο.) αποτελεί νεολογισμό και αποδίδει στα ελληνικά τον αγγλικό όρο Non-Governmental Organisations (NGOs). Ο όρος χρησιμοποιήθηκε αρχικά στο άρθρο 71 του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ. Ακριβής ορισμός του δεν υπάρχει. Ο όρος αναφέρεται σε μη κερδοσκοπικές οργανώσεις με διεθνή συνήθως παρουσία, οι οποίες δεν αποτελούν διεθνείς οργανισμούς αλλά στηρίζονται στην ιδιωτική πρωτοβουλία και είναι ανεξάρτητες από τα κράτη.

Τα τελευταία χρόνια έχει επικρατήσει ο όρος να χρησιμοποιείται για κάθε κοινωφελή οργάνωση που δεν ανήκει στο κράτος. Οι σκοποί των ΜΚΟ είναι κυρίως ανθρωπιστικοί και αφορούν περιβαλλοντικά ή κοινωνικά προβλήματα όπως η φτώχεια, ο ρατσισμός, το περιβάλλον κ.λ.π. Από τις πρώτες ΜΚΟ ήταν ο Διεθνής Ερυθρός Σταυρός, ενώ στην Ελλάδα η μεγαλύτερη ΜΚΟ είναι πιθανώς η Αλληλεγγύη της Εκκλησίας της Ελλάδος.

Η εμφάνιση προβλημάτων όπως η όξινη βροχή, η μόλυνση της ατμόσφαιρας και των νερών, η ρύπανση, το φαινόμενο του θερμοκηπίου, η τρύπα του όζοντος, η εξαφάνιση ειδών χλωρίδας και πανίδας ευαισθητοποίησε τους κατοίκους του δυτικού κόσμου σε θέματα περιβάλλοντος.

Εξ' αιτίας αυτών των προβλημάτων διαμόρφωσαν στις αρχές του

20ου αιώνα στις αστικοποιημένες κοινωνίες τα πρώτα οικολογικά κινήματα διατήρησης της φύσης και τροφοδότησαν αργότερα ανάλογες προσπάθειες. Οι οργανώσεις αυτές λειτούργησαν με βάση την εθελοντική εργασία ατόμων με ιδιαίτερες ευαισθησίες προς το περιβάλλον, επιστήμονες και κυρίως με τη συμμετοχή της νεολαίας.

Λόγω του μεγάλου ενδιαφέροντος των μεμονωμένων ατόμων που εθελοντικά υποστήριζαν τις ομάδες αυτές, οι κυβερνήσεις των διαφόρων κρατών αναγνώρισαν την αξία ορισμένων και συνέβαλαν οικονομικά στις προσπάθειες τους. Πέρα από την εθελοντική προσπάθεια των ατόμων και τη βοήθεια των κυβερνήσεων η εξάπλωση των οργανώσεων και η απόκτηση περισσότερων δυνατοτήτων προήλθε από τη στήριξη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με επιχορηγήσεις προγραμμάτων. Έτσι οι διάφορες Μ.Κ.Ο. που δημιουργήθηκαν κατάφεραν να αποκτήσουν μια ανεξαρτησία κινήσεων και δράσεων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα ορισμένες φορές, τη δημιουργία δικτύων περιβαλλοντικών οργανώσεων με κοινούς σκοπούς, ορισμένα εκ των οποίων χρηματοδοτούνται από μεγάλα επιχορηγητικά προγράμματα (για παράδειγμα LIFE).

ΜΚΟ μπορεί να είναι κάποιες φιλανθρωπικές οργανώσεις, κάποιες οργανώσεις που ενδιαφέρονται για το περιβάλλον, κάποιες οργανώσεις που ενδιαφέρονται για την υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όσο και κάποιες ομάδες πολιτών που πιέζουν τις κυβερνήσεις αλλά και το κοινωνικό σύνολο για αλλαγές σε συγκεκριμένα θέματα.

Οι ΜΚΟ δεν πρέπει να αγιοποιούνται. Το γεγονός, ότι μία σχετικά μικρή ομάδα ατόμων μπορεί να ιδρύσει μία οργάνωση και με κρατικές επιχορηγήσεις, να πιέζει για αλλαγές σε κατεύθυνση αντίθετη με την θέληση της πλειοψηφίας κάνει πολλούς πολίτες κυρίως συντηρητικών απόψεων να βλέπουν τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις με φόβο και καχυποψία αφού θεωρούν ότι οι οργανώσεις αυτές λειτουργώντας σαν ομάδες πίεσης

αλλοιώνουν την θέληση του Λαού επιτρέποντας σε λίγα οργανωμένα άτομα να επιβάλλουν την θέληση τους στους πολλούς. Αυτό πρακτικά φαίνεται να λειτουργεί σε βάρος της Δημοκρατίας.

Η επιλεκτική δράση μερικών από τις οργανώσεις αυτές σε διάφορες περιπτώσεις, όπως για παράδειγμα στους βομβαρδισμούς της Γιουγκοσλαβίας από το ΝΑΤΟ, οδήγησαν κάποιους Έλληνες πολίτες να τις υποψιασθούν ότι δεν είναι τόσο ανεξάρτητες αλλά εξαρτώνται από τους χρηματοδότες τους χωρίς όμως κάτι τέτοιο να αποδειχθεί με στοιχεία. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση των «ΓΙΑΤΡΩΝ ΧΩΡΙΣ ΣΥΝΟΡΑ» που φάνηκε να ευθυγραμμίζονται με τις απόψεις του ΝΑΤΟ την περίοδο των βομβαρδισμών της Γιουγκοσλαβίας και πήραν μέτρα εναντίον του Ελληνικού τμήματος τους όταν αυτό θέλησε να στείλει φαρμακευτικό υλικό στους βομβαρδιζόμενους Σέρβους.³⁶

2.2 Οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ.

Οι Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Π.Μ.Κ.Ο), στην Ελλάδα αλλά και σε ολόκληρο τον κόσμο, είναι ουσιαστικά το αποτέλεσμα ποικίλων και σύνθετων παραγόντων των τελευταίων περίπου 100 χρόνων. Κάνοντας όμως μια ιστορική αναδρομή και με βάση τις εμπειρίες και γνώσεις κάποιων ανθρώπων που γνωρίζουν την διαδρομή των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Π.Μ.Κ.Ο) ή καλύτερα την περιβαλλοντική ανησυχία των ανθρώπων στο πέρασμα των χρόνων καθώς και των βιβλιογραφικών αναφορών, θα παρατηρήσουμε πως ψεγάδια περιβαλλοντικής συνείδησης και ευαισθητοποίησης υπήρχαν ακόμα και από την αρχαιότητα. Αναλυτικότερα η ιστορική διαδρομή των

³⁶ <http://el.wikipedia.org>

Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Π.Μ.Κ.Ο) θα χωριστεί σε 5 περιόδους και θα αναφέρεται κυρίως στα τεκταινόμενα στον Ελλαδικό χώρο αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο όπου υπάρχουν γεγονότα που σηματοδοτούν νέα ξεκινήματα και νέες προοπτικές για τις Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Π.Μ.Κ.Ο).

Αναφορικά αυτές οι περίοδοι είναι:

Η πρώτη περίοδος όπου θα αναφερθούμε σε στοιχεία που συνέβαλλαν σιγά, σιγά ώστε να διαμορφωθεί ένα γόνιμο έδαφος για την δημιουργία και ανάπτυξη των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Π.Μ.Κ.Ο) από την αρχαιότητα ως τις αρχές του 19^{ου} αιώνα.

Η δεύτερη περίοδος όπου θα γίνει αναφορά στο χρονικό διάστημα μεταξύ του τέλους του 19^{ου} αιώνα και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα με τα πρώτα ουσιαστικά και πρακτικά βήματα που συντέλεσαν στην δημιουργία Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Π.Μ.Κ.Ο).

Η τρίτη περίοδος, η οποία εκτείνεται από το τέλος του Α' Παγκόσμιου Πολέμου ως τις αρχές του Β' Παγκόσμιου Πολέμου, τις δεκαετίες του 1920 και 1930 δηλαδή, όπου θα δούμε και θα γνωρίσουμε τις πρώτες επίσημες οργανώσεις με νομική υπόσταση και περιβαλλοντολογική δραστηριότητα.

Η τέταρτη περίοδος η οποία διαρκεί από τα πρώτα χρόνια μετά την λήξη του Β' Παγκόσμιου Πολέμου και φτάνει ως το τέλος της δεκαετίας του 1970 με την «μητέρα» περιβαλλοντική οργάνωση, ενώ αρχίζει και μπαίνει σταδιακά στην ζωή μας και η έννοια της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Η πέμπτη και τελευταία περίοδος, που περιλαμβάνει τις δεκαετίες του 1980 – 1990 και φτάνει μέχρι το σήμερα, όπου θα γνωρίσουμε τις νεότερες μορφές Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Π.Μ.Κ.Ο), τι αντιπροσωπεύουν, για ποιο λόγο υφίστανται και θα κάνουμε την σύνδεση με την περιβαλλοντική εκπαίδευση, η οποία πια αποτελεί μια από τις πιο

σημαντικές πρωτοβουλίες και δράσεις όλων των Περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Π.Μ.Κ.Ο).

Οι ΜΚΟ προστασίας δικαιωμάτων του ανθρώπου συνιστούν σήμερα διεθνώς, στην πράξη, τους κοινωνικούς εγγυητές για την αποτελεσματική προστασία των δικαιωμάτων όλων ανεξαιρέτως των, ευρεία εννοία, πολιτών. Τα δικαστήρια, επομένως, βάσει κυρίως του νέου άρθρου 25 παρ 1 Σ, οφείλουν να αναγνωρίσουν τον καταλυτικό ρόλο των ανωτέρω ΜΚΟ στην προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου που έχουν διασφαλιστεί από το Σύνταγμα και από διεθνείς σχετικές συμβάσεις και να αναγνωρίσουν σε αυτές τις ΜΚΟ ίση, τουλάχιστον, δικονομική θέση με αυτή των περιβαλλοντικών ΜΚΟ. Αντίθετη δικαστηριακή στάση αντιβαίνει όχι μόνο στο γράμμα και στο πνεύμα της ανωτέρω συνταγματικής διάταξης αλλά και στη σύγχρονη δικαιοπολιτική πραγματικότητα όπου οι ΜΚΟ, και κυρίως οι διεθνείς ΜΚΟ όπως είναι η FIDH, όχι μόνο συμβάλλουν στην αποτελεσματική πρακτική προστασία των δικαιωμάτων αλλά διαδραματίζουν επίσης καταλυτικό ρόλο στις σχετικές νομοθετικές και δικαιοδοτικές εξελίξεις σε εθνικό αλλά και διεθνές επίπεδο.

Το ζήτημα της παρέμβασης ΜΚΟ προστασίας δικαιωμάτων του ανθρώπου σε ακυρωτικές ή και σε χαμηλότερου βαθμού δίκες που άπτονται και έχουν άμεση επίδραση στην αποτελεσματική εξασφάλιση αυτής της προστασίας σε μια έννομη τάξη τίθεται σήμερα όλο και πιο έντονα, δεδομένης της ανάπτυξης της οργανωμένης «κοινωνίας των πολιτών» σε εθνικό αλλά και σε διεθνές επίπεδο. Στην Έκτη Διεθνή Διάσκεψη των Εθνικών Οργανισμών Προώθησης και Προστασίας Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Κοπεγχάγη, 10-13 Απριλίου 2002)³⁷ οι ανωτέρω Εθνικοί Οργανισμοί υιοθέτησαν την Διακήρυξη της Κοπεγχάγης η οποία, στην παρ 1 δ, αναγνωρίζει ρητά το δικαίωμα των Εθνικών

³⁷ Ως ΕΟΠΠΑ θεωρούνται Εθνικές Επιτροπές Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και Ombudsmen, βάσει των Αρχών του Παρισιού, βλ www.nhri.net.

Οργανισμών Προώθησης και Προστασίας Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, στο πλαίσιο της παγκόσμιας δράσης για την καταπολέμηση του ρατσισμού, να παρεμβαίνουν ή να εμφανίζονται ως *amicī curiae* σε δικαστήρια που εκδικάζουν σημαντικές υποθέσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Το δικαίωμα δικονομικής ενεργοποίησης ΜΚΟ αποτελεί πλέον γραπτό, εφαρμοστέο δίκαιο για όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), δυνάμει των Οδηγιών 2000/43/ΕΚ και 2000/78/ΕΚ που αφορούν στη φυλετική ισότητα και στην ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία αντίστοιχα³⁸.

Τα άρθρα 7 και 9 των ανωτέρω Οδηγιών αντίστοιχα, προβλέπουν την υποχρέωση των κρατών μελών να διασφαλίσουν σε «ενώσεις, οργανώσεις ή άλλα νομικά πρόσωπα, τα οποία έχουν, σύμφωνα με τα κριτήρια της εθνικής τους νομοθεσίας, έννομο συμφέρον να διασφαλίσουν ότι τηρούνται οι διατάξεις [των προαναφερθέντων Οδηγιών, τη δυνατότητα να] κινήσουν, είτε εξ ονόματος του ενάγοντος/αιτούντος είτε προς υπεράσπισή του, και με την έγκρισή του, κάθε δικαστική ή/και διοικητική διαδικασία, προβλεπόμενη για την πραγμάτωση των υποχρεώσεων [που πηγάζουν από τις εν λόγω Οδηγίες]»³⁹.

Οι Οδηγίες αυτές έχουν ανοίξει και επιβάλει εντελώς νέες προοπτικές νομιμοποίησης της ενεργοποίησης ΜΚΟ προστασίας δικαιωμάτων του ανθρώπου, αλλά, έμμεσα, και Εθνικών Επιτροπών για τα Δικαιώματα του

³⁸ Οδηγία 2000/43/ΕΚ του Συμβουλίου, της 29^{ης} Ιουνίου 2000, περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής, ΕΠΕφ L 180, 19.07.2000, 22-26. Οδηγία 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27^{ης} Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία, ΕΠΕφ L 303, 02.12.2000, 16-22.

³⁹ Τα κράτη μέλη της ΕΕ οφείλουν να συμμορφωθούν με τις Οδηγίες αυτές έως τις 19 Ιουλίου 2003.

Ανθρώπου, όπως είναι αυτή της Ελλάδας⁴⁰, σε σχετικές δίκες σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ.

Η εφαρμογή των ανωτέρω Οδηγιών στην Ελλάδα επιτάσσει την άμεση αναμόρφωση της σχετικής ελληνικής δικονομίας. Δεδομένης της ανυπαρξίας, έως σήμερα, ειδικής, σαφούς νομοθεσίας στη χώρα μας σχετικά με τη δικονομική θέση ΜΚΟ προστασίας δικαιωμάτων του ανθρώπου, όλα τα σχετικά ζητήματα ρυθμίζονται στην πράξη από τη νομολογία των δικαστηρίων.

Τα ελληνικά δικαστήρια οφείλουν να αναγνωρίσουν το δικαίωμα παρέμβασης ΜΚΟ προστασίας δικαιωμάτων του ανθρώπου στις σχετικές διαδικασίες, όπως έχει ήδη γίνει με τις περιβαλλοντικές ΜΚΟ στις σχετικές υποθέσεις. Ο εκσυγχρονισμός της ελληνικής νομοθεσίας και νομολογίας επιβάλλεται πλέον από τις ανωτέρω Οδηγίες της ΕΕ αλλά και το γράμμα και το πνεύμα, μεταξύ άλλων, της νέας διάταξης του άρθρου 25 παρ 1 Σ που δεν μπορεί να ερμηνευθεί αλλιώς παρά ως μια συνταγματική επιταγή αναγνώρισης, και από τα δικαστήρια, του καταλυτικού ρόλου που διαδραματίζει σήμερα η οργανωμένη «κοινωνία των πολιτών» στην αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου ως ακρογωνιαίου λίθου της σύγχρονης ελληνικής δικαιοταξίας.

Στην χώρα μας οι Οικολογικές- Περιβαλλοντικές ΜΚΟ έχουν αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια. Αρκετές από αυτές έχουν πετύχει σημαντικές Περιβαλλοντικές νίκες . Οι ΜΚΟ δεν έχουν ιδιοτέλεια, είναι ο φερεγγυότερος κοινωνικός φορέας διότι ωθείται μόνο από αγωνία , μεράκι , εθελοντική δράση.

⁴⁰ Άρθρο 1 παρ 6 (β) του ν 2667/1998 περί της ΕΕΔΑ όπου ως αποστολή της ΕΕΔΑ έχει ορισθεί, μεταξύ άλλων, η υποβολή συστάσεων, προτάσεων και εκθέσεων και η γνωμοδότηση «για τη λήψη νομοθετικών, διοικητικών ή άλλων μέτρων που συμβάλλουν στη βελτίωση της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου». Η διάταξη αυτή δίνει ουσιαστικά τη δυνατότητα στην ΕΕΔΑ να ενεργεί και ως *amicus curiae* σε δίκες σχετικές με την προστασία δικαιωμάτων του ανθρώπου σε εθνικά αλλά και διεθνή δικαιοδοτικά fora.

Η δράση τους, εκτείνεται σε τοπικό, περιφερειακό ακόμη και σε πανελλαδικό επίπεδο. Άλλες ΜΚΟ , μετρούν δεκαετίες ύπαρξης και λειτουργίας άλλες είναι νεοσυσταθείσες. Άλλες είναι μεγάλες, με πολλά μέλη, άλλες με πολλούς υποστηρικτές και λίγα μέλη. Ωστόσο , «Όλες οι ΜΚΟ έχουν προβλήματα και αδυναμίες στην λειτουργία τους τόσο εξωτερικές όσο και εσωτερικές. Άλλοτε λείπει η τεχνογνωσία σε έναν επιστημονικό τομέα άλλοτε η ηθική υποστήριξη του κόσμου ή η συμπαράσταση άλλων ΜΚΟ και άλλοτε πάσχουν από έλλειψη εσωτερικής οργάνωσης!»

Η ανταλλαγή τεχνογνωσίας και εμπειριών μέσα σε ένα Δίκτυο Οργανώσεων, μπορεί να βοηθήσει να ξεπεράσουν τις δυσκολίες και να γίνουν πιο αποτελεσματικοί. Όλες ή οι περισσότερες οικολογικές και περιβαλλοντικές ΜΚΟ στερούνται την πληροφόρηση, πάσχουν από χρηματοδότηση, ενώ, στην πραγματικότητα κάθε κοινοτική δράση - δηλαδή πρόγραμμα- διαθέτει ένα σοβαρό χρηματικό ποσό για ενημέρωση και ευαισθητοποίηση.

Οι ΜΚΟ ως συγκροτημένη μορφή Κοινωνίας των πολιτών, μπορούν εξ ορισμού, παρ' όλες τις αδυναμίες τους να διαδραματίσουν ρόλο σημαντικό όχι μόνο στην ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗ, αλλά και στη ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ, και στη Συνεργία και στην ΣΥΝΕΥΘΥΝΗ, και τελικά, να λειτουργήσουν προς όφελος της κοινωνικής συνοχής. Πράγμα το οποίο αποτελεί και το τελικό ζητούμενο στις κοινωνικές συνθήκες που υφίστανται αυτήν την στιγμή στην παγκόσμια κοινότητα.

Οι ΜΚΟ μπορούν και πρέπει να έχουν αποτελεσματική εκπροσώπηση στην διαβούλευση, στη ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ, στην Συνέργια , στην Συνευθύνη, μπορούν και πρέπει να ενισχυθούν με πληροφόρηση και προοπτικές, να έχουν ενεργητική στρατηγική, αποτελεσματικότητα να εμπλουτίζουν τον διάλογο και την δημοκρατία με νέα ζητήματα, ιδέες και

λύσεις για την επείγουσα ανάγκη περιβαλλοντικής προστασίας. Οι ΜΚΟ μπορούν να ενεργοποιήσουν το θυμικό των συναθρώπων μας μέσα από τη συλλογική μνήμη, να πείσουν για τις προθέσεις τους και να κερδίσουν την εμπιστοσύνη ιδιαίτερα των νέων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΟΙ ΘΑΛΑΣΣΙΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

3.1 Γενικά.

Παρ' όλες τις ευρωπαϊκές συνθήκες που διασφαλίζουν τη συμμετοχή της Κοινωνίας των πολιτών και τις θετικές επιπτώσεις που έχει αυτή η συμμετοχή τόσο στην στήριξη του κοινωνικού ιστού όσο και στην οικονομία στην Ελλάδα τουλάχιστον, η εφαρμογή αυτών διαστρεβλώνεται συστηματικά. (πχ. η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ περιορίζεται μόνον στην εταιρική ευθύνη . Και η Εταιρική ευθύνη περιορίζεται στην σχέση της όποιας εταιρείας με την τοπική κοινωνία εν είδει παροχής Και όχι συμμετοχής και συνυπευθυνότητας

Είναι προφανής η ανάγκη παγκοσμίως για μια νέα αναπτυξιακή θεωρία δεσμευμένη στην συν-εξέλιξη της ανθρώπινης και της μη ανθρώπινης φύσης που επιδιώκει τον επαναπροσδιορισμό των σχέσεων ανάμεσα στα βιοφυσικά και τα κοινωνικά συστήματα.

Επίκεντρο σ αυτή είναι ο άνθρωπος και το περιβάλλον και ως εκ τούτου η ανάπτυξη συνιστά και ζήτημα περιβαλλοντικής δικαιοσύνης για να γίνει πραγματικά αειφόρος και αξιόβιωτη. Σήμερα, διαπιστώνεται από όλους η επείγουσα ανάγκη περιβαλλοντικής προστασίας και οι Μ.Κ.Ο. δεν θα αρκεστούν μόνο να είναι « ταμιακώς εντάξει» .

Η οικολογία ουσιαστικά είναι ο κλάδος της βιολογία που ερευνά τις αμοιβαίες σχέσεις των οργανικών όντων με το περιβάλλον και συνεπώς την σχέση μεταξύ ανθρώπου και περιβάλλοντος.

Από την αλματώδη εξέλιξη όλων των επιστημών δεν θα μπορούσε

να αποτελέσει εξαίρεση η βιολογία, στην οποία έχουν διερευνηθεί οι κλάδοι των ενδιαφερόντων της όπως: η φυτική και γεωργική οικολογία η οικολογία των ζώων και η κοινωνική οικολογία.

Η φυτική και γεωργική οικολογία ασχολείται με τους κλιματολογικούς, εδαφολογικούς και βιολογικούς παράγοντες, που μπορούν να καθορίσουν την κατανομή των διαφόρων ειδών των φυτών. Η σαφής γνώση λοιπόν του περιβάλλοντος συντελεί αποφασιστικά στην όσο το δυνατόν μεγαλύτερη γεωργική και δασολογική αξιοποίησης μιας ορισμένης γεωγραφικής ζώνης από τον άνθρωπο.⁴¹

Η οικολογία των ζώων τώρα, μελετά κάθε ζώο σε σχέση με τα όμοια του καθώς και με άλλα είδη. Ακόμη ασχολείται και εξετάζει το περιβάλλον μέσα στο οποίο ζουν, γεγονός που έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα παραγωγικά ζώα ή γενικότερα για τα ζώα, που είναι χρήσιμα στον άνθρωπο. Επίσης αντικείμενο εξέτασης της οικολογίας των ζώων είναι η αναπαραγωγή και η αποδημία των διάφορων ζώων. Η κοινωνική οικολογία τέλος, ασχολείται και ερευνά τις σχέσεις του ατόμου μέσα στην κοινωνία. Αποτελεί δε τμήμα της γενικότερης κοινωνιολογίας.

Είναι λοιπόν πασιφανές πως η οικολογία είναι η επιστήμη που δεν αποδεικνύει απλά την σχέση ανθρώπου και περιβάλλοντος, αλλά μελέτα και αναλύει την σχέση αυτή, προσφέροντας έτσι πολύτιμα συμπεράσματα για την λύση των προβλημάτων που έχουν διαμορφωθεί στο πέρασμα του χρόνου. Αναφερόμαστε βέβαια στην αλόγιστη και ταχεία καταστροφή όλων εκείνων των στοιχείων που συνθέτουν το περιβάλλον από τον άνθρωπο. Μια καταστροφή που πολλοί υποστηρίζουν στο άμεσο μέλλον θα έχει γίνει –εν δεν έχει γίνει ήδη- μη αναστρέψιμη.

⁴¹ ΙΑΤΡΟΥ, Γ. - ΜΑΡΔΙΡΗΣ, Θ. (1996). Οικολογία – Κοινωνία – Εκπαίδευση: Πραγματικότητα και Προοπτικές στην Ελλάδα. Νέα Σύνορα – Λιβάνης. Αθήνα.

3.2 Περιβαλλοντικά ζητήματα.

Είναι γεγονός πως η φύση, ο κόσμος, το περιβάλλον στο οποίο ζούμε και δημιουργούμε, βρίσκεται σε κίνδυνο. Όλα όμως έχουν ως αφετηρία τον άνθρωπο. Όλοι εμείς δηλαδή επιζητούμε συνεχώς με έναν αλόγιστο τρόπο την ανάπτυξη και την ευημερία. Όμως κάθε ανάπτυξη δεν είναι συνώνυμη με την πρόοδο και την ευημερία. Η ανάπτυξη και η πρόοδος είναι συμβατές μόνο όταν διασφαλίζονται και ανανεώνονται τα φυσικά θεμέλια της ζωής, όταν το παρόν δεν υποθηκεύει το μέλλον.

Όμως όταν η ανάπτυξη και η πρόοδος αναφέρεται μόνο στην αναφορά και την προβολή των ποσοτικών μεγεθών τους, αυτή η ανάπτυξη και η πρόοδος συνυπάρχουν με τα μεγάλα και παγκόσμια περιβαλλοντικά προβλήματα που τα σημαντικότερα, χωρίς τα υπόλοιπα να χαρακτηρίζονται μείζονος σημασίας είναι: Η αύξηση του πληθυσμού της γης, υπερεκμετάλλευση των φυσικών πηγών, η αλλαγή του κλίματος, τα είδη που απειλούνται, η καταστροφή των δασών, η ρύπανση και η έλλειψη νερού, το φαινόμενο του θερμοκηπίου, είναι μόνο λίγα αλλά γνωστά περιβαλλοντικά ζητήματα. Η καταστροφή και η υπερεκμετάλλευση του θαλάσσιου πλούτου είναι ένα περιβαλλοντικό ζήτημα με σοβαρές οικολογικές και υπ-αναπτυξιακές προεκτάσεις.

3.3 Η Προστασία του Θαλάσσιου περιβάλλοντος στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η εξαιρετικά σημαντική γεωγραφική θέση της Ελλάδας, δηλαδή από τη μία πλευρά οι διεθνείς θαλάσσιες πορείες με μεγάλη κυκλοφορία πλοίων, τα πολλά νησιά που είναι διασπαρμένα στα πελάγη της και το μεγάλο μήκος των ακτών της και από την άλλη πλευρά τα τουριστικά ενδιαφέροντα και η μεγάλη εμπορική ναυτιλία, καθιστούν επιτακτική την ανάγκη για την υιοθέτηση μέτρων με σκοπό την προστασία του θαλασσίου περιβάλλοντος της⁴².

Στον Ελληνικό θαλάσσιο χώρο και ιδιαίτερα στους μεγάλους κόλπους π.χ. Σαρωνικός, Παγασητικός, Αμβρακικός κλπ. οι βασικές αιτίες της θαλάσσιας ρύπανσης είναι η απόρριψη λυμάτων και αποβλήτων που προέρχονται από τη συγκέντρωση του πληθυσμού στα μεγάλα αστικά κέντρα ή τα λιμάνια, αλλά και η απόρριψη βιομηχανικών και χημικών αποβλήτων από τις διάφορες εγκαταστάσεις ξηράς που εδρεύουν πολύ κοντά στις ακτές, π.χ. ναυπηγεία, διυλιστήρια, βιομηχανίες τσιμέντου, αλουμινίου κλπ.

Η ευθύνη για την προστασία του θαλασσίου περιβάλλοντος έχει ανατεθεί στο Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας (ΥΕΝ). Παλαιότερα οι κανόνες εσωτερικού δικαίου που ρύθμιζαν θέματα προστασίας του θαλασσίου περιβάλλοντος εντοπιζόνταν στους διάφορους κανονισμούς λιμένων

⁴² Cooper, (1983), "The Times Atlas of the Oceans", pp. 168-9, και E.D. Brown, (1968), "The Lessons of the Torrey Canyon", Int. Law Asp., 21 CLP 113.

καθώς και σε ορισμένες διατάξεις του Κώδικα Δημοσίου Ναυτικού Δικαίου (ΚΔΝΔ). Όμως οι εξελίξεις και οι ιδιόζουρες συνθήκες του Ελληνικού θαλάσσιου χώρου κατέστησαν τις παραπάνω διατάξεις ατελείς και αναποτελεσματικές.

Συγκεκριμένα δεν προέβλεπαν την αντιμετώπιση όλων των μορφών ρύπανσης π.χ. τοξικές ουσίες, λύματα, απορρίμματα, ενώ δεν υπήρχε νομοθετικό πλαίσιο που να διέπει την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος από τη ρύπανση των παράκτιων εγκαταστάσεων (βιομηχανιών και επιχειρήσεων). Παράλληλα η επιβολή κυρώσεων από τη διοίκηση αφορούσε μόνο στα περιστατικά ρύπανσης από πετρελαιοειδή κατά τη θαλάσσια μεταφορά τους χωρίς να υπάρχει ενιαία διαδικασία και χωρίς να προβλέπονται αντίστοιχες κυρώσεις κατά άλλων μορφών ρύπανσης.

Γεγονός είναι ότι στην Ελλάδα αφενός δεν υπάρχει κεντρικός σχεδιασμός και έλεγχος της διαχείρισης και διάθεσης των απορριμάτων και λυμάτων και αφετέρου δεν υφίσταται επαρκής επιτήρηση και αντίστοιχος έλεγχος στις παράκτιες περιοχές με αποτέλεσμα να διατίθενται ανεξέλεγκτα κάθε είδους απορρίμματα και άχρηστα υλικά. Επίσης, δεν έχει γίνει μέχρι σήμερα καμία προσπάθεια καταγραφής των μόνιμων και εποχιακών χερσαίων πηγών ρύπανσης και ιδιαίτερα εκείνων που βρίσκονται εντός ή κοντά στα αστικά κέντρα και επομένως απορρίπτουν τα διάφορα απόβλητα ανενόχλητα χωρίς ποινικές ή διοικητικές κυρώσεις.

Σαν συνέπεια δεν μπορεί να εφαρμοστεί αποτελεσματικά η ισχύουσα νομοθεσία αλλά και εμφανίζεται με την πάροδο του χρόνου μία έντονη ποιοτική υποβάθμιση των κλειστών θαλάσσιων περιοχών λ.χ. κόλπος της Ελευσίνας, καθώς και των περιοχών που βρίσκονται πλησίον των μεγάλων αστικών κέντρων λ.χ. Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Βόλος και με την επίδραση των ανέμων και θαλάσσιων ρευμάτων τα απορρίμματα

εκβράζονται στις ακτές δημιουργώντας μία ανπαισθητική εικόνα καθιστώντας τες ακατάλληλες για τουριστική χρήση.⁴³

Θα επιχειρήσουμε μία αναφορά στους κυριότερους νόμους, τα προεδρικά διατάγματα και τις υπουργικές αποφάσεις με σειρά χρονικής εξέλιξης που έχουν άμεση σχέση με την προστασία του ελληνικού θαλάσσιου περιβάλλοντος:

1. Νόμος 4529/66 (ΦΕΚ Α'154 27.7.66) κύρωση της διεθνούς σύμβασης (OILPOL 1954) «για τη ρύπανση της θάλασσας από πετρέλαιο» η οποία δεν ισχύει πλέον διότι έχει αντικατασταθεί από τη νέα σύμβαση του ΙΜΟ την MARPOL 73'78.

2. Νόμος 314/76 (ΦΕΚ 106Α' 5.5.76) κύρωση της διεθνούς σύμβασης των Βρυξελών (CLC 1969) «περί αστικής ευθύνης συνεπεία ζημιών ρύπανσης από πετρελαιοειδή». Η διαδικασία της ίδρυσης, διαχείρισης και κατανομής κεφαλαίου περιορισμού της αστικής ευθύνης του πλοιοκτήτη καθορίζεται από το Προεδρικό Διάταγμα 666/82 όπως αυτό τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε από το Π.Δ. 494/89. Ακόμη με το Π.Δ. 98/90 καθορίζεται η αρμοδιότητα των δικαστηρίων και η διαδικασία εκδίκασης υποθέσεων στις οποίες είναι διάδικος το διεθνές κεφάλαιο αποζημίωσης ζημιών ρύπανσης από πετρέλαιο.

3. Νόμος 468/76 (ΦΕΚ Α'302) «περί αναζητήσεως ερεύνης και εκμεταλλεύσεως υδρογονανθράκων και ρύθμισης συναφών θεμάτων» ο οποίος προβλέπει τα αναγκαία μέτρα για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος από μόνιμες ή επιπλέουσες εγκαταστάσεις εξόρυξης πετρελαίου.

Ειδικότερα, με την έκδοση προεδρικών διαταγμάτων καθορίζονται το είδος και οι τύποι των εγκαταστάσεων, οι υποθαλάσσιοι αγωγοί

⁴³ D. Brubaker, (1993), "Marine Pollution and International Law. Principles and Practice", p. 34

πετρελαίου, οι χώροι αποθήκευσης καθώς και η ασφάλεια των εργαζομένων και των περιουσιακών στοιχείων, η θαλάσσια χλωρίδα και πανίδα, η αλιεία και η ναυσιπλοία και η επιβολή των κυρώσεων. Μολονότι δεν έχουν εκδοθεί ακόμη αντίστοιχο Προεδρικό Διάταγμα υπάρχει η έγκριση ενός ειδικού τύπου συμβολαίου από την κυβέρνηση και τη δημόσια επιχείρηση πετρελαίου για τη χορήγηση αδείας σε ιδιωτικές επιχειρήσεις προς εξερεύνηση και εξόρυξη πετρελαίου.

Παράλληλα με τον Νόμο 786/1978 επικυρώθηκε η διμερής συμφωνία Ελλάδας - Ιταλίας για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας ανάμεσα στα δύο κράτη ο οποίος προβλέπει ότι η εξόρυξη υδρογονανθράκων και άλλων φυσικών στοιχείων δεν θα μεταβάλλει την οικολογική ισορροπία ή να εμποδίσει άλλες δραστηριότητες στη θάλασσα.

4. Νόμος 743/77 (ΦΕΚ 319Α' 17.10.77) που δεν αποτελεί κύρωση κάποιας σύμβασης αλλά εκδόθηκε βάσει του άρθρου 24 του συντάγματος και του άρθρου XI της σύμβασης OILPOL 1954. Με τον νόμο αυτό που συνεπικουρείται από ένα αριθμό Υπουργικών αποφάσεων γίνεται προσπάθεια για την προσαρμογή της εθνικής νομοθεσίας στην υφιστάμενη διεθνή νομοθεσία ενώ παράλληλα διευκολύνθηκε η κύρωση από την Ελλάδα της σύμβασης MARPOL 73'78.

Η έκταση εφαρμογής του νόμου καθορίζεται με τα άρθρα 1 και 2 όπου δίνονται οι ορισμοί της ρύπανσης, των εγκαταστάσεων και σταθμών ευκολιών υποδοχής καταλοίπων, του πετρελαίου και των μιγμάτων του, των λυμάτων και των απορριμμάτων για την καλύτερη ερμηνεία των διατάξεων.

Η επιβολή κυρώσεων αφορά στα άρθρα 11-14 σχετικά με την αστική ευθύνη που προκύπτει σε βάρος νομικών ή φυσικών προσώπων που θεωρούνται υπεύθυνοι ρύπανσης, την αποκατάσταση των ζημιών που προκάλεσε η ρύπανση, τις ποινικές, διοικητικές και πειθαρχικές κυρώσεις, ενώ το άρθρο 18 ρυθμίζει τον τρόπο είσπραξης και διάθεσης των

επιβαλλόμενων προστίμων.

5. Νόμος 855/78 (ΦΕΚ Α'235/23.12.78) κύρωση της διεθνούς σύμβασης της Βαρκελώνης για την προστασία της Μεσογείου θάλασσας από τη ρύπανση μαζί με τα πρωτόκολλα «περί προλήψεως ρυπάνσεως της Μεσογείου εκ της απορρίψεως ουσιών εκ των πλοίων και αεροσκαφών» και «περί συνεργασίας δια την καταπολέμησιν ρυπάνσεως της Μεσογείου εκ πετρελαίου και άλλων επιβλαβών ουσιών σε περιπτώσεις εκτάκτου ανάγκης».

6. Νόμος 1147/81 (ΦΕΚ 110Α'/18.4.81) κύρωση της διεθνούς σύμβασης του Λονδίνου «περί προλήψεως ρυπάνσεως της θάλασσας εξ απορρίψεως καταλοίπων και άλλων υλών από πλοία και αεροσκάφη». Ο νόμος συμπληρώνεται από την Υπουργική Απόφαση 3221.2/2/91-12/3/91 «για την αναπροσαρμογή τελών».

7. Νόμος 1267/82 (ΦΕΚ 85Α'/5.7.82) για την κύρωση της συμφωνίας συνεργασίας μεταξύ Ελληνικής και Ιταλικής δημοκρατίας που υπογράφηκε στην Ρώμη (1979) για την προστασία του θαλασσιού περιβάλλοντος του Ιονίου Πελάγους και των παράκτιων ζωνών του.

8. Νόμος 1269/82 (ΦΕΚ 89Α'/21.7.82) κύρωση της διεθνούς σύμβασης MARPOL 1973 για την πρόληψη της ρύπανσης της θάλασσας από τα πλοία και του πρωτοκόλλου 1978. Οι μεταγενέστερες τροποποιήσεις έγιναν αποδεκτές με τα Προεδρικά Διατάγματα 404/ 7.11.86 «διατάξεις αναφορών περιστατικών ρύπανσης με επιβλαβείς ουσίες», 254/89 και του 46/92 «σχετικά με την προσθήκη των κανονισμών 13ΣΤ και 13Ζ του παραρτήματος Ι της ΔΣ MARPOL».

9. Νόμος 1634/86 (ΦΕΚ 104Α'/86) κύρωση των πρωτοκόλλων της σύμβασης της Βαρκελώνης για την προστασία της Μεσογείου θάλασσας από τη ρύπανση από χερσαίες πηγές (1980) και περί των ειδικά προστατευμένων περιοχών της Μεσογείου (1982).

10. Νόμος 1638/86 (ΦΕΚ 108Α'/86) κύρωση της διεθνούς σύμβασης των Βρυξελλών (FUND convention 1971) για την ίδρυση διεθνούς κεφαλαίου για την αποζημίωση ζημιών ρύπανσης από πετρελαιοειδή. Η διαδικασία καταβολής συνεισφορών στο διεθνές κεφάλαιο αποζημίωσης καθορίζεται με την Υπουργική Απόφαση 747/Φ 183507/87.

11. Νόμος 1650/86 (ΦΕΚ 160Α'/16.10.86) «για την προστασία του περιβάλλοντος». Σκοπός του νόμου είναι η θέσπιση θεμελιωδών κανόνων και η καθιέρωση κριτηρίων και μηχανισμών για την προστασία του περιβάλλοντος. Ειδικότερα για το θαλάσσιο περιβάλλον αναφέρεται ως σκοπός η προστασία των ακτών των θαλασσών, των νησίδων και του βυθού αυτών ως φυσικών πόρων, ως στοιχείων οικοσυστημάτων και ως στοιχείων τοπίου.

Για την πλήρη ενεργοποίηση του νόμου, ιδιαίτερη σημασία φαίνεται να έχει η Υπουργική Απόφαση 25.10.90 (ΦΕΚ678Β') μετά από απαίτηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συγκεκριμένα δημιουργείται ένα σύνολο κανόνων που προσδιορίζουν τις διαδικασίες έγκρισης για οποιοδήποτε νέο έργο (του δημοσίου ή του ιδιωτικού τομέα) που μπορεί να έχει επιπτώσεις στο περιβάλλον:

(α) επιβάλλεται η σύναψη ειδικής περιβαλλοντικής μελέτης, τόσο για τα έργα που πρόκειται να εκτελεστούν όσο και για αυτά που έχουν ήδη εκτελεστεί (σ' αυτή την περίπτωση δίνεται προθεσμία προσαρμογής του όλου έργου στις νέες απαιτήσεις περίπου 4 ετών),

(β) γίνεται προσαρμογή της Ελληνικής νομοθεσίας στις αντίστοιχες απαιτήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης,

(γ) όλες οι δραστηριότητες του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα χωρίζονται σε δύο κατηγορίες, δηλαδή στην πρώτη όπου υπάγονται 90 περίπου δραστηριότητες με σοβαρές επιπτώσεις στο περιβάλλον και στην δεύτερη όπου υπάγονται όλες οι υπόλοιπες δραστηριότητες, θεωρούμενες

ότι έχουν ελάχιστες ή καθόλου περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

Οι δραστηριότητες της πρώτης κατηγορίας είναι δυνατόν να ρυπάνουν τόσο την ξηρά όσο και το θαλάσσιο ή εν γένει το υδάτινο περιβάλλον. Επειδή στην Υπουργική Απόφαση δεν διαχωρίζεται το πιθανό πεδίο της περιβαλλοντικής ζημιάς (ξηρά ή θάλασσα) θα επιχειρήσουμε μία κωδικοποίηση των δραστηριοτήτων της πρώτης κατηγορίας που πιθανόν να προκαλέσουν άμεσες ζημιές στο θαλάσσιο περιβάλλον.

ΟΜΑΔΑ I

1. Διυλιστήρια αργού πετρελαίου με εξαίρεση τις επιχειρήσεις που παράγουν μόνο λιπαντικά από αργό πετρέλαιο καθώς και εγκαταστάσεις για την αεριοποίηση και υγροποίηση 500 τουλάχιστον τόνων άνθρακα και ασφαλούχων σχιστολίθων την ημέρα.
2. Θερμοηλεκτρικοί σταθμοί και άλλες εγκαταστάσεις καύσης με ελάχιστη θερμική ισχύ 300 MW καθώς και πυρηνικοί σταθμοί και άλλοι πυρηνικοί αντιδραστήρες (με εξαίρεση τα ερευνητικά κέντρα)
3. Εγκαταστάσεις με αποκλειστικό σκοπό τη μόνιμη αποθήκευση ή οριστική διάθεση ραδιενεργών καταλοίπων
4. Ολοκληρωμένες χημικές εγκαταστάσεις
5. Λιμένες θαλασσίου εμπορίου καθώς και πλωτές οδοί και λιμένες εσωτερικής ναυσιπλοΐας για τα πλοία με εκτόπισμα μεγαλύτερο των 1.350 τόνων
6. Εγκαταστάσεις διάθεσης αποβλήτων, τοξικών και επικίνδυνων ουσιών με αποτέφρωση, χημική κατεργασία ή εναπόθεση στη γη

ΟΜΑΔΑ II

1. Γεωργία: (α) σχέδια χρησιμοποίησης χέρσων γαιών ή ημιφυσικών εκτάσεων για την εντατική γεωργική εκμετάλλευση, (β) σχέδια γεωργικής

υδραυλικής, (γ) δεντροφυτεύεις για δημιουργία δασών που μπορούν να οδηγήσουν σε αρνητικές από οικολογική άποψη μεταβολές και εκχερσώσεις με σκοπό μία άλλη μορφή εκμετάλλευσης του εδάφους, (δ) επιχειρήσεις με εγκαταστάσεις για πουλερικά άνω των 5.000 κεφαλών, (ε) επιχειρήσεις με εγκαταστάσεις για χοίρους άνω των 20 χοιρομητέρων με τα παράγωγά τους, (στ) εκτροφή σολομού, ιχθυοτροφεία και ιχθυογεννητικοί σταθμοί, (ζ) ανάκτηση εδαφών στη θάλασσα

2. Εξορυκτικές βιομηχανίες - βιομηχανίες των μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων:

(α) γεωτρήσεις βάθους εκτός από τις γεωτρήσεις για τη μελέτη της σταθερότητας των εδαφών, (β) άντληση πετρελαίου και φυσικού αερίου, (γ) εξόρυξη μεταλλευμάτων, (δ) εγκαταστάσεις επιφανείας της βιομηχανίας εξόρυξης λιθάνθρακα, πετρελαίου, φυσικού αερίου και μεταλλευμάτων

3. Ενεργειακή βιομηχανία: (α) βιομηχανικές εγκαταστάσεις για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, ατμού και θερμού ύδατος (εφόσον δεν περιλαμβάνονται στο πρώτο παράρτημα του παραπάνω νόμου), (β) επίπεια αποθήκευση ορυκτών καυσίμων

4. Μεταλλουργία: εγκαταστάσεις παραγωγής, τήξης, καθαρισμού, εφελκυσμού και έλασης των μη σιδηρούχων μετάλλων, εξαιρούμενων των πολύτιμων μετάλλων

5. Ναυπηγεία:

6. Χημική βιομηχανία: εγκαταστάσεις αποθήκευσης πετρελαίου, πετροχημικών και χημικών προϊόντων

7. Βιομηχανία τροφίμων: (α) βιομηχανία φυτικών και ζωικών λιπαρών ουσιών, (β) κονσερβοποιία ζωικών και φυτικών προϊόντων, (γ) παρασκευή γαλακτοκομικών προϊόντων, (δ) ζυθοποιία και παραγωγή βύνης, (ε) σφαγεία, (στ) ζαχαρουργεία

8. Κλωστοϋφαντουργία, βιομηχανία δέρματος, ξύλου και χαρτιού: (α) εγκαταστάσεις για το πλύσιμο, την απολίπανση και τη λεύκανση του μαλλιού, (β) κατασκευή ξυλοπολτού, χαρτιού και χαρτονιού, (γ) εργοστάσια παραγωγής και κατεργασίας κυτταρίνης, (δ) βυρσοδεψία και λευκάντρια δέρματος

9. Σχέδια έργων υποδομής: (α) κατασκευή δρόμων, λιμανιών στα οποία συμπεριλαμβάνονται και αλιευτικά λιμάνια, (β) έργα διευθέτησης και ρύθμισης της ροής των υδάτων, (γ) φράγματα και λοιπές εγκαταστάσεις προς συγκράτηση ή μονιμότερη αποθήκευση των υδάτων που χρησιμοποιούνται αποκλειστικά ή κυρίως για τη μεταφορά επιβατών (δ) εγκαταστάσεις πετρελαιοαγωγών και αγωγών αερίου, (ε) μαρίνες σκαφών αναψυχής

10. Άλλα σχέδια: (α) τοποθεσίες διακοπών και ξενοδοχειακά διαμερίσματα, (β) εγκαταστάσεις για τη διάθεση των βιομηχανικών αποβλήτων και των οικιακών απορριμμάτων (εκτός αυτών που έχουν περιληφθεί στο πρώτο παράρτημα), (γ) διαλυτήρια πλοίων.

12. Νόμος 2252/94 (ΦΕΚ 192Α'/18.11.94) που πρόκειται για την κύρωση της διεθνούς σύμβασης του ΙΜΟ για την ετοιμότητα, συνεργασία και αντιμετώπιση της ρύπανσης της θάλασσας από πετρέλαιο, (OPRC 1990) αλλά και άλλες διατάξεις.

13. Νόμος 2289/95 (ΦΕΚ 27 Α'/08.02.95) για την αναζήτηση, έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων.

Το Κοινοτικό δίκαιο του περιβάλλοντος ενώ αποτυπώνεται συχνά σε πολυάριθμες κοινοτικές πράξεις (οδηγίες, κανονισμοί, αποφάσεις), την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη και στη Συνθήκη του Μάαστριχτ (Φεβρουάριος 1992), διακρίνεται για τις συντηρητικές επιλογές του και την έλλειψη συστηματικής συνοχής.

Οι αρχές που το διέπουν πρέπει να διασφαλίζουν το προβάδισμα

στην προστασία του περιβάλλοντος και όχι στην άκριτη οικονομική ανάπτυξη. Παράλληλα επιβάλλεται να ενστερνιστεί τις αρχές του Χάρτη της Γης που έγινε αποδεκτός στη Διάσκεψη των Ενωμένων Εθνών (UNCED) του Ρίο για το περιβάλλον (1992) με γνώμονα τη βιώσιμη διαχείριση και ανάπτυξη των θαλάσσιων και παράκτιων περιοχών σε εθνικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο.

Προφανής είναι άλλωστε η ανάγκη αναβάθμισης της αρχής της πρόληψης και αντιμετώπισης του κινδύνου συρρίκνωσης της κοινοτικής πολιτικής περιβάλλοντος με την επίκληση της αρχής της επικουρικότητας (κωδικοποίηση του εθνικού και κοινοτικού δικαίου του περιβάλλοντος). Ειδικότερα για την προστασία του θαλασσίου περιβάλλοντος στα εκάστοτε προγράμματα δράσης της Κοινότητας ζητείται από τα κράτη - μέλη να υιοθετούν μία κοινή θέση στο πλαίσιο της διεθνούς συνεργασίας με τους διάφορους οργανισμούς που έχουν ως αντικείμενο έρευνας και ενασχόλησης το θαλάσσιο περιβάλλον π.χ. IMO, UNEP.

3.3 Ο ρόλος της Ε.Ε.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει εκδώσει ένα μεγάλο αριθμό κοινοτικών πράξεων που αφορούν το περιβάλλον. Αυτές οι οποίες είναι σχετικές με τη ρύπανση του θαλασσίου περιβάλλοντος από τα εμπορικά πλοία παρατίθενται στη συνέχεια σε χρονολογική σειρά:

ΟΔΗΓΙΑ (76/464/ΕΟΚ) της 4.5.1976 «περί ρυπάνσεως που προκαλείται από ορισμένες επικίνδυνες ουσίες που εκχέονται στο υδάτινο περιβάλλον της Κοινότητας» και ΟΔΗΓΙΑ (86/280/ΕΟΚ) 12.6.1986 «σχετικά με τις οριακές τιμές και τους ποιοτικούς στόχους για τις απορρίψεις ορισμένων επικίνδυνων ουσιών που υπάγονται στο κατάλογο I του παραρτήματος της

οδηγίας 76/464».

ΟΔΗΓΙΑ (79/116/ΕΟΚ) «περί των ελάχιστων προδιαγραφών ορισμένων δεξαμενοπλοίων που καταπλέουν ή αποπλέουν από κοινοτικούς λιμένες», η οποία συμπληρώθηκε και τροποποιήθηκε από την ΟΔΗΓΙΑ (79/1034/ΕΟΚ) της 6.12.1979 για ορισμένα δεξαμενόπλοια που εισέρχονται ή εξέρχονται από κοινοτικούς λιμένες. Στο άρθρο 1 το κείμενο αντικαθίσταται ως εξής: «όταν μεταφέρονται χημικά προϊόντα χύμα ή/και υγροποιημένα αέρια χύμα, ενδείξεις δια το εάν το πλοίο κατέχει πιστοποιητικό καταλληλότητας ή μη βάσει των όρων του κωδικός ΙΜΟ σχετικά με την κατασκευή και τον εξοπλισμό των πλοίων που μεταφέρουν επικίνδυνα χημικά προϊόντα χύμα ή υγροποιημένα αέρια χύμα».

ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗ (82/452/ΕΟΚ) της Επιτροπής της 1.7.1982 απευθυνόμενη στην Ελληνική κυβέρνηση, σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας του Συμβουλίου της 21.12.1978 «περί των ελάχιστων απαιτούμενων προδιαγραφών για ορισμένα δεξαμενόπλοια που καταπλέουν ή αποπλέουν από κοινοτικούς λιμένες» και της οδηγίας της 6.12.1979, τροποποιητικής της προηγούμενης. Επίσης υπάρχει και η τροποποίηση στην πρόταση ΟΔΗΓΙΑΣ (ΚΟΜ (90) 452 31.10.90) «για τις ελάχιστες προδιαγραφές που απαιτούνται για τα πλοία που μεταφέρουν επικίνδυνα εμπορεύματα ή ρυπαντικές ουσίες σε δέματα».

Σχετικό με την παραπάνω οδηγία είναι και το διάταγμα της Γαλλικής κυβέρνησης (24.3.78) το οποίο ήταν φυσικό αποτέλεσμα της εκτεταμένης ρύπανσης που προκάλεσε το ναυάγιο του AMOCO CADIZ στις ακτές της Βρετανίας.

Σύμφωνα με αυτό απαιτείται ο πλοίαρχος ενός δεξαμενόπλοιου που εισέρχεται στα γαλλικά χωρικά ύδατα ή όταν το δεξαμενόπλοιο έχει εμπλακεί σε ένα ατύχημα σε απόσταση 50 ναυτικών μιλίων από την πλησιέστερη ακτή και που πιθανόν να προκαλέσει σοβαρή ρύπανση, να ειδοποιήσει

όσο το δυνατό συντομότερα τις γαλλικές αρχές. Επίσης απαιτείται για τα διερχόμενα δεξαμενόπλοια μέσα από την γαλλική αιγιαλίτιδα ζώνη να διατηρούν μία απόσταση μεγαλύτερη των 7 ναυτικών μιλίων από την ακτή εκτός εάν χρησιμοποιούν τις υποχρεωτικές πορείες πλοίων.

ΑΠΟΦΑΣΗ (80/686/ΕΟΚ) της Επιτροπής της 25.6.1980 «περί συστάσεως συμβουλευτικής επιτροπής στον τομέα του ελέγχου και της μείωσεως της ρυπάνσεως που προξενείται από την έκχυση υδρογονανθράκων στην θάλασσα» λόγω του ατυχήματος του δεξαμενοπλοίου AMOCO CADIZ (1978) που προκάλεσε σημαντική

ρύπανση στις ακτές της Γαλλίας και της Κορνουάλης. Έχει όμως τροποποιηθεί με την ΑΠΟΦΑΣΗ (85/208/ΕΟΚ) της 25.3.1985 ώστε να επεκταθούν οι αρμοδιότητες της συμβουλευτικής επιτροπής και στις άλλες επικίνδυνες ουσίες εκτός των υδρογονανθράκων και την ΑΠΟΦΑΣΗ (87/144/ΕΟΚ) η οποία μειώνει τον αριθμό των εθνικών αντιπροσώπων από τρεις σε δύο και δίνει δυνατότητα συμμετοχής ενός ή περισσοτέρων προσώπων με ειδικές γνώσεις στον σχετικό τομέα.

ΑΠΟΦΑΣΗ (81/420/ΕΟΚ) «ρύπανση της Μεσογείου θάλασσας από τους υδρογονάνθρακες και άλλες επιβλαβείς ουσίες» καθώς και ΑΠΟΦΑΣΗ (81/971/ΕΟΚ) «συστήματα πληροφόρησης για την έκχυση υδρογονανθράκων στη θάλασσα».

ΟΔΗΓΙΑ (86/85/ΕΟΚ) «για την καθιέρωση κοινοτικού συστήματος πληροφόρησης για τον έλεγχο και την μείωση της ρύπανσης που προξενεί η απόρριψη υδρογονανθράκων και άλλων επικίνδυνων ουσιών στην θάλασσα» η οποία τροποποιήθηκε με την ΑΠΟΦΑΣΗ (88/346/ΕΟΚ) της 16.6.1988. Το κείμενο αντικαθίσταται ως εξής «καθιερώνεται σύστημα πληροφόρησης προκειμένου οι αρμόδιες αρχές των κρατών - μελών να έχουν στην διάθεσή τους τα στοιχεία που είναι αναγκαία για τον έλεγχο και την μείωση της ρύπανσης που προκαλείται από την απόρριψη σημαντικών

ποσοτήτων υδρογονανθράκων και άλλων επικίνδυνων ουσιών στη θάλασσα ή στα κύρια εσωτερικά ύδατα και ειδικότερα μεταξύ αυτών στις διεθνείς υδάτινες οδούς».

Τα ναυάγια όμως των πετρελαιοφόρων AEGEAN SEA (1992) στη Λα Κορόνια της Ισπανίας (70.000 τόνοι) και του BRAER (1993) στα νησιά Σέτλαντ της Σκωτίας (85.000 τόνοι) θορύβησαν σε μεγάλο βαθμό την Κοινότητα με άμεση συνέπεια τη λήψη αυστηρών μέτρων για την ασφάλεια της ναυσιπλοΐας και την προστασία του θαλασσίου περιβάλλοντος μετά από προτάσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Τα αντικρουόμενα συμφέροντα ανάμεσα στα κράτη - μέλη και η απροθυμία να προχωρήσει η Ευρωπαϊκή Ένωση σε μονομερή νομοθεσία για την ενίσχυση της ασφάλειας στην θάλασσα έρχεται σε αντιδιαστολή με την ευρύτερη συναίνεση και αποδοχή των νέων μέτρων από τον ΙΜΟ, μολονότι ορισμένα κράτη θέσπισαν προσωρινά μέτρα π.χ. η συμφωνία Γαλλίας και Ιταλίας που απαγορεύει την διέλευση δεξαμενοπλοίων από τα στενά Σαρδηνίας και Κορσικής.

Με τη συμφωνία της Κορσικής, η Ιταλία και η Γαλλία αποφάσισαν τον αποκλεισμό της διέλευσης δεξαμενόπλοιων και πλοίων που μεταφέρουν επικίνδυνα φορτία από τα στενά του Μπονιφάτσιο, μεταξύ Κορσικής και Σαρδηνίας. Στα στενά αυτά οι δύο χώρες επιθυμούν να δημιουργήσουν «διεθνές θαλάσσιο πάρκο». Ακόμη, η Γερμανία ζητά από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ειδικούς ελέγχους σε όλα τα κοινοτικά λιμάνια των δεξαμενόπλοιων που δεν φέρουν την κλάση ενός από τους μεγάλους νηογνώμονες, ενώ προχωρά σε καθιέρωση αυστηρών κανόνων για την διέλευση των δεξαμενοπλοίων από τις ακτές της σύμφωνα με το αμερικάνικο πρότυπο.

Συγκεκριμένα την επιβολή προστίμων στους πλοιοκτήτες των οποίων τα πλοία προκαλούν ρύπανση (450 εκατομμύρια μάρκα), τιμή που ξεπερνά

κατά πολύ την αξία ενός νέου δεξαμενόπλοιου χωρητικότητας 70.000 τόνων και δημιουργία μίας ζώνης ελέγχου στη Βόρεια και τη Βαλτική Θάλασσα που αφορά αποκλειστικά στα διερχόμενα δεξαμενόπλοια.

Τον Ιανουάριο του 1993, η Δανική Προεδρία συγκάλεσε μικτό συμβούλιο των Υπουργών Μεταφορών και Περιβάλλοντος της Ευρωπαϊκής Ένωσης με σκοπό την εξέταση μέτρων που θα μπορούσαν να ελαχιστοποιήσουν τους κινδύνους ατυχημάτων σε περιπτώσεις μεταφοράς ρυπογόνων και επικίνδυνων φορτίων. Συγκεκριμένα, συζητήθηκε η σταδιακή αντικατάσταση του υπάρχοντος στόλου των δεξαμενόπλοιων με νέα που είναι εφοδιασμένα με διπλούς πυθμένες, όπως ισχύει στην Αμερική (νόμος OPA 1990). Συγκεκριμένα η Γερμανία κατέθεσε μία πρόταση που στηρίχθηκε στους εξής παράγοντες:

(α) στην απόσυρση ή τον εκσυγχρονισμό δεξαμενοπλοίων ηλικίας άνω των 10 ετών (υποστηρίχθηκε η άποψη ότι η Γερμανία έκανε την πρόταση με σκοπό την ένταξη των ναυπηγείων των ανατολικών περιοχών της στα προγράμματα της Κοινότητας),

(β) στην κατάρτιση μαύρου καταλόγου που θα περιλαμβάνει πλοία χαμηλών προδιαγραφών (Sub-Standard Vessels). Θεωρούμε ότι είναι αρκετά δύσκολο να υπάρξουν συγκεκριμένα κριτήρια εγγραφής στον παραπάνω κατάλογο,

(γ) στην καθιέρωση της απεριόριστης ευθύνης του πλοίου σε περιπτώσεις οικολογικών καταστροφών. Η άλλη άποψη είναι οι ευθύνες να περιορίζονται στα προβλεπόμενα όρια από τις διεθνείς συμβάσεις CLC και FUND του IMO,

(δ) στον καθορισμό ευαίσθητων περιοχών και πορειών πλοίων που παρουσιάζουν αυξημένους κινδύνους ρύπανσης.

Η Ελληνική αντιπροσωπεία υποστήριξε το εναλλακτικό σχέδιο του δεξαμενόπλοιου με ενδιάμεσο κατάστρωμα (mid-deck tanker) και

επισήμανε ότι πολλά από τα πλοία ηλικίας 10 ετών εξακολουθούν να θεωρούνται ικανότατα για προσφορά υπηρεσιών (ποσοστό 10-15% οφείλεται σε ανεπάρκεια του υλικού στην κατασκευή του πλοίου, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό των ατυχημάτων είναι απόρροια ανθρώπινου λάθους). Επομένως το ενδιαφέρον του ναυτιλιακού κόσμου πρέπει να επικεντρωθεί στην καλύτερη εκπαίδευση των πληρωμάτων και τη συνεργασία με τις παράκτιες αρχές για τον ελλιμενισμό των πλοίων.

Οι νέες προτάσεις του Συμβουλίου στηρίζονται στη στενή και άμεση συνεργασία με τον ΙΜΟ για την υιοθέτηση των εξής μέτρων:

(α) τη ναυπήγηση δεξαμενοπλοίων με διπλό κέλυφος ή διπλό πυθμένα (double hull-double bottom) ή με ενδιάμεσο κατάστρωμα ή άλλες εναλλακτικές λύσεις που εξασφαλίζουν την προστασία των θαλασσών από ρύπανση πετρελαιοειδών καθώς και ένα σχέδιο προοδευτικής απόσυρσης των υφιστάμενων πετρελαιοφόρων,

(β) τον καθορισμό ορισμένων περιοχών που πρέπει να αποφεύγονται από τα εμπορικά πλοία και των δρομολογίων ανοιχτής θάλασσας στα Ευρωπαϊκά ύδατα,

(γ) τις συνεχείς ενέργειες στο πλαίσιο των 4 περιφερειακών συμφωνιών συνεργασίας για την καταπολέμηση της ρύπανσης στη Βόρειο Θάλασσα (Συμφωνία της Βόννης), στη Μεσόγειο (Σύμβαση της Βαρκελώνης), στον Βορειοανατολικό Ατλαντικό (Συμφωνία της Λισσαβώνας) και στη Βαλτική Θάλασσα (Σύμβαση του Ελσίνκι),

(δ) τη σημασία του ανθρώπινου παράγοντα για την ασφαλή διακίνηση των πλοίων,

(ε) την ανάγκη για επείγουσα ρυμούλκηση υπό οποιεσδήποτε καιρικές συνθήκες των πλοίων που έχουν υποστεί ζημιές ή έχουν εγκαταλειφθεί.

Ιδιαίτερη σημασία αποκτά η παρακίνηση των κρατών – μελών για

την αναθεώρηση της σύμβασης STCW 1978 (περί εκπαίδευσης ναυτιλλομένων, πιστοποιητικών ικανότητας και τήρησης φυλακών) και την επικύρωση το ταχύτερο δυνατόν των συμβάσεων του IMO: (α) CLC 1969 και FUND 1971 «περί αστικής ευθύνης και αποζημίωσης» μαζί με τα πρωτόκολλα τους (1984, 1992), (β) SAR 1989 «περί διάσωσης στη θάλασσα», (γ) OPRC 1990 «για την προετοιμασία, παρέμβαση και συνεργασία σε περιπτώσεις ρύπανσης από πετρέλαιο».

Επίσης, σημαντική είναι η ενίσχυση του κρατικού ελέγχου των λιμένων (σύμφωνα με το μνημόνιο του Παρισιού), η καθιέρωση κοινής γλώσσας για την επικοινωνία επί των πλοίων, η επιτήρηση της κυκλοφορίας και τα βοηθήματα ναυσιπλοίας όπως η θέσπιση συστημάτων διαχείρισης της κίνησης των πλοίων (VTS), η εγκατάσταση συστημάτων τηλεπικοινωνίας ανοιχτής θάλασσας προς υποστήριξη του παγκόσμιου συστήματος ναυτιλιακής βοήθειας (GMDSS) και η δημιουργία σταθμών υποδοχής καταλοίπων.

Κατά τη διάρκεια του μικτού συμβουλίου υπουργών μεταφορών και περιβάλλοντος οι συζητήσεις περιστράφηκαν γύρω από το ζήτημα της νέας αμερικάνικης νομοθεσίας OPA 1990 καθώς και της αναγκαιότητας για την εφαρμογή των διπλών περιβλημάτων και διπλών πυθμένων στα νέα δεξαμενόπλοια.

Είναι γεγονός ότι τα πλοία που κατασκευάστηκαν στη δεκαετία 1970 - 1980 δηλαδή τα συμβατικά δεξαμενόπλοια (single bottom), δεν παρουσίασαν ιδιαίτερα προβλήματα αντοχής του περιβλήματος. Πολλά μάλιστα από τα σοβαρά ατυχήματα των τελευταίων ετών έχουν γίνει σε σχετικά καινούρια πλοία.

Οι διπλοί πυθμένες στα νέα δεξαμενόπλοια είναι πραγματικότητα πλέον και αποτελούν μάλλον «πολιτική λύση» που δεν πρόκειται να καταργηθεί. Το πρόβλημα όμως κοινοτικά εντοπίζεται στις πιέσεις που

εξασκούνται για ανανέωση του υπάρχοντος γερασμένου στόλου, πράγμα που έρχεται σε αντιδιαστολή με το προβλεπόμενο υψηλό κόστος κατασκευών διπλών πυθμένων στα δεξαμενόπλοια.

Για παράδειγμα αναφέρουμε ότι η αγγλική εφημερίδα «Financial Times» δημοσίευσε την άποψη ότι ορισμένοι πλοιοκτήτες μετά το ατύχημα του δεξαμενόπλοιου KHARK-5 (1989) λόγω χαμηλών ναύλων και του υψηλού κόστους ναυπήγησης νέων πλοίων διατηρούν τα παλαιά πετρελαιοφόρα τα οποία κανονικά θα έπρεπε να είχαν παροπλιστεί.

Σχετικά με τις ποινικές κυρώσεις για θέματα θαλάσσιας ρύπανσης, η απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου στις 14/7/92 με αφορμή την υποβολή προδικαστικών ερωτημάτων από το δικαστή της Ραβέννας στην Ιταλία, διευρύνει το πλαίσιο των κυρώσεων αλλά και των ορίων ευθύνης που μπορεί να επιβάλλει ένα κράτος- μέλος κατά των υπευθύνων (αλλοδαπών και ημεδαπών).⁴⁴

Συγκεκριμένα απασχόλησε την ολομέλεια του δικαστηρίου η περίπτωση ενός Ιταλού πλοίαρχου που παραπέμφθηκε σε δίκη όταν το υπό ιταλική σημαία πλοίο απέρριψε στη θάλασσα (πολύ κοντά στις ιταλικές ακτές) ακάθαρτο νερό που είχε χρησιμοποιηθεί για την πλύση των δεξαμενών που ήταν γεμάτες με καυστική σόδα. Το ιταλικό δικαστήριο επέβαλλε στον πλοίαρχο ποινή φυλάκισης δύο ετών και του αφαίρεσε για αρκετό χρονικό διάστημα την άδεια άσκησης επαγγέλματος επειδή θεωρήθηκε υπαίτιος πρόκλησης θαλάσσιας ρύπανσης.

Στη συνέχεια ο πλοίαρχος υποστήριξε ότι η τιμωρία του ήταν αντίθετη με την κοινοτική νομοθεσία, επικαλούμενος τη Συνθήκη της ΕΟΚ και το κανονισμό του Συμβουλίου που αφορά την ελευθερία των θαλασσιών μεταφορών και την ανεμπόδιστη διεξαγωγή του διεθνούς θαλασσιού

⁴⁴ Γ. Βλάχος, (1995), "Η Διακίνηση των Αγαθών και η Ρύπανση του Θαλασσιού Περιβάλλοντος", β' έκδοση, σελ. 54-55.

εμπορίου. Το ιταλικό δικαστήριο υπέβαλε ερωτήματα στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο με σκοπό να αποφανθεί για τη νομιμότητα των κυρώσεων.

Η απόφαση του τελευταίου είναι η εξής: «δεν αντίκειται στη Συνθήκη της ΕΟΚ η νομοθεσία κράτους - μέλους η οποία απαγορεύει, χωρίς καμία διάκριση λόγω της σημαίας που φέρουν, την απόρριψη βλαβερών χημικών ουσιών στα χωρικά ύδατα του κράτους και επιβάλλει την ίδια απαγόρευση για την ανοιχτή θάλασσα στα πλοία που φέρουν την εθνική σημαία. Σε περίπτωση παραβίασης τιμωρεί, με αναστολή της επαγγελματικής τους ιδιότητας, τους πλοιάρχους οι οποίοι είναι υπήκοοι αυτού του κράτους - μέλους και απαγορεύει τη δυνατότητα ελλιμενισμού σε όλα τα λιμάνια της χώρας για συγκεκριμένη χρονική περίοδο».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΟΙ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ:

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ

4.1 Γενικά.

Η Ζάκυνθος είναι το Νοτιότερο νησί των Επτανήσων (πλην των Κυθήρων και Αντικυθήρων), το τρίτο σε έκταση και δεύτερο σε πληθυσμό από αυτά. Ευρίσκεται στο Νότιο Ιόνιο Πέλαγος, Δυτικά των ακτών της Πελοποννήσου σε απόσταση 18 ναυτικών μιλίων από το ακρωτήριο Κυλλήνη της Ηλείας. Αποτελεί ξεχωριστό Νομό και ανήκει διοικητικά στην Ιόνιο Περιφέρεια. Η έκταση του νησιού και των νησίδων που του ανήκουν διοικητικά ανέρχεται σε 406 τ. χλμ. και διαιρείται σε 6 δήμους. Οι κάτοικοι ασχολούνται με τη γεωργία και τον τουρισμό.

Το ήπιο Μεσογειακό κλίμα σε συνδυασμό με την μεγάλη σχετικά βροχόπτωση και ηλιοφάνεια κάνουν το νησί καταπράσινο και του προσφέρουν τη δυνατότητα να διαθέτει πλούσια χλωρίδα, που λόγω της απομόνωσης είναι και σχετικά σπάνια. Το νησί διαθέτει δάση πεύκου, πλούσια βλάστηση και μεγάλες καλλιεργημένες εκτάσεις με ελιές, αμπέλια σταφίδας και κρασιού, οπωροφόρων δένδρων.

Η πανίδα επίσης είναι πλούσια σε είδη αλλά σαφώς περιορισμένη σε πληθυσμό, λόγω της μικρής έκτασης και της υπερεκμετάλλευσης. Τα δάση της Ζακύνθου επισκέπτονται κατά τις μεταναστευτικές περιόδους πλήθος αποδημητικών πουλιών, όπως χελιδόνια και προπάντων τρυγόνια, μπεκάτσες και τσίχλες.

Το φυσικό περιβάλλον του νησιού συμπληρώνεται και ολοκληρώνεται από τους παράκτιους και θαλάσσιους σχηματισμούς. Έτσι η Δυτική ακτή είναι βραχώδης και απότομη, ενώ οι Ανατολικές και Νότιες ακτές είναι ήρεμες και αμμώδεις. Ειδικά στις νότιες ακτές επικρατούν οι αμμοθίνες και η παραλία αποτελεί το βιότοπο της θαλάσσιας χελώνας Καρέττα -Καρέττα. Οι δυτικές ακτές είναι ο βιότοπος της φώκιας Μοναχους - Μοναχους και φυσικά είναι πλούσιες σε θαλάσσια χλωρίδα και πανίδα λόγω της βραχώδους σύστασης και των μεγάλων βαθών που σχηματίζονται.

4.2 Οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ στη Ζάκυνθο.

Στο θαλάσσιο χώρο του κόλπου Λαγανά που είναι και ο βιότοπος της χελώνας συστάθηκε ο φορέας του Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Ζακύνθου, για την προστασία του είδους από την αλόγιστη ανάπτυξη και τις αυθαιρεσίες των επενδυτών σε βάρος του περιβάλλοντος γενικότερα. Στις δυτικές ακτές γίνονται προσπάθειες από περιβαλλοντικές οργανώσεις και ευαισθητοποιημένους κατοίκους για την καταγραφή, μελέτη και προστασία της φώκιας. Παρακάτω αναφέρονται οι περιβαλλοντικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται άμεσα και έμμεσα με το θαλάσσιο πάρκο.

4.2.1 Αρχέλων.

Ο Αρχέλων αναφέρεται στη θεσμική κατοχύρωση του ρόλου των Περιβαλλοντικών οργανώσεων Εκπροσώπηση Περιβαλλοντικών Οργανώσεων στους Φορείς Διαχείρισης των Προστατευμένων Περιοχών

Εκπροσώπηση στην Επιτροπή ΦΥΣΗ 2000.

Ο συγκεκριμένο φορέας αναπτύσσει συνεργασίες για τη πραγματοποίηση ενημερωτικών διαφημίσεων για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος, χρησιμοποιώντας το ερευνητικό σκάφος της ΜΟm, στα Ιόνια νησιά. Εστιάζει στην προώθηση νομοθετικής ρύθμισης για τη διέλευση πλοίων με επικίνδυνα φορτία από τη θαλάσσια περιοχή του Εθνικού Θαλασσίου Πάρκου Αλοννήσου, Β. Σποράδων.

4.2.2 Αρκτούρος.

Ο Αρκτούρος αναφέρεται στη θεσμική κατοχύρωση του ρόλου των Περιβαλλοντικών οργανώσεων Εκπροσώπηση Περιβαλλοντικών Οργανώσεων στους Φορείς Διαχείρισης των Προστατευμένων Περιοχών Εκπροσώπηση στην Επιτροπή ΦΥΣΗ 2000. Ο φορέας συνεργάζεται με διάφορους φορείς για την προώθηση θεσμικού πλαισίου προστατευμένων περιοχών. Ο φορέας αναπτύσσει συνεργασίες για τη δημιουργία Δικτύου Εθελοντικών Οργανώσεων για το Περιβάλλον με την υποστήριξη της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς.

4.2.3 Αρχιπέλαγος - Διαχείριση Παρακτίου και Θαλασσίου Περιβάλλοντος.

Εστιάζει στην εκπόνηση προγραμμάτων για την προστασία της Μεσογειακής φώκιας κυρίως στην Κεφαλλονιά. Αναπτύσσει συνεργασίες για τη σύνταξη της Εθνικής Στρατηγικής για την Προστασία της Μεσογειακής Φώκιας. Συνεργασία για την εκπόνηση προγράμματος για

την προστασία της Μεσογειακής φώκιας και τη σύνταξη Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης για τις δυτικές ακτές της Ζακύνθου.

4.2.4 Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων Υγροτόπων.

Αναπτύσσει συνεργασίες για την επιστημονική αξιολόγηση των περιοχών προς ένταξη στον κατάλογο NATURA 2000 της Ελλάδας σε θέματα Μεσογειακής φώκιας.

4.2.5 Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία.

Αναφέρεται στη Θεσμική κατοχύρωση του ρόλου των Περιβαλλοντικών οργανώσεων Εκπροσώπηση Περιβαλλοντικών Οργανώσεων στους Φορείς Διαχείρισης των Προστατευμένων Περιοχών Εκπροσώπηση στην Επιτροπή ΦΥΣΗ 2000 Στρατηγική Διαχείρισης και Λειτουργίας των Προστατευμένων Περιοχών

Αναπτύσσει συνεργασίες για την εκπόνηση μελέτης για την καταγραφή της κατάστασης της ορνιθοπανίδας του Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Αλοννήσου Βορείων Σποράδων. Συνεργασία για την εκπόνηση μελέτης για την καταγραφή της κατάστασης του φυσικού περιβάλλοντος και την σύνταξη Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης για τις περιοχές του Δικτύου NATURA 2000 των περιοχών Σκοπέλου, Σκιάθου και Πηλίου.

Έχει κάνει συνεργασίες για την εκπόνηση μελέτης για την καταγραφή της κατάστασης των πληθυσμών της Μεσογειακής φώκιας των βραχονησίδων του Αιγαίου πελάγους. Συνεργασία για την εκπόνηση μελέτης για την καταγραφή της κατάστασης της ορνιθοπανίδας των

περιοχών Αντιμήλου-Μήλου-Κιμώλου-Πολυαίγου/Κάσου-Καρπάθου/Φούρνων. Συνεργασία για την προώθηση θεσμικού πλαισίου προστατευμένων περιοχών

4.2.6 Ελληνικό Κέντρο Περιθάλαψης Αγρίων Ζώων και Πουλιών.

Δίκτυο διάσωσης αγρίων ζώων Στρατηγική για την περίθαλψη άγριας πανίδας στην Ελλάδα Θεσμική κατοχύρωση του ρόλου των Περιβαλλοντικών οργανώσεων

4.2.7 GREENPEACE ΕΛΛΑΣ

Αναφέρεται στη θεσμική κατοχύρωση του ρόλου των Περιβαλλοντικών οργανώσεων Στρατηγική Διαχείρισης και Λειτουργίας των Προστατευμένων Περιοχών Περιβαλλοντικά θέματα της Ελληνικής Προεδρίας. Συμμετέχει στη συνεργασία για την προώθηση νομοθετικής ρύθμισης για τη διέλευση πλοίων με επικίνδυνα φορτία από τη θαλάσσια περιοχή του Εθνικού Θαλασσίου Πάρκου Αλοννήσου, Β. Σποράδων

4.2.8 WWF (Παγκόσμιο Ταμείο για τη Φύση).

Αναφέρεται στη θεσμική κατοχύρωση του ρόλου των Περιβαλλοντικών οργανώσεων Εκπροσώπηση Περιβαλλοντικών Οργανώσεων στους Φορείς Διαχείρισης των Προστατευμένων Περιοχών Εκπροσώπηση στην Επιτροπή ΦΥΣΗ 2000 Στρατηγική Διαχείρισης και Λειτουργίας των Προστατευμένων Περιοχών Περιβαλλοντικά θέματα της Ελληνικής

Προεδρίας Κατάρτιση σε θέματα διαχείρισης Προστατευμένων Περιοχών.
Συνδιοργάνωση του Σχολείου της Θάλασσας. Αναπτύσσει συνεργασίες
για:

1. Την έκδοση έντυπου υλικού περιβαλλοντικής εκπαίδευσης για την προστασία της Μεσογειακής φώκιας. Συνεργασία για τη πραγματοποίηση ενημερωτικής καμπάνιας για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος, με το ερευνητικό σκάφος της ΜΟm, στα Ιόνια νησιά.
2. Την πραγματοποίηση νεκροψιών και λήψης δειγμάτων στο Ιόνιο. Συνεργασία για την εκπόνηση προγράμματος για την προστασία της Μεσογειακής φώκιας και τη σύνταξη Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης για τις δυτικές ακτές της Ζακύνθου. Συνεργασία για την προώθηση θεσμικού πλαισίου προστατευμένων περιοχών. Συνεργασία για την εκπόνηση σχεδίου δράσης για την αντιμετώπιση της αλληλεπίδρασης φώκιας – αλιείας (υλοποίηση προγράμματος ΜΟFI)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΑΡΧΕΛΩΝ & MEDASSET

ΔΥΟ ΜΚΟ ΤΗΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ

5.1. Ο ΑΡΧΕΛΩΝ

5.1.1 Κύριες δραστηριότητες.

Ο Σύλλογος για την Προστασία της Θαλάσσιας Χελώνας ΑΡΧΕΛΩΝ, ιδρύθηκε το 1983 και είναι μη-κερδοσκοπικό σωματείο με αντικείμενο τη μελέτη και προστασία των θαλάσσιων χελωνών και των βιοτόπων τους, τη διαχείριση των παράκτιων οικοσυστημάτων στις σημαντικότερες παραλίες ωτοκίας της Καρέπτα στη χώρα μας, την περίθαλψη τραυματισμένων και άρρωστων χελωνών καθώς και την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού.

Είναι Εταίρος του Μεσογειακού Προγράμματος Δράσης του Προγράμματος για το Περιβάλλον των Ηνωμένων Εθνών (UNEP/MAP), μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διατήρηση των Ακτών. Μέλη του συμμετέχουν στη Διεθνή Ένωση Εμπειρογνομώνων για τις Θαλάσσιες Χελώνες καθώς και σε Μεσογειακά και διεθνή συνέδρια για τη διαμόρφωση στρατηγικής για την προστασία των θαλάσσιων χελωνών. Επιπλέον, στη Ζάκυνθο, ο Σύλλογος που συνετέλεσε στη δημιουργία του Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου, συμμετέχει στη λειτουργία του πρώτου Φορέα Διαχείρισης προστατευόμενης περιοχής στην Ελλάδα.

Οι δραστηριότητες του Συλλόγου ΑΡΧΕΛΩΝ περιλαμβάνουν καταγραφή της αναπαραγωγικής δραστηριότητας και προστασία των φωλιών της Καρέπτα στις σημαντικότερες περιοχές ωτοκίας της (Ζάκυνθο,

Πελοπόννησο και Κρήτη), εκπόνηση διαχειριστικών σχεδίων για τις περιοχές και δράσεις Περιβαλλοντικής Αγωγής. Όλα τα προγράμματα διεξάγονται με τη συνεργασία των αρμόδιων Υπουργείων, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, αλιευτικών συλλόγων, κατοίκων της περιοχής και άλλων περιβαλλοντικών οργανώσεων ενώ εκπονεί και προγράμματα εθνικής ή κοινοτικής συγχρηματοδότησης.

Συγκεκριμένα:

- Παρακολουθούνται κάθε χρόνο συστηματικά 75 χιλιόμετρα παραλιών και προστατεύονται περισσότερες από 2.500 φωλιές και μαρκάρονται περίπου 300 χελώνες.
- Περιθάλλονται στο Κέντρο Διάσωσης στη Γλυφάδα Αττικής, περίπου 50 θαλάσσιες χελώνες ετησίως, οι οποίες μετά την αποθεραπεία τους απελευθερώνονται στο φυσικό τους περιβάλλον.
- Λειτουργεί το Εθνικό Δίκτυο Διάσωσης και πραγματοποιούνται συνεργασίες με αλιείς και λιμεναρχεία για τη μείωση της θνησιμότητας των θαλάσσιων χελωνών.
- Πραγματοποιούνται δράσεις για την προστασία και διαχείριση παράκτιων οικοσυστημάτων, όπως αποκαταστάσεις αμμόλοφων, καθώς και για την παρακολούθηση των μετακινήσεων των χελωνών μέσω δορυφορικών πομπών.
- Λειτουργούν τρεις Περιβαλλοντικοί Σταθμοί και δέκα εποχικοί Σταθμοί Ενημέρωσης στη Ζάκυνθο, Πελοπόννησο και Κρήτη. Επιπλέον, λειτουργούν δύο Σταθμοί Α' Βοηθειών στην περιοχή του Ρεθύμνου και του Αμβρακικού Κόλπου.
- Ενημερώνονται κάθε χρόνο περισσότεροι από 15.000 μαθητές μέσω των προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Αγωγής που διεξάγει ο Σύλλογος και 200.000 Έλληνες και αλλοδαποί επισκέπτες.

- Εκπαιδεύονται και συμμετέχουν στα προγράμματα του Συλλόγου 500 εθελοντές ετησίως.
- Λειτουργεί το Κέντρο Εκπαίδευσης Εθελοντών για το περιβάλλον με σεμινάρια και παρουσιάσεις.

5.1.2 Προστασία της αναπαραγωγικής δραστηριότητας της Ζακύνθου.

Το νησί της Ζακύνθου βρίσκεται στο Ιόνιο Πέλαγος στη δυτική πλευρά της ηπειρωτικής Ελλάδας. Το κλίμα είναι γενικά ζεστό με μεγάλη ηλιοφάνεια. Το νησί καλύπτει μια επιφάνεια 406,000 στρεμμάτων και η ακτογραμμή του είναι περίπου 110 χιλιόμετρα. Παρόλα αυτά, μόνο ένα μικρό τμήμα των ακτών του είναι αμμώδες. Στη Ζάκυνθο, οι θαλάσσιες χελώνες *Caretta caretta*, ωτοκοούν κυρίως στις παραλίες του Κόλπου του Λαγανά, που βρίσκεται στο νότιο τμήμα του νησιού. Από συστηματικές μελέτες του Συλλόγου ΑΡΧΕΛΩΝ τεκμηριώθηκε επιστημονικά ότι ο Κόλπος του Λαγανά αποτελεί τη σημαντικότερη περιοχή ωτοκίας της *Caretta caretta* στη Μεσόγειο. Για το λόγο αυτό, το 1999 ιδρύθηκε το Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου.

5.1.3 Η περιβαλλοντική αγωγή για ενήλικες.

Η Περιβαλλοντική Αγωγή για τον ΑΡΧΕΛΩΝ είναι η διαδικασία αναγνώρισης αξιών και διασαφήνισης εννοιών, ώστε να αναπτυχθούν δεξιότητες και στάσεις αναγκαίες για την κατανόηση και εκτίμηση της αλληλοσυσχέτισης ανθρώπου, πολιτισμού και βιοφυσικού περιβάλλοντος. Απαιτεί πρακτική ενασχόληση με τη λήψη αποφάσεων και τη διαμόρφωση ενός κώδικα συμπεριφοράς για θέματα που αφορούν την ποιότητα του περιβάλλοντος

και βεβαίως δεν προορίζεται μόνο για τα παιδιά αλλά επεκτείνεται και στους ενήλικες.

Ο ΑΡΧΕΛΩΝ έχει ιδρύσει το 2005, με την υποστήριξη της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς, το ΚΕΝΤΡΟ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΝΕΩΝ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΘΕΛΟΝΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ένα θεσμό με υλική υπόσταση και με συγκεκριμένους στόχους και σκοπούς.

Οι βασικοί στόχοι του προγράμματος είναι:

- να συμβάλλει στη διαμόρφωση και ανάπτυξη μιας νέας κουλτούρας και συμπεριφοράς των ενηλίκων απέναντι στον εθελοντισμό και τη συμμετοχή σε δράσεις για την προστασία του περιβάλλοντος αλλά και γενικότερα της οικολογικής κοινωνικής ανάπτυξης
- να παρέχει στους πολίτες πληρέστερη ενημέρωση σε θέματα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος χρησιμοποιώντας πρωτότυπες και σύγχρονες μεθόδους για την περιβαλλοντική ευαισθητοποίησή τους
- να συστηματοποιήσει και την επικαιροποιήσει την εκπαίδευση εθελοντών, εφαρμόζοντας υποδειγματικά τις νέες τεχνολογίες και άρτια μέσα για την προσέγγιση του κοινού-στόχου
- να προωθήσει τις αρχές του εθελοντισμού και να προκαλέσει τον ενστερνισμό και την αποδοχή τους, υποδεικνύοντας σαφή πεδία και δυνατότητες δράσης
- να παρέχει εύκολη πρόσβαση για φοιτητές σε ένα ευρύ φάσμα πληροφοριών σχετικά με το περιβάλλον, τις θαλάσσιες χελώνες και τα παράκτια οικοσυστήματα και τη δυνατότητα να κάνουν πρακτική άσκηση και ερευνητική εργασία.

Οι σκοποί του είναι :

- να παρέχει και να οργανώσει σειρά σεμιναρίων για ενδιαφερόμενους εθελοντές για το περιβάλλον, παρουσιάζοντας τις πολλαπλές ευκαιρίες για συμμετοχή, κινητοποίηση και ανάληψη δράσεων.
- να ενημερώνει και να προωθήσει οικολογικές αρχές και αξίες.
- να ενθαρρύνει την εθελοντική συμμετοχή σε περιβαλλοντικά προγράμματα.
- να υποστηρίξει και να ενδυναμώσει τους συμμετέχοντες καλλιεργώντας το αίσθημα της ενεργούς συμμετοχής και της προσωπικής ευθύνης.
- να επηρεάσει θετικά τις αντιλήψεις των συμμετεχόντων (και άλλων ομάδων στόχου - κοινή γνώμη, τοπικές και δημόσιες αρχές, ΜΜΕ) αναφορικά με το περιβάλλον και τις Μη Κυβερνητικές Περιβαλλοντικές Οργανώσεις.
- να δημιουργήσει και να εκπαιδεύσει ομάδες εθελοντών για το περιβάλλον, εξοικειώνοντάς τους παράλληλα με την χρήση συστημάτων προηγμένης τεχνολογίας

Μέρος του προγράμματος Περιβαλλοντικής Αγωγής και Ενημέρωσης του ΑΡΧΕΛΩΝ αποτελεί και η περιοδεύουσα έκθεση. Ένα εκθεσιακό σύστημα που μεταφέρεται μέσα σε ένα μικρό κλειστό φορτηγό (προσφορά της FORD) και μπορεί να αναπτυχθεί σε εξωτερικούς και εσωτερικούς χώρους με τρεις ανεξάρτητες αλουμινένιες και ηλεκτροφωτιζόμενες εκθεματικές κυψέλες.

Παρουσιάζει συνοπτικά και με πολύ κατανοητό τρόπο πληροφορίες για τον πλούτο και την ιστορία της Μεσογείου, για τους παραδοσιακούς τρόπους αλίευσης και όχι μόνο, αλλά και για τη βιολογία και τη ζωή της θαλάσσιας χελώνας.⁴⁵

⁴⁵ <http://www.archelon.gr>

5.1.4 Άλλες δραστηριότητες.

5.1.4.1 Το πρόγραμμα LIFE NATURE

Εδώ και χρόνια ο ΑΡΧΕΛΩΝ έχει προσανατολιστεί στην αντιμετώπιση του προβλήματος που δημιουργείται με τις τυχαίες συλλήψεις θαλάσσιων χελωνών σε αλιευτικά εργαλεία. Ένας σημαντικός αριθμός τραυματίζεται ή θανατώνεται, είτε σκόπιμα, είτε άθελα, κατά την αλιευτική δραστηριότητα, όπως προκύπτει από το αρχείο του Κέντρου Διάσωσης Θαλάσσιων Χελωνών. Ας σημειωθεί ότι κάθε χρόνο στις εγκαταστάσεις του Κέντρου Διάσωσης φιλοξενούνται περισσότερες από 50 χελώνες.

Με μια σειρά από οργανωμένες δράσεις που συγχρηματοδοτήθηκαν από την Ευρωπαϊκή Ένωση κυρίως μέσω των προγραμμάτων LIFE-Nature, ο **ΑΡΧΕΛΩΝ** απέκτησε σημαντική εμπειρία για την αντιμετώπιση της θνησιμότητας των χελωνών που οφείλεται στην αλιεία. Μέσα από αυτήν την εμπειρία (Λακωνικός 1989-1991 και 1997-2000, Κυπαρισσιακός 1998-2001, Αμβρακικός 1999-2002, Ιόνιο & Β. Αιγαίο 1999-2001) εκτιμάται ότι η ενεργός συμμετοχή των αλιέων είναι η καθοριστική συνιστώσα για τη βιώσιμη επίλυση της αλληλεπίδρασης αλιείας και θαλάσσιας χελώνας. Παράλληλα απαιτείται η κατά τόπους συνέχιση της επιστημονικής μελέτης των παραμέτρων του προβλήματος και η επεξεργασία των δεδομένων σε εθνικό επίπεδο.

Ως συμπλήρωμα αλλά και επέκταση αυτής της πολύχρονης εργασίας έρχεται η εκπόνηση ενός προγράμματος **LIFE-Nature** με θέμα «Μείωση της θνησιμότητας της *Caretta caretta* στις ελληνικές θάλασσες» (2002-2006). Το πρόγραμμα αυτό είχε την υποστήριξη του **ΥΠΕΧΩΔΕ**, του **Υπουργείου Γεωργίας** καθώς και τοπικών αλιευτικών συνεταιρισμών.

Οι βασικές δράσεις αυτού του προγράμματος περιλαμβάνουν την αναβάθμιση των εγκαταστάσεων του Κέντρου Διάσωσης, την οργάνωση Εθνικού Δικτύου Διάσωσης, την οργανωμένη παρέμβαση για την ευαισθητοποίηση των ψαράδων σε περιοχές όπου το πρόβλημα είναι ιδιαίτερα οξύ, την ίδρυση δύο περιφερειακών Σταθμών Α' Βοηθειών (Ρέθυμνο και Δ. Ελλάδα). Όμως το σημαντικότερο όλων είναι η εκπόνηση Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την προστασία του είδους τόσο στις παραλίες ωτοκίας, όσο και στο θαλάσσιο χώρο σε εθνικό επίπεδο, σε συνεργασία με τα τρία συναρμόδια Υπουργεία.

Τέλος, οι δράσεις ενημέρωσης του κοινού στοχεύουν κυρίως στην ενημέρωση των τοπικών κοινωνιών σε παραθαλάσσιες περιοχές που παρουσιάζουν σημαντική συχνότητα τραυματισμένων και νεκρών χελωνών, με τη δημιουργία κινητής έκθεσης, την οργάνωση δράσεων Περιβαλλοντικής Αγωγής, την παραγωγή ενημερωτικού υλικού ειδικά για τους ψαράδες, κ.ά. Σε ένα δεύτερο επίπεδο, η δημιουργία ειδικών εκθεσιακών χώρων στο Κέντρο Διάσωσης και στους Σταθμούς Α' Βοηθειών, η διοργάνωση ημερίδων και η παραγωγή ειδικού οπτικοακουστικού υλικού, συμπλήρωσαν την εκστρατεία ευαισθητοποίησης.

Η εφαρμογή ενός τέτοιου συνολικού προγράμματος, θα θέσει τη βάση για την αντιμετώπιση των κινδύνων που απειλούν τη θαλάσσια χελώνα σε βάθος χρόνου. Το βλέμμα μας, λοιπόν, στη θάλασσα μαζί με τους ανθρώπους που ζουν από αυτήν.

5.1.4.2 Προστασία της αναπαραγωγικής δραστηριότητας στην Κρήτη.

Μετά από προκαταρκτικές έρευνες που έγιναν το 1989, ο ΑΡΧΕΛΩΝ εντόπισε σημαντικό αριθμό φωλιών της θαλάσσιας χελώνας *Caretta caretta* κατά μήκος ορισμένων παραλιών της Κρήτης. Από τότε διεξάγονται προγράμματα καταγραφής της αναπαραγωγικής δραστηριότητας, προστασίας των φωλιών και ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού στις τρεις πιο σπουδαίες παραλίες ωτοκίας του νησιού, και συγκεκριμένα στο Ρέθυμνο και τον Κόλπο Χανίων κατά μήκος της βόρειας ακτογραμμής και στον Κόλπο της Μεσσαράς στα νότια. Τα τελευταία χρόνια ελέγχονται περίπου 21 χλμ. παραλίας (12 χλμ. στην περιοχή του Ρεθύμνου, 5 χλμ. στον Κόλπο Χανίων, και 4 χλμ. στον Κόλπο της Μεσσαράς).

Ανθρώπινη επέμβαση

Οι παραλίες ωτοκίας στην Κρήτη υφίστανται ισχυρή πίεση κυρίως εξαιτίας της αυξανόμενης χρήσης τους για τουριστικούς λόγους. Ομπρέλες, ξαπλώστρες, τεχνητά φώτα και χρήση οχημάτων πάνω στην παραλία είναι ορισμένα από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι θαλάσσιες χελώνες.

Διαχείριση φωλιών

Εξαιτίας της ανθρώπινης παρέμβασης και των φυσικών απειλών, σε όλες τις φωλιές των παραλιών ωτοκίας της Κρήτη εφαρμόζονται διάφορα μέτρα προστασίας.

Όλες οι φωλιές που εντοπίζονται κατά την πρωινή έρευνα στην παραλία ελέγχονται για την καταλληλότητα της θέσης τους. Αν θεωρηθεί ότι δεν

κινδυνεύουν άμεσα από πλημμυρισμό ή καταστροφή από κάποια άλλη μορφή ανθρώπινης δραστηριότητας (π.χ. να είναι δίπλα από ομπρέλες ή ξαπλώστρες) τότε αφήνονται στη θέση τους και ένας μεταλλικός κλωβός τοποθετείται από πάνω. Οι κλωβοί προσδιορίζουν την τοποθεσία κάθε φωλιάς και την προστατεύουν από τυχαία καταστροφή από τους χρήστες των παραλιών. Η πινακίδα που φέρουν (σε τρεις γλώσσες: Ελληνικά, Αγγλικά και Γερμανικά), πληροφορεί το κοινό για το σκοπό των κλωβών.

Εάν κριθεί ότι η θέση της φωλιάς είναι επισφαλής, τότε η φωλιά μεταφέρεται σε πιο ασφαλές μέρος ή σε ένα φυσικό εκκολαπτήριο. Τα εκκολαπτήρια είναι περιφραγμένες περιοχές με αρκετά μεγάλο ποσοστό εκκόλαψης τα οποία χρησιμεύουν επίσης ως μέσο ευαισθητοποίησης, γιατί ελκύουν το ενδιαφέρον των λουομένων.

Κατά τη διάρκεια της εκκόλαψης των νεοσσών ο μεγάλος αριθμός τεχνητών πηγών φωτισμού πίσω από τις παραλίες αποπροσανατολίζει τους νεοσσούς. Τα χελωνάκια προσελκύονται από τα φώτα και αντί να πάνε προς τη θάλασσα οδεύουν προς την ξηρά. Γίνονται προσπάθειες ώστε το πρόβλημα του φωτισμού να λυθεί σταδιακά με επαφές με τις τοπικές αρχές και τους ιδιοκτήτες των παραθαλάσσιων επιχειρήσεων ώστε να σβήσουν τα φώτα που προκαλούν πρόβλημα. Αν αυτό δεν είναι δυνατό και η προσπάθεια είναι ανεπιτυχής ο ΑΡΧΕΛΩΝ τοποθετεί φωτοφράγματα γύρω από τις φωλιές, για να αποτρέψει τον αποπροσανατολισμό των νεοσσών. Τα φωτοφράγματα, ύψους περίπου 20 εκατοστών, κατασκευάζονται από σανίδια ή χαρτόνια και τοποθετούνται κάθετα προς την επιφάνεια της παραλίας και από τις δύο πλευρές της φωλιάς δημιουργώντας ένα «μονοπάτι» που οδηγεί στη θάλασσα. Αυτή η δραστηριότητα μειώνει σημαντικά τη θνησιμότητα των νεοσσών εξαιτίας της φωτορύπανσης.

Συνεργασία με την τοπική κοινωνία

Το 1997, εκπονήθηκε από το Σύλλογο ΑΡΧΕΛΩΝ ένα διαχειριστικό σχέδιο αποκλειστικά για τις παραλίες ωτοκίας της Κρήτης. Προτείνει πρακτικές λύσεις για τη διατήρηση της παράκτιας ζώνης και των θαλάσσιων χελωνών. Έχει σχεδιαστεί, για να εφαρμοστεί με χαμηλό κόστος προσπαθώντας να εξισορροπήσει τη διατήρηση των θαλάσσιων χελωνών και την αειφορική τουριστική ανάπτυξη. Προστατευόμενες περιοχές σε ανεπτυγμένες περιοχές, όπως η Κρήτη, μπορούν να διατηρηθούν μόνο, αν η τοπική κοινωνία τις εντάξει στον αναπτυξιακό σχεδιασμό της. Κατά συνέπεια ο ΑΡΧΕΛΩΝ είναι σε στενή συνεργασία με όλες τις εμπλεκόμενες τοπικές αρχές και την τουριστική βιομηχανία σε τοπικό και εθνικό επίπεδο για την εφαρμογή του διαχειριστικού σχεδίου.

Η τακτική επικοινωνία και σχέση με όλες τις εμπλεκόμενες τοπικές αρχές είναι ουσιαστική. Ο ΑΡΧΕΛΩΝ ενημερώνεται από τις τοπικές αρχές και λειτουργεί ως σύμβουλος για δραστηριότητες που μπορεί να έχουν επίπτωση στις παραλίες ωτοκίας ή στις θαλάσσιες χελώνες (π.χ. η χρήση βαρέων μηχανημάτων για τον καθαρισμό της παραλίας).

Επιπλέον, προσπαθεί να ενσωματώσει τις θαλάσσιες χελώνες στον τουρισμό της Κρήτης και να προβάλλει τα αμοιβαία οφέλη. Οι χελώνες λειτουργούν ως δείκτης ενός υγιούς περιβάλλοντος που προβάλλεται και σε τοπικό και σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι προσπάθειες του Συλλόγου ΑΡΧΕΛΩΝ για την καταπολέμηση κυρίως των μεγάλων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι χελώνες, όπως η ρύπανση και η διάβρωση των παραλιών βοηθούν στη διατήρηση μιας σχετικά υψηλής ποιότητας τουρισμού.

Οι τουριστικοί πράκτορες αποδεικνύονται ένας σημαντικός σύμμαχος του Συλλόγου καθώς έχουν τη δυνατότητα να παρέχουν πληροφορίες στους

τουρίστες πριν και κατά την άφιξή τους στις περιοχές ωτοκίας. Ο ΑΡΧΕΛΩΝ συνεργάζεται με ένα συνεχώς αυξανόμενο αριθμό τουριστικών πρακτόρων, όπως TUI, TUI Nordic, HOTELPLAN, PURE CRETE.

Επιπλέον μακρόχρονη και ουσιαστική συνεργασία υπάρχει και με τουριστικές εταιρίες όπως η GRECOTEL και η GERANIOTIS HOTEL. Ο Σύλλογος είναι σύμβουλος του περιβαλλοντικού τμήματος GRECOTEL σε θέματα που αφορούν στη διαχείριση ακτών. Από το 2000, και τα τέσσερα ξενοδοχεία της GRECOTEL στην Κρήτη εφαρμόζουν διαχειριστικές προτάσεις του Συλλόγου σχετικά με τους βιότοπους αναπαραγωγής της θαλάσσιας χελώνας. Η GERANIOTIS HOTEL, διαθέτει δωρεάν χώρο, για την εγκατάσταση της κατασκήνωσης εθελοντών του Συλλόγου στα Χανιά, από το 1995, κάτι το οποίο έχει συμβάλλει καθοριστικά στην λειτουργία αυτού του προγράμματος.

Ενημέρωση κοινού

Στόχος του προγράμματος είναι η δημιουργία αμοιβαίας εμπιστοσύνης και συνεργασίας μεταξύ του Συλλόγου ΑΡΧΕΛΩΝ, της τοπικής κοινωνίας και των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα του τουρισμού. Ο ΑΡΧΕΛΩΝ λειτουργεί στην Κρήτη τρεις Σταθμούς Ενημέρωσης, οι οποίοι βρίσκονται στο παλιό λιμάνι των Χανίων, στην πόλη του Ρεθύμνου και τα Μάταλα. Κάθε χρόνο περίπου 100.000 άτομα ενημερώνονται μέσω των Σταθμών Ενημέρωσης και των ζωντανών παρουσιάσεων που πραγματοποιούνται σε τουριστικές μονάδες. Σε όλες τις δράσεις διανέμεται ενημερωτικό υλικό σε διάφορες γλώσσες.

Από τον Αύγουστο 2005, λειτουργεί Σταθμός Α' Βοηθειών και Περιβαλλοντικός Σταθμός στο Παγκαλοχώρι του Δήμου Αρκαδίου στο Ρέθυμνο. Ο Σταθμός ιδρύθηκε στα πλαίσια του προγράμματος LIFE Nature για την μείωση της θνησιμότητας των θαλάσσιων χελωνών στη θάλασσα

και βρίσκεται πολύ κοντά στην παραλία ωτοκίας του Ρεθύμνου, μία από τις σημαντικότερες παραλίες ωτοκίας της θαλάσσιας χελώνας *Caretta caretta* στη Μεσόγειο.

5.1.4.3 Προστασία της αναπαραγωγικής δραστηριότητας στην Πελοπόννησο.

ΚΥΠΑΡΙΣΣΙΑΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ

Ο Κυπαρισσιακός Κόλπος βρίσκεται στη Δυτική Πελοπόννησο και εκτείνεται από το ακρωτήριο του Κατάκολου στα βόρεια έως το ακρωτήριο του Κούνελου στα νότια. Πρόκειται για έναν ανοιχτό κόλπο με νοτιοδυτικό προσανατολισμό εκτεθειμένο στους δυνατούς βορειοδυτικούς ανέμους του Ιονίου στη διάρκεια του καλοκαιριού. Στην αμμώδη ακτή του Κυπαρισσιακού Κόλπου, μήκους 46 χλμ., συναντούμε την πιο εκτεταμένη ζώνη αμμόλοφων στην Ελλάδα, σε πολλά σημεία οι αμμόλοφοι ξεπερνούν τα δέκα μέτρα σε ύψος. Πίσω από τη ζώνη των αμμόλοφων υπάρχει παράκτιο δάσος, κυρίως από πεύκα. Η αμμώδης παραλία εκτείνεται σε μήκος 46 χλμ. και διακόπτεται μόνο από τον ποταμό Αλφειό και δύο μικρότερους ποταμούς, τη Νέδα και τον Αρκαδικό. Αν και φωλεοποίηση θαλάσσιας χελώνας παρατηρείται σε όλο το μήκος του Κόλπου, πάνω από το 86% γίνεται στο νοτιότερο τμήμα του Κόλπου, και συγκεκριμένα σε μήκος 10 χλμ. περίπου μεταξύ της πόλης της Κυπαρισσίας και των εκβολών της Νέδας. Ο Κυπαρισσιακός Κόλπος συνολικά φιλοξενεί τον δεύτερο μεγαλύτερο αναπαραγωγικό πληθυσμό της *Caretta caretta* στη Μεσόγειο.

Ο ΑΡΧΕΛΩΝ διεξάγει κάθε καλοκαίρι πρόγραμμα καταγραφής της αναπαραγωγικής δραστηριότητας της θαλάσσιας χελώνας στο νότιο τμήμα του Κόλπου που αποτελεί και τον πυρήνα του βιότοπου. Το τμήμα

αυτό έχει συμπεριληφθεί στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο «NATURA 2000» με κωδικό «ΘΙΝΕΣ ΚΥΠΑΡΙΣΣΙΑΣ» (GR2550005). Στο πλαίσιο κοινοτικού προγράμματος LIFE-Nature, που διεξήγαγε ο ΑΡΧΕΛΩΝ στην περιοχή, ολοκληρώθηκε Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη και Διαχειριστικό Σχέδιο για την παράκτια ζώνη. Στόχος τους είναι η προώθηση της αειφορικής διαχείρισης, με τη συνεργασία της τοπικής κοινωνίας, για την αποτελεσματική προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και την ήπια ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας.

Ο Κυπαρισσιακός Κόλπος φιλοξενεί κατά μέσο όρο 630 φωλιές τον χρόνο, από τις οποίες το 85% (περίπου 530 φωλιές) γίνονται στα νοτιότερα 10 χλμ. του Κόλπου. Η περίοδος αναπαραγωγής ξεκινά στα τέλη Μαΐου και διαρκεί μέχρι και τον Οκτώβριο. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου και με τη συμμετοχή εθελοντών από όλον τον κόσμο, ο ΑΡΧΕΛΩΝ διεξάγει τις παρακάτω δραστηριότητες:

- Πρωινή παρατήρηση κατά την οποία καταγράφεται καθημερινά η αναπαραγωγική δραστηριότητα
- Νυχτερινή παρατήρηση και μαρκάρισμα των χελωνών
- Προστασία των φωλιών από την ανθρώπινη δραστηριότητα και τη θήρευση από θηλαστικά (αλεπούδες, σκύλοι κ.ά.)
- Ενημέρωση του κοινού με τη λειτουργία Εποχικών Σταθμών Ενημέρωσης, με τη διοργάνωση ενημερωτικών προβολών με διαφάνειες σε τουριστικές μονάδες καθώς και με ενημερωτικές εξορμήσεις στην παραλία για την ευαισθητοποίηση των λουόμενων.

Στο νότιο Κυπαρισσιακό Κόλπο, και συγκεκριμένα στην τοποθεσία Αγιαννάκη, ο ΑΡΧΕΛΩΝ ίδρυσε και λειτουργεί Περιβαλλοντικό Επιστημονικό Σταθμό. Στο Σταθμό γίνονται οργανωμένες ξεναγήσεις για μαθητικές και άλλες ομάδες επισκεπτών. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται σε ομάδες παιδιών μέσω ειδικών προγραμμάτων περιβαλλοντικής αγωγής.

ΛΑΚΩΝΙΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ

Ο Λακωνικός Κόλπος βρίσκεται στη νότια Πελοπόννησο και συνιστά σημαντική περιοχή ωοτοκίας της *Caretta caretta* ενώ παράλληλα το Δέλτα του ποταμού Ευρώτα αποτελεί τόπο ανάπαυσης, διατροφής και αναπαραγωγής για πολλά είδη ορνιθοπανίδας. Η ζώνη των αμμόλοφων στην παραλία του Ευρώτα φιλοξενεί προστατευόμενα είδη φυτών όπως ο Κρίνος της Θάλασσας (*Panocratium maritimum*). Στα θαλάσσια οικοσυστήματα του Λακωνικού εντοπίζονται εκτεταμένα λιβάδια Ποσειδωνίας τα οποία αποτελούν τόπους αναπαραγωγής και διατροφής για ένα πλήθος οργανισμών, καθώς και για ψάρια με εμπορική σημασία. Επιπλέον η θαλάσσια περιοχή του Λακωνικού Κόλπου έχει ταυτοποιηθεί ως αναπτυξιακό πεδίο για νεαρά άτομα της Πράσινης Χελώνας (*Chelonia mydas*).

Το 1989, με έδρα το Γύθειο, ξεκίνησε το πρώτο πιλοτικό πρόγραμμα αλιείας στην Ελλάδα μεταξύ του Συλλόγου και των ψαράδων του Λακωνικού Κόλπου. Το πρόγραμμα αυτό αποτέλεσε σημείο εκκίνησης για τη διεύρυνση των δραστηριοτήτων του Συλλόγου ΑΡΧΕΛΩΝ στη θάλασσα και την ανάπτυξη προγραμμάτων συνεργασίας με αλιείς και σε άλλες περιοχές.

Τμήμα της περιοχής έχει συμπεριληφθεί στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο «NATURA 2000» με κωδικό «ΔΕΛΤΑ ΕΥΡΩΤΑ» (GR2540003), Στο πλαίσιο κοινοτικού προγράμματος LIFE-Nature που έγινε στην περιοχή με τη συμμετοχή του ΑΡΧΕΛΩΝ, ολοκληρώθηκαν Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη και Διαχειριστικό Σχέδιο για την παράκτια ζώνη. Στόχος τους είναι η προώθηση της αειφορικής διαχείρισης, με τη συνεργασία της τοπικής κοινωνίας, για την αποτελεσματική προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Στις παραλίες του Λακωνικού Κόλπου, μήκους 23 χλμ., γίνονται κατά μέσον όρο περίπου 200 φωλιές κάθε χρόνο. Από το 2006, ο ΑΡΧΕΛΩΝ εστιάζει το πρόγραμμά του στην παραλία Μαυροβούνι, μήκους 4 χλμ., η οποία αποτελεί «περιοχή δείκτη» και για την υπόλοιπη περιοχή. Εδώ καταγράφεται λεπτομερώς η αναπαραγωγική δραστηριότητα και οι φωλιές παρακολουθούνται μέχρι την εκκόλαψη των νεοσσών. Επίσης γίνονται ενημερωτικές παρουσιάσεις στα ξενοδοχεία και camping της περιοχής.

ΚΟΡΩΝΗ

Η Κορώνη είναι μια όμορφη κωμόπολη στο νότιοδυτικό άκρο του Μεσσηνιακού Κόλπου. Η σημαντικότητα της παραλίας της Κορώνης για την αναπαραγωγή της θαλάσσιας χελώνας *Caretta caretta* είχε επισημανθεί από τα τέλη της δεκαετίας του '80. Πρόκειται για μία σχετικά μικρή παραλία (μήκους 2,7 χλμ) που φιλοξενεί κατά μέσον όρο 50 φωλιές κάθε καλοκαίρι. Το 1995 ξεκίνησε η συστηματική καταγραφή και προστασία των φωλιών, το οποίο συνεχίζεται μέχρι σήμερα με παράλληλες δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης.

5.2 Το MEDASSET.

Από το 1983, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ), μαζί με εκατοντάδες εθελοντές, ασχολούνται ενεργά με τη συλλογή πληροφοριών και την προστασία της θαλάσσιας χελώνας.

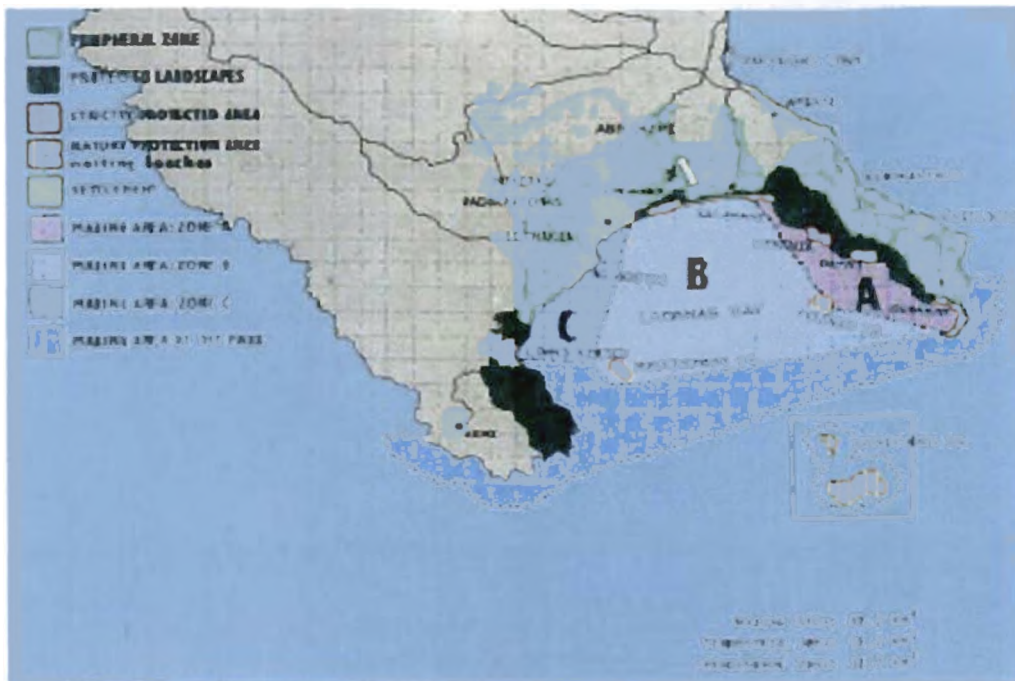
Το MEDASSET με επίμονες εκστρατείες έχει φέρει στο φως το ζήτημα του Κόλπου του Λαγανά και αγωνίζεται για την εφαρμογή της νομοθεσίας υπέρ της προστασίας της χελώνας Καρέττα καρέττα στην περιοχή εδώ και είκοσι χρόνια. Έχει επανειλημμένα αποκαλύψει παραβάσεις που έχει εντοπίσει και συνεχίζει να πραγματοποιεί ετήσιες αναφορές για την

κατάσταση των παραλιών που παρουσιάζονται στην Τακτική Επιτροπή της Σύμβασης της Βέρνης για τη Διατήρηση της Άγριας Ζωής και του Φυσικού Περιβάλλοντος της Ευρώπης. Το Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο της Ζακύνθου (ΕΘΠΖ) ιδρύθηκε την 1η Δεκεμβρίου του 1999, με την υπογραφή του Προεδρικού Διατάγματος. Η ίδρυση του ΕΘΠΖ ήταν το αποτέλεσμα μιας εντεινόμενης εκστρατείας από τις ΜΚΟ, που ξεκίνησε το 1994, τη χρονιά που το MEDASSET υπέβαλε επίσημη καταγγελία στην Ευρωπαϊκή Ένωση (υπόθεση Νο. 4/4667SG(94)A/15702) κατά της Ελληνικής Πολιτείας για την μη εφαρμογή της Εθνικής και Ευρωπαϊκής νομοθεσίας, καθώς και τις Συστάσεις της Συνθήκης της Βέρνης, σχετικά με την προστασία της θαλάσσιας χελώνας στη Ζάκυνθο και πιο συγκεκριμένα του Ευρωπαϊκού Κανονισμού 92/43/ΕΕ σχετικά για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων και της άγριας πανίδας και αυτοφυούς χλωρίδας.

Το MEDASSET ανανέωνε την καταγγελία κάθε χρόνο μέχρι το 1998. Εν τέλει, η δράση αυτή οδήγησε σε μια «επιτόπια αξιολόγηση» από την XI Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, ο εκπρόσωπος της οποίας ανακοίνωσε στην 18η Συνάντηση της Σύμβασης της Βέρνης το 1998, την έναρξη κυρωτικών διαδικασιών κατά της Ελλάδας.

Ο φάκελος της υπόθεσης της Ζακύνθου έκλεισε στην 19η Συνάντηση της Σύμβασης της Βέρνης το 1999, μετά την παραπομπή της Ελληνικής Κυβέρνησης από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο με την κατηγορία της μη εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Οδηγίας στον κόλπο του Λαγανά. Την ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ακολούθησε η άμεση υπογραφή του Προεδρικού Διατάγματος για την ίδρυση του ΕΘΠΖ.

Το Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου

Ο στόχος!

5.2.1 Τα προγράμματα του MEDASSET

Το MEDASSET εργάζεται από το 1988 για τη προστασία της θαλάσσιας χελώνας μέσα από τη διεξαγωγή επιστημονικών ερευνητικών προγραμμάτων, εκστρατείες για την ενημέρωση του κοινού, την περιβαλλοντική εκπαίδευση και την ενεργή παρέμβαση σε αρμόδιους

φορείς. Τα ερευνητικά προγράμματα του MEDASSET επεκτείνονται σε όλη την Μεσόγειο με στόχο να συμβάλουμε στο έργο της επιστημονικής κοινότητας, εντοπίζοντας σημαντικούς βιότοπους της θαλάσσιας χελώνας και προσφέροντας καθοδήγηση στους φορείς χάραξης πολιτικών.

Τα προγράμματα αυτά συγχρηματοδοτήθηκαν μεταξύ άλλων από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.), το Περιφερειακό Κέντρο Δράσης για τις Προστατευόμενες Περιοχές (RAC/SPA), το Μεσογειακό Πρόγραμμα Δράσης του Περιβαλλοντικού Προγράμματος του ΟΗΕ (UNEP/MAP), Εθνικά Ινστιτούτα και ΜΚΟ (BCG, GAWF, HCI, WWF-UK, κλπ.).

Από την ίδρυση του MEDASSET έχουν διενεργηθεί μελέτες σε πάνω από 7.500 χλμ. ακτών για πιθανή παρουσία χελωνών σε ανεξερεύνητες παράλιες της Μεσογείου, από τη Σαρδηνία έως το βορειοανατολικό Αιγαίο και από το Ιόνιο έως τις ακτές της Αιγύπτου και της Λιβύης.

Κατά τη διάρκεια κάθε έρευνας δημιουργείται μια λεπτομερής απογραφή όλων των παραλιών (που περιλαμβάνει περιγραφές της πανίδας, χλωρίδας και της γεωμορφολογίας) και του επιπέδου ανάπτυξης. Διεξάγονταν συνεντεύξεις με τους κατοίκους και του ψαράδες των περιοχών, όπου αυτό θεωρήθηκε απαραίτητο. Στα πλαίσια των προγραμμάτων κατά τα οποία εντοπίστηκαν βιότοποι σημαντικοί για τις θαλάσσιες χελώνες, έγιναν συστάσεις προς τα κράτη για τη δημιουργία νομοθεσίας για την προστασία των χελωνών ή για την εφαρμογή της υπάρχουσας νομοθεσίας και των μέτρων προστασίας. Όλα τα παραπάνω πολύτιμα στοιχεία και κείμενα είναι διαθέσιμα για το κοινό και παραθέτουν σημαντικές πληροφορίες για την ιστορία των θαλάσσιων χελωνών στην Μεσόγειο.

Από το 1988 πραγματοποιούνται αξιολογήσεις για να προσδιοριστούν οι παράγοντες που επηρεάζουν τις περιοχές ωοτοκίας των χελωνών, όπως

είναι ο τουρισμός και η παράκτια ανάπτυξη. Το 1989 ερευνήθηκε ο αντίκτυπος του τουρισμού και άλλων τύπων ανάπτυξης στις περιοχές ωτοκίας στην Νοτιοδυτική Πελοπόννησο. (Whitmore, 1989). Το 1999, υλοποιήθηκε μελέτη το αντίκτυπο του τουρισμού στους αμμόλοφους στην κύρια παραλία ωτοκίας στο νησί της Κεφαλλονιάς (Roche, 1999) καθώς και μια αξιολόγηση της κατάστασης τριών από τις κυριότερες παραλίες ωτοκίας την πράσινης χελώνας στην Τουρκία (Demirayak, 1999).

Από το 1989 μέχρι το 1995, υποστηρίχθηκε μια μακροπρόθεσμη μελέτη των τυχαίων συλλήψεων Καρέττα καρέττα στο Ιόνιο Πέλαγος με τη συνεργασία καπετάνιων από οκτώ σκάφη, που ερευνούσαν τον αντίκτυπο της έντονης αλιείας των ξιφιών σε σχέση με τις θαλάσσιες χελώνες. (Πάνου κ.α, 1999).

Το 1998 και το 1999 έγιναν επίσης μελέτες για το είδος *Trionyx triunguis* στην Τουρκία (Kasparek, 1999) ώστε να καθοριστεί η κατάσταση αυτού του είδους που αντιμετωπίζει υψηλό κίνδυνο εξαφάνισης και που χρησιμοποιεί ένα πολύπλοκο δίκτυο θαλάσσιων, υφάλμυρων και ποταμίσσιων ενδιαιτημάτων.

Οι ακτές του Λιβάνου μελετήθηκαν το 2001-6 μέσα από το πρόγραμμα με τίτλο 'Marine Turtle Conservation Programme in Lebanon'.

Το MEDASSET με τη χρήση της τεχνολογία της δορυφορικής παρακολούθησης έχει χαρτογραφήσει την μεταναστευτική πορεία χελωνών το 1997 -1999 σε συνεργασία με το «Stazione Zoologica – Anton Dohrn» (Νάπολη, Ιταλία) και με το Πανεπιστήμιο της Γλασκώβης και του Swansea University (Αγγλία) στην Κύπρο (Greentrack)) <http://medasset.gr>⁴⁶

⁴⁶ <http://medasset.gr>

5.2.2 Οι διεθνείς εκστρατείες του MEDASSET

Μέσα από εκστρατείες και την άσκηση πίεσης το MEDASSET έχει στόχο να βελτιώσει την πληροφόρηση και την ευαισθητοποίηση των πολιτών και να αυξήσει την πίεση στις δημόσιες αρχές και τους διαχειριστικούς φορείς προκειμένου να προστατευθούν οι θαλάσσιες χελώνες και τα οικοσυστήματά τους, να βελτιωθούν οι υπάρχουσες πρακτικές και να τηρούνται οι κανονισμοί και οι νομοθεσίες.

Το MEDASSET ελέγχει και αξιολογεί την κατάσταση των περιοχών ωτοκίας και τροφής των θαλάσσιων χελωνών ανά τη Μεσόγειο και θα ενεργεί πάντα απέναντι σε οποιαδήποτε παράνομη δράση που μπορεί να διαπιστώσουμε ή που θα μας γνωστοποιηθεί, η οποία θα ήταν επιβλαβής για το είδος και των οικοσυστημάτων του.

Μέσα από την ενεργή συμμετοχή στη Σύμβαση Βέρνης για τη Διατήρηση της Άγριας Ζωής και του Φυσικού Περιβάλλοντος της Ευρώπης, από το 1988 έως σήμερα το MEDASSET είχε αρχίσει τις προσπάθειες προς την εξέταση των προβλημάτων που επικρατούν στην Ελλάδα στο νησί της Ζακύνθου, καθώς και πιο πρόσφατα στο Καζανλί της Τουρκίας.

Μελέτες αξιολόγησης των κύριων περιοχών ωτοκίας όπως το Ακιάτάν, Ντάλιαν, Καζανλί, Πατάρα και Σαμαντάγκ της Τουρκίας, τον Ακάμα της Κύπρου, τον κόλπο του Λαγανά στη Ζάκυνθο και την Κεφαλλονιά, έχουν παρουσιαστεί στην Τακτική Επιτροπή της Σύμβασης της Βέρνης στο Συμβούλιο της Ευρώπης, δίνοντας την ευκαιρία στη Γραμματεία της Σύμβασης να δράσει, απαιτώντας από τις κυβερνήσεις να πάρουν προστατευτικά μέτρα και να ενημερώνουν επί της προόδου εφαρμογής τους, συχνά με σημαντικά αποτελέσματα.

Καθοριστική είναι από το 1983 η συμβολή στη δημιουργία νομοθετικού πλαισίου για την προστασία των θαλάσσιων χελωνών στη Μεσόγειο.

Ειδικά στην Ελλάδα, όπου οι συνεχείς επιστημονικές μελέτες, εκστρατείες, παρεμβάσεις σε αρμόδιους φορείς, η κατάθεση ένστασης στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τον Ευρωπαϊό Διαμεσολαβητή, είχαν σαν αποτέλεσμα να παραπεμφθεί η Ελλάδα στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο και υπήρξαν καταλυτικές για την ίδρυση του Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Ζακύνθου (ΕΘΠΖ) το 1999.

Εντατική εκστρατεία στην Αίγυπτο, το 1998, είχε σαν αποτέλεσμα την ευαισθητοποίηση των ψαράδων και την απαγόρευση της εμπορικής εκμετάλλευσης του αίματος και του κρέατος των θαλάσσιων χελωνών στη ψαγαγορά της Αλεξάνδρειας⁴⁷

⁴⁷ <http://medasset.gr>

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Σ' ερευνητικό επίπεδο η γράφουσα δε βρήκε θετική ανταπόκριση σε σχέση με την επιθυμία της να μοιράσει ερωτηματολόγια σε διάφορα στελέχη των ΜΚΟ, προκειμένου να συγκεντρώσει πιο συγκεκριμένες απόψεις για τη γενικότερη περιβαλλοντική στρατηγική του νησιού. Γι' αυτό το λόγο επέλεξε να διεξάγει μια μικρής έκτασης συνέντευξη με κάποια στελέχη, και στόχος της ήταν να συγκεντρώσει ποιοτικά δεδομένα.

Η γράφουσα μπόρεσε να έρθει σε επαφή μόνο με δυο ΜΚΟ και να μιλήσει με δυο ιθύνοντα στελέχη τα οποία απάντησαν στις ερωτήσεις, δίνοντας στοιχεία για τη λειτουργία του νησιού σε σχέση με το περιβάλλον.

Στο ερώτημα κατά πόσο σήμερα η Ζάκυνθος έχει ένα καλά οργανωμένο πρόγραμμα περιβαλλοντικής ανάπτυξης, και πώς συνεργάζεται η «μη κυβερνητική αρχή» με τις τοπικές αρχές, οι ερωτώμενοι απάντησαν ότι τα τελευταία χρόνια υπάρχει μια σχετική αδιαφορία από το δήμο, λόγω κυρίως των τεραστίων οικονομικών προβλημάτων που αντιμετωπίζει το νησί, πράγμα που δε δίνει το χρόνο να υπάρξει ενασχόληση με το περιβάλλον. Το παράδειγμα που έδωσαν είναι η χελώνα καρέτα, καρέτα, όπου τα τελευταία χρόνια ο θεσμός έχει χαλαρώσει και υπάρχουν πλέον αρκετές νεκρές χελώνες, από αμέλεια και αδιαφορία αλλά και έλλειψη κονδυλίων. Οι ΜΚΟ κάνουν ότι μπορούν μόνοι στο συγκεκριμένο τομέα. Το ίδιο το κρατικό και διοικητικό όργανο αδιαφορεί, πράγμα που γίνεται και σε επίπεδο κυβέρνησης.

Σήμερα, υπάρχουν πολλά προβλήματα και είναι ανάγκη σήμερα για τους ερωτωμένους να υπάρξουν ριζικές αλλαγές σε σχέση με την αποτελεσματική εκμετάλλευση των φυσικών ευκαιριών, για να επιφέρουν ορθολογικές και βιώσιμες, δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις στη Ζάκυνθο.

Σύμφωνα με τους ιθύνοντες των δύο ΜΚΟ, δεν μπορούν να υπάρξουν επιτυχημένες τακτικές εάν δεν υπάρχει μία ειδική συνεργασία με τη δημοτική και κεντρική διοίκηση με προτεραιότητες όπως:

1. Η «πακτοποίηση» του πολυτιμότερου στοιχείου ενεργητικού, δηλαδή του φυσικού περιβάλλοντος, απ' όλες τις απόψεις, χρησιμοποιώντας τα πλέον κατάλληλα μέσα της σύγχρονης περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και διοίκησης του ανθρώπινου κεφαλαίου.).

2. Διαπίστωση και ανάλυση πραγματικού περιβαλλοντικού ελλείμματος, εντοπισμός τυχόν ευθυνών κακοδιαχείρισης ή διαφθοράς και παραπομπή τους στη Δικαιοσύνη.

3. Προετοιμασία και εφαρμογή περιβαλλοντικού προγράμματος, για τη Ζάκυνθο του 2030, με πρωταγωνιστή τη Ζακυνθινή Νεολαία και άμεσους συμπαραστάτες το έμπειρο επιστημονικό δυναμικό και τους κοινωνικούς εταίρους της Ζακύνθου (εργατικά συνδικάτα, αγροτικοί σύλλογοι, συνεταιρισμοί, επιμελητήρια, επαγγελματικοί σύλλογοι, κλπ.), καθώς επίσης και με τους μη-κυβερνητικούς οργανισμούς (ΜΚΟ).

4. Επεξεργασία λεπτομερούς «Σχεδίου Στρατηγικής Ανάπτυξης της Ζακύνθου, κατά την περίοδο 2011-2020», στη βάση της περιβαλλοντικής πολιτικής, στο οποίο θα ενταχθούν προς επίλυση και κατά προτεραιότητα όλα τα υφιστάμενα προβλήματα της Ζακύνθου σε υποδομές (λιμάνια, δρόμοι, γεφύρια, ύδρευση-άρδευση, αποχετεύσεις, κλπ.), επενδύσεις και επιχειρηματικότητα (προσέλκυση ιδιωτικών επενδύσεων, επιχειρηματικότητα, τουρισμός και τουριστικό προϊόν, μεταποίηση γεωργικών προϊόντων και τροφίμων, πρωτογενής γεωργική παραγωγή και κτηνοτροφία, πράσινη ανάπτυξη, βιοποικιλότητα, βιολογικές καλλιέργειες, ενίσχυση ανταγωνιστικής ταυτότητας της Ζακύνθου, κλπ.). Στο ερώτημα τι θέλουν για τη Ζάκυνθο του μέλλοντος η απάντηση ήταν ένα νησί πιστό στις πλούσιες παραδόσεις και στα ευγενή ήθη και έθιμα, ένα νησί με περιβαλλοντική

συνείδηση το οποίο σεβόμενη το φυσικό του κάλος θα το εκμεταλλεύεται αποτελεσματικά προς χάριν της οικονομικής του ανάπτυξης και Ευημερίας.

Εν κατακλείδι, μέσα από την έρευνα στη Ζάκυνθο αλλά και μέσα από την ενασχόληση με τις Περιβαλλοντικές Οργανώσεις, το θέμα της συγκρότησης και λειτουργίας των φορέων του τρίτου τομέα στην Ελλάδα, απαιτεί τελικά διεξοδικότερη διερεύνηση και μελέτη. Σε γενικές γραμμές, οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ εμφανίζονται καλύτερα οργανωμένες και δικτυωμένες σε τοπικό και υπερ-τοπικό επίπεδο.

Το ζήτημα της χρηματοδότησης και της ευρύτερης εξεύρεσης πόρων παραμένει το βασικό σημείο αναφοράς για όλους σχεδόν τους φορείς. Ο ρόλος που μπορεί να παίξει η διευρυμένη υποστήριξη από το κοινωνικό σύνολο τίθεται κάτω από το μικροσκόπιο: εκπρόσωποι αρκετών ΜΚΟ θεωρούν ότι πρέπει να υπάρξει μία συνολική μετάβαση από τα παραδοσιακά εθελοντικά σχήματα δραστηριότητας και μορφών οργάνωσης σε περισσότερο σύγχρονα επαγγελματικά-εταιρικά σχήματα.

Η εσωτερική δυναμική του χώρου παρουσιάζει πολλαπλές συνθέσεις που αντιδιαστέλλονται με κοινότητες, συχνά απατηλές, απόψεις και εκτιμήσεις σχετικά με τον ρόλο που υποτίθεται ότι θα πρέπει να έχουν οι ΜΚΟ στην κοινωνική και οικονομική σφαίρα. Αυτές οι δυναμικές διαδικασίες παρουσιάζουν το μεγαλύτερο ερευνητικό ενδιαφέρον για την περαιτέρω ανάλυση της συγκρότησης της «κοινωνίας πολιτών» στην Ελλάδα.

Σε γενικές γραμμές με βάση τα παραπάνω θεωρείται ότι τα οικονομικά προβλήματα έχουν παραγκωνίσει τη περιβαλλοντική συνείδηση - εκπαίδευση, και ότι η διαφθορά πολλών φορέων διοίκησης έχει σαν αποτέλεσμα να έχει μειωθεί η περιβαλλοντική προστασία, προς όφελος του κέρδους με αποτέλεσμα το νησί να έχει υποστεί ισχυρά πλήγματα. Για το

μέλλον η λύση θα έλθει μέσα από τη συνεργασία δήμου με τις τοπικές ΜΚΟ, πράγμα που θα επιφέρει αλλαγή σε όλους τους τομείς του νησιού και θα επιφέρει την επαναφορά της περιβαλλοντικής συνείδησης στις προτεραιότητες των Ιθυνόντων.

Καταλυτικό ρόλο ωστόσο πριν φθάσει μία κοινωνία στην αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών ζητημάτων σε κάθε περίπτωση καλείται να παίξει η καλλιέργεια της περιβαλλοντικής συνείδησης μέσω της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Μέσω της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης τα άτομα ενθαρρύνονται να δρουν ορθολογικά προς το περιβάλλον μαθαίνοντας να τηρούν την αρμονία και την ισορροπία μεταξύ ανθρώπου και περιβάλλοντος. Με τον τρόπο αυτό τα άτομα υιοθετούν στάσεις και αντιλήψεις ώστε να αντιμετωπίζουν τα προβλήματα του περιβάλλοντος τόσο σε ατομική όσο και σε συλλογική βάση.

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση, πρέπει να παρέχεται από όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης ξεκινώντας από την προσχολική ηλικία. Εξάλλου οι βάσεις για μια περιβαλλοντική συνείδηση τίθενται από μικρή ηλικία. Τα παιδιά από αυτήν την ηλικία πρέπει να αποκτούν γνώσεις, στάσεις και δεξιότητες προς την προστασία του περιβάλλοντος⁴⁸.

Από την άλλη, τα κενά στον χώρο της περιβαλλοντολογικής ευθύνης των επιχειρήσεων επισημαίνουν το γεγονός ότι θα χρειαστεί μεγάλη προσπάθεια και συνεργασία μεταξύ των κοινωνικών ομάδων πίεσης και των επιχειρήσεων για την εξεύρεση κάποιας λύσης που θα τονώσει τις δραστηριότητες κυρίως των ΜΚΟ στον τομέα του περιβάλλοντος.

⁴⁸ Αγγελίδης Ζ., 1993, Εισαγωγή στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Art of Text.

ΠΗΓΕΣ

1. Blowers, A.,(1993), Planning for a sustainable environment. London, Earth scan, Available in 3-4-2009 from <http://www.amazon.com/Planning-Sustainable-Environment-Andrew-Blowers/dp/185383145X>
2. Blowers, A.,(1993), Planning for a sustainable environment. London, Earth scan, Available in 3-4-2009 from <http://www.amazon.com/Planning-Sustainable-Environment-Andrew-Blowers/dp/185383145X>
3. Commission of the European Communities.,(2001), Sustainable development, Available in 2-4-2009 from <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0621:FIN:EN:PDF>
4. Commission of the European Communities.,(2001), Sustainable development, Available in 2-4-2009 from <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0621:FIN:EN:PDF>
5. Commission of the European Communities.,(2001), Sustainable development, Available in 2-4-2009 from <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0621:FIN:EN:PDF>
6. Cooper, (1983), "The Times Atlas of the Oceans", pp. 168-9, και E.D. Brown, (1968), "The Lessons of the Torrey Canyon", Int. Law Asp., 21 CLP 113.
7. D. Brubaker, (1993), "Marine Pollution and International Law. Principles and Practice", p. 34
8. Dieren V.,(1995), Taking Nature into Account. A Report of the club of Rome, New York, Copernicus, Available in 4-3-2009 from [http://books.google.gr/books?id=UOcUZ9uquhEC&pg=PR13&lpg=PR13&dq=Dieren+V.,\(1995\)&source=bl&ots=TBuv3wH6Je&sig=V6oyOvVQJQpd4y8JZpREXb0gwL8&hl=el&ei=jqbXScXjNcehjAflnNSWDQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=3](http://books.google.gr/books?id=UOcUZ9uquhEC&pg=PR13&lpg=PR13&dq=Dieren+V.,(1995)&source=bl&ots=TBuv3wH6Je&sig=V6oyOvVQJQpd4y8JZpREXb0gwL8&hl=el&ei=jqbXScXjNcehjAflnNSWDQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=3)

9. Dieren V.,(1995), Taking Nature into Account. A Report of the club of Rome, New York, Copernicus, Available in 4-3-2009 from [http://books.google.gr/books?id=UOcUZ9uquhEC&pg=PR13&lpg=PR13&dq=Dieren+V.,\(1995\)&source=bl&ots=TBuv3wH6Je&sig=V6oyOvVQJQpd4y8JZpREXb0gwL8&hl=el&ei=jqbXScXjNcehjAflnNSWDQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=3](http://books.google.gr/books?id=UOcUZ9uquhEC&pg=PR13&lpg=PR13&dq=Dieren+V.,(1995)&source=bl&ots=TBuv3wH6Je&sig=V6oyOvVQJQpd4y8JZpREXb0gwL8&hl=el&ei=jqbXScXjNcehjAflnNSWDQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=3)
10. Dieren V.,(1995), Taking Nature into Account. A Report of the club of Rome, New York, Copernicus, Available in 4-3-2009 from [http://books.google.gr/books?id=UOcUZ9uquhEC&pg=PR13&lpg=PR13&dq=Dieren+V.,\(1995\)&source=bl&ots=TBuv3wH6Je&sig=V6oyOvVQJQpd4y8JZpREXb0gwL8&hl=el&ei=jqbXScXjNcehjAflnNSWDQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=3](http://books.google.gr/books?id=UOcUZ9uquhEC&pg=PR13&lpg=PR13&dq=Dieren+V.,(1995)&source=bl&ots=TBuv3wH6Je&sig=V6oyOvVQJQpd4y8JZpREXb0gwL8&hl=el&ei=jqbXScXjNcehjAflnNSWDQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=3)
11. Dieren V.,(1995), Taking Nature into Account. A Report of the club of Rome, New York, Copernicus, Available in 4-3-2009 from [http://books.google.gr/books?id=UOcUZ9uquhEC&pg=PR13&lpg=PR13&dq=Dieren+V.,\(1995\)&source=bl&ots=TBuv3wH6Je&sig=V6oyOvVQJQpd4y8JZpREXb0gwL8&hl=el&ei=jqbXScXjNcehjAflnNSWDQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=3](http://books.google.gr/books?id=UOcUZ9uquhEC&pg=PR13&lpg=PR13&dq=Dieren+V.,(1995)&source=bl&ots=TBuv3wH6Je&sig=V6oyOvVQJQpd4y8JZpREXb0gwL8&hl=el&ei=jqbXScXjNcehjAflnNSWDQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=3)
12. Dimopoulou E.,(2005),Multi-disciplinary Approach for the Environmental Analysis of Surface Waters in a Large-scale Development, FIG, Vol 21,pp.1-16
13. Europa.,(2002), Αειφόρος Ανάπτυξη, Ανάκτηση στις 2-4-2009 από <http://europa.eu/scadplus/leg/el/s15001.htm>
14. Fredline, E και Faulker, W.,(2000), International Market Analysis of Wildlife Tourism. Wildlife Tourism Research Report Series, Gold Coast, CRC for Sustainable Tourism,pp.24-28, cited in Harris R.,(2003), Sustainable tourism-A global perspective, MPG Book Ltd, pp.35-45
15. GHK (2002): The Thematic Evaluation on the Contribution of the Structural Funds to Sustainable Development. Final Report to the

- European Commission, DG Regio. Volume 1: Synthesis Report, Available in 2-4-2009 from http://alpsknowhow.cipra.org/main_topics/policy_landscape_alps/policy_landscape_furtherreadings.html
16. Goodin H.J et.,(2000), Komodo National Park Indonesia, Department of International Development, Available in 2-4-2009 From <http://www.icrtourism.org/Publications/Volume3.pdf>
17. Harris R.,(2003), Sustainable tourism-A global perspective, MPG Book Ltd, pp.35-45
18. Higham J.E.S.,(2008), Commentary Managing Wildlife-based Tourism: Edging Slowly Towards Sustainability, Vol.11, No.8, Department of Tourism School, Available in 2-4-2009 from <http://www.cfr.murdoch.edu.au/mucru/Higham%20and%20Bejder%2008.pdf>
19. <http://el.wikipedia.org>
20. Kirkby, S.J....(1995), The Earthscan Reader in Sustainable Development, Earthscan, London,p.112, Available in 2-4-2009 from <http://www.earthscan.co.uk/?tabid=750> (Summary of the Article)
21. Kol'vecková G.,(2003), The use of resources - energy and environment, Available in 2-4-2009 from <http://www3.ekf.tuke.sk/konfera2008/zbornik/files/prispevky/kolvekova.pdf>
22. Lele, SM.,(1991), Sustainable Development: A Critical Review, World Development, Vol 19, NO.6:pp..607-621, Available in 2-4-2009 from <http://www.wsu.edu:8080/~susdev/Lele91.html>,(Summary of the Article)
23. McKercher B.,(2003), Sustainable tourism development guiding principles for planning and management, The Hong Kong Polytechnic University,pp.1-10, Available in 2-3-2009 from <http://www.devstud.org.uk/studygroups/tourism/resources/mckercher.pdf>

24. Meadows, D.H.,(1992), *The Limits of Growth: a report of the club of Rome's Project on the Predicament of Mankind*. New York, Universe Books,pp.100-120, Available in 1-4-2009 from http://eric.ed.gov/ERICWebPortal/custom/portlets/recordDetails/detailmini.jsp?_nfpb=true&_ERICExtSearch_SearchValue_0=ED065302&ERICExtSearch_SearchType_0=no&accno=ED065302, (Summary of the Article)
25. Meadows, D.H.,(1992), *The Limits of Growth: a report of the club of Rome's Project on the Predicament of Mankind*. New York, Universe Books,pp.100-120, Available in 1-4-2009 from http://eric.ed.gov/ERICWebPortal/custom/portlets/recordDetails/detailmini.jsp?_nfpb=true&_ERICExtSearch_SearchValue_0=ED065302&ERICExtSearch_SearchType_0=no&accno=ED065302, (Summary of the Article)
26. Meadows, D.H.,(1992), *The Limits of Growth: a report of the club of Rome's Project on the Predicament of Mankind*. New York, Universe Books,pp.100-120, Available in 1-4-2009 from http://eric.ed.gov/ERICWebPortal/custom/portlets/recordDetails/detailmini.jsp?_nfpb=true&_ERICExtSearch_SearchValue_0=ED065302&ERICExtSearch_SearchType_0=no&accno=ED065302, (Summary of the Article)
27. N Sitaropoulos, *Judicial Interpretation of Refugee Status*, Athens-Baden-Baden, Ant. N Sakkoulas – Nomos Verlagsgesellschaft, 1999, 115-117.
28. Pisani.Du.A.J,(2006), *Journal of Integrative Environmental Sciences*, Volume 3, Issue 4 , p.p 83 – 96, Available in 4-4-2009 from <http://www.informaworld.com/smpp/content~content=a755279221~db=all~order=page>
29. Rappaport Ann & Flaherty Margaret, "Corporate Responses to Environmental Challenges", Quorum Books, 1992, N.Y., USA
30. Salam M.A.,(2000), *Eco-tourism to protect the reserve mangrove forest the Sundarbans and its flora and fauna*, *Anatolia*. 2000. 11: (1), 56-

- 66, Available in 2-4-2009 from http://www.aqua.stir.ac.uk/GISAP/pdfs/Bangla_tourism.pdf
31. Salam M.A.,(2000), Eco-tourism to protect the reserve mangrove forest the Sundarbans and its flora and fauna, *Anatolia*. 2000. 11: (1), 56-66, Available in 2-4-2009 from http://www.aqua.stir.ac.uk/GISAP/pdfs/Bangla_tourism.pdf
32. Spillanis I and Vayanni H.,(2003), *Journal of Sustainable Tourism*, Vol 0. No 0,pp.1-22, Available in 3-4-2009 from http://www.aegean.gr/lid/internet/elliniki_ekdosi/TEL_DIMOSI/JOST%20407%20proofs.pdf
33. United Nation.,(2009), *Agenda 21*, Available in 2-4-2009 from <http://www.un.org/esa/sustdev/documents/agenda21/english/agenda21toc.htm>
34. Wikipedia.,(2009), *Agenda 21*, Available in 2-4-2009 from http://en.wikipedia.org/wiki/Agenda_21
35. Wood Christina, Callie K. Knipmeyer. *Global Climate Change and Environmental Stewardship by Ruminant Livestock Producers*. Agricultural Education University of Missouri. 1988.
36. Αγγελίδης Ζ., 1993, *Εισαγωγή στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Art of Text*
37. Αθανασάκης Α., Κουσουρής Θ., 1987, *Οικολογική Παιδεία και Περιβαλλοντική Αγωγή*, Αθήνα:Μπουκουμάνης
38. Αναπτυξιακή Εταιρεία Κυκλάδων.,(2001), *Καινοτομία και Αειφόρος Ανάπτυξης*, Ανάκτηση στις 2-4-2009 από http://www.anetky.gr/drastriotites/istos/2ptyxo_web.pdf
39. Άρθρο 1 παρ 6 (β) του ν 2667/1998 περί της ΕΕΔΑ όπου ως αποστολή της ΕΕΔΑ έχει ορισθεί, μεταξύ άλλων, η υποβολή συστάσεων, προτάσεων και εκθέσεων και η γνωμοδότηση «για τη λήψη νομοθετικών, διοικητικών ή άλλων μέτρων που συμβάλλουν στη βελτίωση της προστασίας των

δικαιωμάτων του ανθρώπου». Η διάταξη αυτή δίνει ουσιαστικά τη δυνατότητα στην ΕΕΔΑ να ενεργεί και ως *amicus curiae* σε δίκες σχετικές με την προστασία δικαιωμάτων του ανθρώπου σε εθνικά αλλά και διεθνή δικαιοδοτικά fora.

40. Γ. Βλάχος, (1995), "Η Διακίνηση των Αγαθών και η Ρύπανση του Θαλασσιού Περιβάλλοντος", β' έκδοση, σελ. 54-55.

41. Ελληνικό Δίκτυο για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, (2005), Πράσινη Βίβλος "Πράσινο Βιβλίο. Προώθηση ενός ευρωπαϊκού πλαισίου για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη

42. Η Συνθήκη του Άμστερνταμ Άρθρο 2 όπως αναφέρεται στον Αθανάσιος Β.,(2008), Βιώσιμη ανάπτυξη και διατάξεις της συνθήκης των ευρωπαϊκών κοινοτήτων (εκ), Ανάκτηση στις 2-4-2009 από http://www.oikologio.gr/index2.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=403&Itemid=44

43. ΙΑΤΡΟΥ, Γ. - ΜΑΡΔΙΡΗΣ, Θ. (1996). Οικολογία – Κοινωνία – Εκπαίδευση: Πραγματικότητα και Προοπτικές στην Ελλάδα. Νέα Σύνορα – Λιβάνης. Αθήνα.

44. Κ. Χατζημπίρος, Η ευθύνη προς το περιβάλλον και τη Φύση, (διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.environment-develop.ntsua.gr>).

45. Καραμανώλης Δ.,(1998), Δασική Διαχείριση 2, Α.Π.Θ Θεσσαλονίκης, όπως αναφέρεται στο Καραμέρη Α.,(2006), Διερεύνηση των Αντιλήψεων των Εκπαιδευτικών για την Αειφόρο Ανάπτυξη, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, σελ 1-16

46. Καστόρης Θ., (2002), Ατζέντα 21- Συμμετοχικές διαδικασίες και Δήμος Νέας Σμύρνης, Ανάκτηση στις 2-4-2009 από http://www.neasmyrni.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=321&Itemid=197&lang=el

47. Κορκόβελος ΧΑ (1997), Η προστασία του περιβάλλοντος στην Ευρωπαϊκή Ένωση με αναφορές στα ελληνικά δεδομένα, Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή
48. Οδηγία 2000/43/ΕΚ του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 2000, περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής, ΕΠΕφ L 180, 19.07.2000, 22-26. Οδηγία 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία, ΕΠΕφ L 303, 02.12.2000, 16-22.
49. Ρόκος Κ.,(2001), Η πολιτισμική διάσταση της Αξιοβίωτης Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης, σελ 11,Ανάκτηση στις 2-4-2009 από http://www.survey.ntua.gr/main/studies/environ/keimena/rokos_p.pdf
50. Τα κράτη μέλη της ΕΕ οφείλουν να συμμορφωθούν με τις Οδηγίες αυτές έως τις 19 Ιουλίου 2003.
51. Το ζήτημα της παρέμβασης Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων σε υποθέσεις σχετικές με την προστασία δικαιωμάτων του ανθρώπου (Σχολιασμός της Απόφασης 575/2001 ΣτΕ, Δ' Τμήμα) (Το Σύνταγμα 2/2002, σελ 245-253)
52. Ως ΕΟΠΠΑ θεωρούνται Εθνικές Επιτροπές Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και Ombudsmen, βάσει των Αρχών του Παρισιού, βλ www.nhri.net.
53. <http://www.archelon.gr>
54. <http://medasset.gr>